EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 22.6.2021.
SWD(2021) 162 final

KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS

“Latvijas atveseļošanas un noturības plāna analīze”

Pavaddokuments dokumentam

Priekšlikums
PADOMES ĪSTENOŠANAS LĒMUMS

par Latvijas atveseļošanas un noturības plāna novērtējuma apstiprināšanu

{COM(2021) 340 final}

Saturs

1. Kopsavilkums 2
2. Problēmjautājumi atveseļošanas un noturības kontekstā: situācijas apskats 6
2.1. Makroekonomiskais stāvoklis un perspektīva kopš 2020. gada ziņojuma par valsti 6
2.2. Problēmjautājumi, kas saistīti ar ilgtspējīgu izaugsmi, kohēziju, noturību un nākamās paaudzes rīcībpolitiku 8
2.3. Ar zaļo un digitālo pārkārtošanos saistītie problēmjautājumi 13
2.3.1. Zaļā dimensija 13
2.3.2. Digitālā dimensija 16
3. Plāna mērķi, struktūra un pārvaldība 19
3.1. Plāna vispārīgā stratēģija 19
3.2. Plāna īstenošanas aspekti 22
4. Atveseļošanas un noturības plāna kopsavilkums 25
4.1. Visaptveroša un pienācīgi sabalansēta reakcija uz ekonomisko un sociālo situāciju 25
4.2. Saikne ar valstij adresētajiem ieteikumiem un Eiropas pusgadu 30
4.3. Izaugsmes potenciāls, darbvietu radīšana, ekonomiskā, institucionālā un sociālā noturība, Eiropas sociālo tiesību pīlārs, krīzes ietekmes mazināšana un sociāli teritoriālā kohēzija un konverģence 38
4.4. Princips “nenodarīt būtisku kaitējumu” 45
4.5. Zaļā pārkārtošanās 47
4.6. Digitālā pārkārtošanās 49
4.7. Plāna paliekošā ietekme 52
4.8. Atskaites punkti, mērķrādītāji, uzraudzība un īstenošana 55
4.9. Izmaksas 57
4.10. Kontroles un revīzija 59
4.11. Saskanīgums 61

1. KOPSAVILKUMS

Latvijas ekonomika Covid-19 krīzi izturēja samērā labi – aso lejupslīdi atsvēra spēcīga atveseļošanās. Taču ilgtspējīgas izaugsmes panākšana būs sarežģītāka. Ar Covid-19 pandēmiju saistīto ierobežojumu dēļ Latvijas IKP 2020. gadā samazinājās par 3,6 %. Pēc sākotnējā satricinājuma 2020. gada otrajā ceturksnī ekonomika gada otrajā pusē strauji atguvās. 2021. gada pirmajā ceturksnī ekonomika atkal piedzīvoja lejupslīdi sakarā ar pandēmijas otrā viļņa ierobežošanas pasākumiem, tomēr paredzams, kā šī lejupslīde būs bijusi īslaicīga. Gaidāms, ka 2021. gada otrajā pusē ierobežošanas pasākumi tiks lielā mērā atcelti, tādējādi palīdzot ekonomikai atgūties un izaugsmei kopumā šajā gadā sasniedzot 3,5 %. Paredzams, ka 2022. gadā šī tendence turpināsies un IKP pieaugums sasniegs 5,6 %, pateicoties dinamiskam privātajam patēriņam un investīcijām. Vidējā termiņā Latvijas izaugsmes perspektīvas būs atkarīgas no tās spējas novērst pirms krīzes novēroto darbaspēka piedāvājuma krišanās tendenci. Nodarbinātības kritums 2020. gadā tika mazināts ar ieviestajām dīkstāves pabalstu shēmām, kas stimulēja uzņēmumus paturēt darbiniekus. Nodarbināto skaits 2020. gadā samazinājās par 2,3 %, bezdarba līmenim sasniedzot 8,3 % salīdzinājumā ar 6,3 % 2019. gadā. Turklāt gaidāms, ka nodarbinātības atgūšanās nedaudz atpaliks no IKP pieauguma, bezdarba līmenim izteiktāk samazinoties tikai 2022. gadā. Krīze ir nesamērīgi skārusi zema atalgojuma saņēmējus, kas strādā pakalpojumu nozarē, un tādējādi ir vēl vairāk palielinājušās jau esošās ienākumu līmeņa un sociālās aizsardzības adekvātuma atšķirības.

Pirmajā pandēmijas vilnī valdība ātri reaģēja ar atbalstu darbiniekiem un uzņēmumiem, taču otrajā vilnī bija vērojama neliela kavēšanās. Kolīdz krīze sākās, Latvija strauji piedāvāja atbalstu krīzes skartajiem uzņēmumiem un cilvēkiem un atvēlēja papildu resursus veselības aprūpes nozarei. Rezultātā valdības budžeta deficīts 2020. gadā pieauga līdz 4,5 %, un ir paredzams, ka 2021. gadā tas sasniegs 7,3 %. Savukārt 2022. gadā līdz ar atbalsta pasākumu izbeigšanu gaidāms, ka budžeta deficīts strauji samazināsies. Prognozēts, ka valsts parāds līdz 2022. gada beigām salīdzinājumā ar 2019. gadu būs pieaudzis par gandrīz 10 procentpunktiem.

Latvija savu atveseļošanas un noturības plānu iesniedza 2021. gada 30. aprīlī[1]. Latvijas plānā ir seši komponenti, kas aptver visdažādākās rīcībpolitikas un ir vērsti uz valsts galveno problēmjautājumu risināšanu ar sabalansētu reformu un investīciju kopumu. Galvenās investīciju jomas ir divējādā pārkārtošanās, veselības aprūpes infrastruktūra, sociālā un reģionālā infrastruktūra, kā arī pētniecība un inovācija. Pasākumi ietver tiešās investīcijas publiskajā infrastruktūrā, spējās un procesos, kā arī vērienīgas atbalsta programmas privātajām investīcijām divējādās pārkārtošanās un inovācijas jomā. Investīcijas tiks papildinātas ar reformām, kas tām ļaus efektīvāk sasniegt izvirzītos mērķus un palīdzēs piesaistīt privātās investīcijas un tādējādi panākt spēcīgāku ietekmi. Papildus tam Latvijas plānā ir paredzētas dažas savrupas reformas ar mērķi risināt problēmjautājumus jomās, kas uzsvērtas valstij adresētajos ieteikumos, proti, nodokļu administrācijas, tiesu sistēmas, publiskās pārvaldes spēju un publiskā iepirkuma jomās. Latvija ir pieprasījusi 1,826 miljardu EUR piešķīrumu, bet nav prasījusi aizdevumus.

Plānā ir ietverti pasākumi, kas vērsti uz visiem galvenajiem problēmjautājumiem, un uzskatāms, ka tas nodrošina pienācīgu reakciju uz ekonomisko un sociālo situāciju un, kā

[1] Savu valsts reformu programmu Latvija iesniedza 2021. gada 14. aprīlī. Valsts reformu programmā sniegtā informācija šajā dienestu darba dokumentā ir skatīta un vērtēta līdztekus atveseļošanas un noturības plānam.

paredzams, stiprinās Latvijas izaugsmes potenciālu. Jaunākajos valstij adresētajos ieteikumos apzinātos problēmjautājumus var iedalīt sešās plaši iezīmētās rīcībpolitikas jomās: fiskālā un finanšu joma, sociālā iekļautība un prasmes, produktivitātes pieaugums un konverģence, publiskās pārvaldes pārskatatbildība un efektivitāte, kā arī divējādā pārkārtošanās. Latvijas plāns palīdzēs efektīvi risināt ievērojamu tai adresētajos ieteikumos norādīto problēmu daļu. Tā kā plāns palīdzēs efektīvi risināt Latvijas galvenos ekonomiskos un sociālos problēmjautājumus, kas norādīti tai adresētajos ieteikumos, tas ir uzskatāms par visaptverošu un pienācīgi sabalansētu reakciju uz ekonomisko un sociālo situāciju un pienācīgi nosedz visus sešus ANM regulas 3. pantā minētos pīlārus.

Plānā ir ierosinātas būtiskas reformas veselības, sociālās iekļaušanas, augstākās izglītības un prasmju jomā. Plāna vērienīgākie pasākumi ir tie, kas attiecas uz augstākās izglītības iestāžu pārvaldības un finansēšanas reformu, vispusīgas cilvēkresursu stratēģijas sagatavošanu veselības aprūpes jomā un minimālo ienākumu pabalstu ikgadējas indeksācijas ieviešanu. Gaidāms, ka šie pasākumi radīs paliekošu ietekmi un būtiski sekmēs attiecīgo problēmu risināšanu augstākās izglītības, veselības un sociālās iekļaušanas jomā.

Paredzams, ka investīcijas zaļajā un digitālajā infrastruktūrā un reģionālajā attīstībā, kā arī vērienīgas uzņēmumu investīciju atbalsta shēmas stiprinās Latvijas izaugsmes potenciālu vidējā termiņā un ilgtermiņā. Investīcijas Rīgas transporta sistēmā un saistītās reformas, kā gaidāms, sekmēs pilsētas konkurētspēju un spēju piesaistīt investīcijas un talantus. Pasākumi, kas paredzēti privāto investīciju veicināšanai vēja enerģijā, palīdzēs sasniegt mērķrādītājus atjaunojamo energoresursu enerģijas jomā un kļūt par konkurētspējīgu mazoglekļa ekonomiku. Uzņēmumu investīciju atbalsta shēmas palīdzēs Latvijai ātrāk palielināt eksportspēju un produktivitātes pieaugumu. Gaidāms, ka investīcijas nomaļo reģionu mājokļos un infrastruktūrā stiprinās Latvijas mazāk attīstīto reģionu izaugsmes iespējas. Visi kopā šie pasākumi ļaus risināt Latvijas jau ilgāku laiku aktuālos problēmjautājumus: zemos izdevumus inovācijai, moderno tehnoloģiju vāju izmantojumu, kā arī ievērojamas reģionālās atšķirības.

Latvijas atveseļošanas un noturības plāns atbilst principam "nenodarīt būtisku kaitējumu". Novērtējums veikts, ievērojot metodiku, kas noteikta Komisijas Tehniskajos norādījumos par principa "nenodarīt būtisku kaitējumu" piemērošanu saskaņā ar Atveseļošanas un noturības mehānisma regulu (2021/C 58/01), un attiecīgos sešus vidiskos mērķus. Tur, kur tas vajadzīgs, atbilstība principam "nenodarīt būtisku kaitējumu" nodrošināta, paredzot atskaites punktus.

Latvijas problēmjautājumi klimata jomā tiks risināti ar reformām un investīcijām tīrā transportā, energoefektivitātē un klimatadaptācijā, kā arī ar reformām, kas veicina investīcijas atjaunojamo energoresursu enerģijā. Latvijas galvenie problēmjautājumi klimatiskās pārkārtošanās jomā ir tas, kā mazināt augošo transporta un ēku enerģijas patēriņu, kā arī turpināt palielināt atjaunojamo energoresursu enerģijas īpatsvaru kopējā enerģijas patēriņā. Gaidāms, ka Rīgas metropoles transporta sistēmas zaļināšana palīdzēs palielināt atjaunojamo energoresursu enerģijas īpatsvaru un mazināt enerģijas patēriņu un siltumnīcefekta gāzu emisijas transporta nozarē, padarot sabiedrisko transportu pievilcīgāku braucieniem uz darbu un atpakaļ. Investīcijas publisko un dzīvojamo ēku energoefektivitātē palīdzēs sasniegt Latvijas 2030. gada energoefektivitātes mērķrādītāju. Investīcijas elektrotīklā, kuru mērķis ir veicināt pašražošanas attīstību un elektrouzlādes infrastruktūras izvēršanu blīvi apdzīvotās teritorijās, palīdzēs veicināt atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanu gan mājokļu, gan transporta nozarē. Latvija ir izvirzījusi arī mērķi novērst šķēršļus privātajām investīcijām vēja enerģijā, kam būs būtiska nozīme valsts spējā sasniegt 2030. gada atjaunojamo energoresursu mērķrādītāju. Turklāt ir paredzēts atbalsta instruments uzņēmumiem, ar kuru varēs atbalstīt dažādas zaļās investīcijas,

piemēram, atjaunojamo energoresursu enerģijā, energoefektivitātē un zaļajā pētniecībā un izstrādē. Visbeidzot, gaidāms, ka Rīgas transporta sistēmas zaļināšana un investīcijas jaunā muitas kontroles punktā uzlabos gaisa kvalitāti, tādējādi palīdzot sasniegt vidiskos mērķus. Kopumā Latvijas plānā ar klimatu saistītām investīcijām ir atvēlēti 37,6 % no pieejamā finansējuma.

Latvijas plānā ir paredzēti risinājumi tās galvenajiem problēmjautājumiem digitālajā jomā, pie kuriem pieder vājas prasmes, nepietiekama savienojamība laukos un zems uzņēmumu digitalizācijas līmenis. Vājas pamata digitālās prasmes darbspējas vecuma iedzīvotāju vidū, nepietiekams digitālo risinājumu izmantojums uzņēmumos, kā arī IKT speciālistu trūkums ir Latvijas galvenie problēmjautājumi digitālajā jomā, kas negatīvi ietekmē darbaspēka pieejamību, konkurētspēju, uzņēmumu digitalizāciju, valdības e-pakalpojumu izmantojumu un digitālo inovāciju. Šajā jomā ir plānotas būtiskas reformas un investīcijas, lai izpildītu Latvijai šajā jomā adresētos ieteikumus. Digitālo mērķu sasniegšanai paredzēto pasākumu izdevumi atbilst 21 % no plāna kopējā piešķīruma. Plānā ir paredzētas apjomīgas investīcijas pamata un padziļinātajās digitālajās prasmēs, kas sekmētu Latvijas digitālo pārkārtošanos. Latvijas plānā ir iekļauti arī pasākumi attiecībā uz publiskās pārvaldes digitālo modernizāciju un tās pakalpojumu digitālo pārveidi, ieskaitot centralizētus publiskos risinājumus. Problēmu risināšanai Latvija ir arī paredzējusi atbalstu uzņēmumu digitalizācijai, jo īpaši attiecībā uz MVU un pētniecību un izstrādi, kā arī plāno radīt nepieciešamo satvaru Latvijas dalībai Eiropas digitālās inovācijas centru tīklā. Plānā ir paredzēti pasākumi ļoti ātrdarbīgas platjoslas tīklu izvēršanai, kas palīdzēs uzlabot digitālo infrastruktūru.

Paredzams, ka investīcijām cilvēkkapitālā, digitālajās spējās, pētniecības un inovācijas spējās un sabiedriskajā transportā būs vislielākā ietekme uz ekonomikas ilgtermiņa potenciālu. Latvijas plānā ir paredzētas investīcijas un reformas, kas vērstas uz prasmju uzlabošanu. Šo pasākumu nozīmīgumu izceļ augsti kvalificēto un attiecīgi mazkvalificēto bezdarba līmeņa lielās atšķirības. Turklāt periodiski ir vērojama kvalificēta darbaspēka trūkuma un ierobežota darbaspēka piedāvājuma tendence, kuru vēl saasina iedzīvotāju skaita samazināšanās un emigrācija. Strukturāli uzlabojot prasmju struktūru, būtu iespējams sekmēt digitālo risinājumu plašāku izmantojumu, pakalpojumus un eksportu un stimulēt reģionālo attīstību. Turklāt investīcijas publiskās IT infrastruktūras modernizācijā, atbalsts uzņēmumu digitalizācijai, kā arī investīcijas 5G tehnoloģijās radītu sinerģijas efektu, kas palīdzēs palielināt digitālo risinājumu izmantošanas potenciālu. Atbalsts privātajām investīcijām pētniecībā un izstrādē ir vērsts uz ilgtspējīgu inovācijas sistēmu izveidi, kas ilgtermiņā palielinātu Latvijas inovācijas spējas. Visbeidzot, sabiedriskā transporta sistēmas pārvaldības reforma, kas attiecas uz Rīgas metropoles areālu, kā arī attiecīgās investīcijas palīdzēs uzlabot sabiedriskā transporta pievilcību un panākt, ka sabiedriskais transports nosedz lielāku daļu mobilitātes vajadzību. Ja šie pasākumi tiks sekmīgi īstenoti, tie palielinās Latvijas izaugsmes potenciālu un uzlabos ekonomisko un sociālo noturību vidējā termiņā un veicinās zaļo un digitālo pārkārtošanos. Apspriešanās ar ieinteresētajām personām kopumā bija adekvāta un ļaus palielināt ieinteresēto personu atbildības apziņu un veicinās pasākumu paliekošo ietekmi.

Latvijas sniegtās aplēses par atveseļošanas un noturības plāna kopējām izmaksām ir zināmā mērā pamatotas un kopumā ticamas. Latvija ir sniegusi individuālas izmaksu aplēses par visām plānā paredzētajām investīcijām. Izmaksu tāmes pārsvarā ir detalizētas un pienācīgi pamatotas. Aplēses balstās uz salīdzinājumu ar līdzīgām iepriekš veiktām investīcijām un uz tirgus un cenu analīzi. Kaut arī Latvijas iesniegtās izmaksu aplēses nav neatkarīgi validētas, šo aplēšu un attiecīgo apliecinošo dokumentu novērtējumā secināts, ka lielākā daļa izmaksu ir pienācīgi pamatotas un saprātīgas. Summas, kuras ierosināts finansēt, ir uzskatāmas par

adekvātām, un var konstatēt, ka izmaksu aplēses ir zināmā mērā ticamas. Attiecībā uz pasākumu vairākumu uzskatāms, ka izmaksas ir lielā mērā ticamas, tas ir, prasītās summas ir skalas zemākajā vai vidējā diapazonā salīdzinājumā ar līdzīgu reformu vai investīciju izmaksām, taču attiecībā uz nedaudziem pasākumiem uzskatāms, ka to lēsto izmaksu ticamība ir zema. Visbeidzot, atzīts, ka atveseļošanas un noturības plāna lēstās izmaksas ir atbilstīgas izmaksu lietderības principam un samērīgas ar paredzamo ekonomisko un sociālo ietekmi valsts mērogā.

Attiecībā uz katru komponentu sniegta skaidra informācija par papildu investīcijām no citiem ES līdzekļiem. Projekti, kuri tiek finansēti no citiem ES avotiem, ir laika un tvēruma ziņā norobežoti no ANP projektiem. Turklāt Latvija ir ieviesusi kārtību nolūkā novērst dubultu ES finansējumu.

Atveseļošanas un noturības plānā ir ierosināta adekvāta kārtība nolūkā nodrošināt plāna efektīvu uzraudzību un īstenošanu, tai skaitā attiecībā uz paredzēto grafiku un ierosinātajiem atskaites punktiem, mērķrādītājiem un saistītajiem rādītājiem. Plāna uzraudzība būs Finanšu ministrijas pārziņā, savukārt par plāna īstenošanu būs atbildīgas nozaru ministrijas. Atskaites punkti un mērķrādītāji ir reālistiski un atbilstīgi, taču ne visos gadījumos ir norādīti uzraudzības mehānismi. Noteiktie mērķrādītāji un atskaites punkti ir pienācīgi, taču attiecībā uz investīcijām infrastruktūrā un uzņēmumu investīciju atbalsta shēmām tiem ir tendence nosvērties uz perioda beigām. Atveseļošanas un noturības plānā ierosinātā kontroles sistēma un pasākumi balstās uz pienācīgiem procesiem un struktūrām, kas tiek izmantoti kohēzijas politikas ietvaros. Plānā ir skaidri norādīts, kas atbild par iekšējās kontroles uzdevumu veikšanu. Funkcijas ir pienācīgi nodalītas, un kārtība, kādā tiks vākti un publiskoti dati par galasaņēmējiem, ir adekvāta.

Latvijas atveseļošanas un noturības plāns ir konsekvents, ar saskanīgām, savstarpēji pastiprinošām reformām un investīcijām un sinerģiju starp dažādajiem komponentiem. Atveseļošanas un noturības plānā ir ietverti saskanīgi reformu un publisko investīciju projektu īstenošanas pasākumi. Plāna seši komponenti, pa kuriem strukturētas investīcijas un reformas, labi raksturo tematisko piederību un savstarpējās saiknes. Saskanīgums ir nodrošināts gan katrā komponentā, jo reformām ir paredzētas attiecīgas investīcijas, gan dažādo plāna komponentu starpā. Latvijas ANP ietvertie komponenti veido reformu un investīciju vienotu veselumu ar pamatuzdevumu veicināt produktivitāti, mazināt nevienlīdzību, kā arī veicināt klimatisko pārkārtošanos un digitālo pārveidi. Visi seši komponenti ir savstarpēji pastiprinoši un mērķu ziņā saskanīgi.

1. tabula. Kopsavilkums par plāna novērtējumu atbilstoši ANM kritērijiem

1) Reakcijas sabalansētība	2) Padomes ieteikumi	3) Izaugsme, darbvietas u. c.	4) NBK	5) Zaļie mērķrādītāji	6) Digitālie mērķrādītāji	7) Palieko-ša ietekme	8) Atskaites punkti un mērķrādītāji	9) Izmaksas	10) Kontroles sistēmas	11) Saskanīgums
A	A	A	A	A	A	A	A	B	A	A

2. PROBLĒMJAUTĀJUMI ATVESEĻOŠANAS UN NOTURĪBAS KONTEKSTĀ: SITUĀCIJAS APSKATS

2.1. Makroekonomiskais stāvoklis un perspektīva kopš 2020. gada ziņojuma par valsti

Makroekonomiskais stāvoklis kopš 2020. gada ziņojuma par valsti

Latvijas ekonomika 2020. gadā Covid-19 krīzes ietekmē saruka par 3,6 %. 2020. gada pirmajos divos ceturkšņos bija vērojams būtisks izlaides kritums ierobežojumu dēļ. Trešajā ceturksnī ekonomika piedzīvoja spēcīgu izaugsmi, taču gada beigās tā sāka palēnināties sakarā ar ierobežojumu atkalieviešanu pandēmijas otrā viļņa dēļ. Visvairāk samazinājās mājsaimniecību patēriņš un eksports, jo patērētāji palika mājās un ceļošanas ierobežojumi apgrūtināja pakalpojumu eksportu. Investīcijas bija labākā stāvoklī, nekā sākotnēji gaidīts: tās turējās 2019. gada līmenī, lielā mērā pateicoties tam, ka pandēmijas pirmajā vilnī būvniecības nozare turpināja darbību.

Nodarbinātība saruka mazāk nekā IKP, pateicoties dīkstāves pabalstu shēmām. Vidējais bezdarba līmenis 2020. gadā salīdzinājumā ar 2019. gadu palielinājās par 1,8 procentpunktiem. Gada pirmajā pusē bezdarba līmenis ievērojami paaugstinājās, bet vasarā un rudens sākumā nedaudz pazeminājās. Tomēr līdz ar pandēmijas otro vilni pazemināšanās beidzās un decembrī bezdarba līmenis atkal sāka augt. Lielākā daļa zaudēto darbvietu bija ierobežojošo pasākumu vistiešāk skartajās nozarēs: viesmīlības, ēdināšanas, transporta un citu pakalpojumu nozarēs. Turklāt galvenie darba zaudētāji bija zema atalgojuma saņēmēji. Rezultātā algu pieaugums salīdzinājumā ar pirmskrīzes tempu palēninājās tikai nedaudz, proti, pieaugums 2020. gadā bija 5,3 %. Lēsts, ka ārkārtas pasākumi ienākumu aizsardzībai Covid-19 krīzes laikā kopā ar jau esošo nodokļu un pabalstu sistēmu ļāva absorbēt aptuveni 78 % no satricinājuma ietekmes uz mājsaimniecību ienākumiem, un gandrīz pusi no šiem 78 % nodrošināja dīkstāves pabalstu shēmas[2].

Pirms Covid-19 krīzes sociālie apstākļi uzlabojās līdz ar darba tirgus situācijas uzlabošanos, taču krīzes ietekmē nevienlīdzība, visticamāk, kļūs vēl izteiktāka. Kopš 2011. gada, kad nabadzības līmenis bija visaugstākais, tas ir manāmi samazinājies – to cilvēku īpatsvars, kuri dzīvo nabadzībā, ir sarucis par vairāk nekā 10 procentpunktiem. Tas lielā mērā skaidrojams ar darba tirgus situācijas pastāvīgu uzlabošanos. Turpretī nevienlīdzība pēdējo 10 gadu laikā principā nav mazinājusies. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu īpatsvars no 28,4 % 2018. gadā nedaudz samazinājās līdz 27,3 % 2019. gadā, taču joprojām bija viens no augstākajiem ES.

Makroekonomiskā perspektīva

---

[2] Skatīt *Christl, M, De Poli, S., Figari, F., Hufkens, T., Leventi, C., Papini, A.* un*Tumino, A.* (2021) "The cushioning effect of fiscal policy in the EU during the COVID-19 pandemic", *JRC Working Papers on Taxation and Structural Reforms*, 02/2021 (vēl nav izdots); un *Almeida, V., Barrios, S., Christl, M., De Poli, S., Tumino, A., Van der Wielen, W.* (2020): "Households' income and the cushioning effect of fiscal policy measures during the Great Lockdown", *JRC Working Paper on Taxation and Structural Reforms*, 06/2020, pieejams: https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/jrc121598.pdf.

Saskaņā ar Latvijas atveseļošanas un noturības plānā (ANP) aprakstīto makroekonomikas scenāriju IKP 2021. gadā pieaugs par 3 %. Scenārijā ir pieņemts, ka ar pandēmiju saistītie ierobežojumi gada otrajā pusē tiks atcelti, un līdz ar to pieaugs privātais patēriņš un eksports. Attiecībā uz 2022. gadu scenārijā paredzēts, ka IKP pieaugums sasniegs 4,5 %, investīcijām kļūstot par galveno izaugsmes virzītājspēku. Paredzēts, ka pēc tam izaugsme stabilizēsies aptuveni 2,8 % apmērā.

Salīdzinājumā ar Latvijas valdības makroekonomikas scenāriju Komisijas prognozes ir nedaudz optimistiskāka gan attiecībā uz 2021., gan 2022. gadu, kas skaidrojams ar 2021. gadā paredzēto valdības atbalsta pasākumu novērtējuma atšķirībām un 2022. gadā gaidāmo ES finansēto investīciju ieplūšanu. Latvijas prognozes tika sagatavotas februāra sākumā, kad vēl nebija izziņota daļa 2021. gadā paredzēto atbalsta pasākumu un bija mazāk skaidrības par ANM investīciju un citu ES finansēto investīciju grafiku. Saskaņā ar Komisijas prognozēm inflācija, kas 2020. gadā bija tuvu nullei, atsāksies un 2021. gadā sasniegs 1,7 %, bet 2022. gadā – 2,0 %.

Gaidāms, ka nodarbinātības līmenis attīstīsies līdzīgi kā ekonomikas izaugsme. Paredzams, ka bezdarba līmenis 2021. gada beigu daļā samazināsies, pateicoties darbvietu pieaugumam gada otrajā pusē, kad, kā gaidāms, lielākā daļa pakalpojumu sniedzēju, uz kuriem attiecās ar pandēmiju saistītie ierobežojumi, atsāks darboties. Saskaņā ar prognozēm bezdarba līmenis 2022. gadā turpinās rukt, samazinoties līdz 6,9 %. Gaidāms, ka rūkošais piedāvājums darba tirgū radīs lielāku spiedienu uz algu pieaugumu, kas 2021. gadā, visticamāk, būs pieticīgs.

Budžeta deficīts 2020. gadā pieauga līdz 4,5 % no IKP, un ir paredzams, ka 2021. gadā tas pieaugs līdz 7,3 % no IKP, bet 2022. gadā strauji samazināsies. Valdības budžeta deficīts pieauga no 0,6 % no IKP 2019. gadā līdz 4,5 % no IKP 2020. gadā. Šis krasais pieaugums izriet no nodokļu ieņēmumu krituma, ko noteica patēriņa un darbvietu skaita samazināšanās, un mājsaimniecībām un uzņēmumiem paredzēto pagaidu atbalsta pasākumu ietekmes. Prognozēts, ka 2021. gadā valdības budžeta deficīts turpinās augt, sasniedzot gandrīz 7,25 % no IKP pagaidu atbalsta pasākumu dēļ, un tikai 2022. gadā saruks līdz 2 %. Valdības parāda attiecība pret IKP pieauga no 37 % 2019. gadā līdz gandrīz 43,5 % 2020. gadā. Paredzams, ka 2021. gadā parāda attiecība pret IKP sasniegs aptuveni 47 %, bet 2022. gadā samazināsies, pateicoties mazākam fiskālajam deficītam un lielākam IKP. 2020. gada parāda atmaksājamības pārskatā prognozēts, ka parāds maksimumu sasniegs 2026. gadā, kad tas būs nedaudz zem 50 % no IKP, un tad atsāks samazināties. Tādējādi secināms, ka 2021. gada sākumā Latvijas fiskālās politikas trajektorija vērtējama kā ilgtspējīga.

Galvenais makroekonomikas scenāriju ietekmējošais negatīvais risks, kā uzskatāms, ir aizkavēšanās Covid-19 vakcinācijas stratēģijas īstenošanā. Latvijas plānā ietvertajā makroekonomikas scenārijā pieņemts, ka tiks sasniegts valdības mērķis līdz vasaras beigām vakcinēt 70 % pieaugušo iedzīvotāju, tādējādi ļaujot līdz tam laikam atgriezties pie praktiski neierobežotas saimnieciskās darbības. Tomēr ir iespējams, ka vakcīnu pieejamībā un vakcinācijas apmēros varētu būt aizķeršanās, kas attiecīgi aizkavētu ierobežojumu atcelšanu. Savukārt pozitīvāku iznākumu varētu noteikt tas, ka Latvijas scenārijā nav ņemti vērā visi 2021. gada atbalsta pasākumi un tā prognozes attiecībā uz ES finansētajām investīcijām 2022. gadā ir izteikti piesardzīgas.

2. tabula. Makroekonomikas faktisko un prognozēto rādītāju salīdzinājums

	2019	2020		2021		2022		2023	2024	2025	2026
	COM	COM	ANP	COM	ANP	COM	ANP	ANP	ANP	ANP	ANP
Reālais IKP (izmaiņas, %)	2	–3,6		3,5	3	6	4,5	3,2	2,8	2,8	2,8
Nodarbinātība (izmaiņas, %)	–0,1	–2,3		0,1	–0,4	1,8	1	0,3	0	0,1	–0,6
Bezdarba līmenis (%)	6,3	8,1		8,2		6,9					
SPCI inflācija (izmaiņas, %)	2,7	0,1		1,7		2					
Vispārējās valdības bilance (% no IKP)	–0,6	–4,5		–7,3		–2,0					
Bruto parāda attiecība (% no IKP)	37	43,5		47,3		46,4					

Avoti: Komisijas 2021. gada pavasara prognoze (COM); atveseļošanas un noturības plāns (ANP).

2.2. Problēmjautājumi, kas saistīti ar ilgtspējīgu izaugsmi, kohēziju, noturību un nākamās paaudzes rīcībpolitiku

Pārdomāta, ilgtspējīga un iekļaujoša izaugsme

Spēcīgi ekonomiskie un fiskālie pamatfaktori ir ļāvuši Latvijai sniegt nepieciešamo atbalstu ekonomikai, taču ir kļuvuši aktuālāki problēmjautājumi, kas saistīti ar neaizsargāto grupu sociālo drošību. Covid-19 pandēmija ir nopietni ietekmējusi saimniecisko darbību un uzņēmēju noskaņojumu. Valdība strauji reaģēja uz Covid-19 krīzes radītajām problēmām, pieņemot atbalsta pasākumu paketi ar mērķi nodrošināt uzņēmumiem nepieciešamo likviditāti un ienākumu atbalstu mājsaimniecībām. Atbalsts, kas 2020. gadā tika darīts pieejams uzņēmumiem un iedzīvotājiem, sasniedza 1,3 miljardus EUR jeb 4,5 % no IKP. Galu galā piešķirtais atbalsts tomēr bija mazāks, nekā sākotnēji gaidīts. Tas daļēji skaidrojams ar stingrajiem atbilstības nosacījumiem un salīdzinoši lielo aplokšņu algu īpatsvaru krīzes vissmagāk skartajās grupās. Šī pieredze izgaismoja savstarpēji saistītās ēnu ekonomikas un sociālās drošības tīklu problēmas.

Latvijas galvenais ekonomikas mērķis joprojām ir nodrošināt ienākumu pastāvīgu tuvināšanos ES vidējam rādītājam. 2020. gadā Latvijas ienākums uz vienu iedzīvotāju samazinājās par 3 % salīdzinājumā ar 2019. gadu, taču, raugoties piecu gadu periodā, tas ir pieaudzis par 12 %. Neraugoties uz to, 2019. gadā tas bija tikai 69 % apmērā no ES vidējās vērtības pirktspējas līmeņa izteiksmē. Ienākumu līmeņa atšķirība salīdzinājumā ar bagātākajām ES valstīm aizvien ir spēcīgs emigrācijas virzītājspēks. Līdz ar to galvenais problēmjautājums, kuram Latvijai ir jāpievēršas, lai uzlabotu iedzīvotāju dzīves līmeni, ir konverģences turpināšana. Tomēr šo konverģences turpināšanu potenciāli apdraud vairākas strukturālās problēmas. Pirmkārt, valsts iedzīvotāju skaita samazināšanās negatīvi ietekmē sociālo sistēmu ilgtspēju, sašaurina iekšzemes tirgu un palielina infrastruktūras izmaksas uz vienu iedzīvotāju. Otrkārt, augstais ēnu ekonomikas īpatsvars kavē godīgu konkurenci, vājina attiecīgo darbinieku sociālo aizsardzību un palielina arodriskus. Tas ir arī viens no galvenajiem iemesliem vājam kreditēšanas pieaugumam. Bez tam iekšējo darbaspēka mobilitāti kavē izmaksu ziņā pieejamu mājokļu trūkums. Visbeidzot, Latvijas sniegums inovācijas jomā ir samērā zems un stagnē.

Latvijas fiskālais stāvoklis ir labs un ilgtspējīgs, bet joprojām ir problēmas ar vāju nodokļu saistību izpildi un nepietiekamiem resursiem kritiski svarīgiem publiskajiem pakalpojumiem. Spēcīga izaugsme un piesardzīga fiskālā politika ir palīdzējušas Latvijai noturēt valsts parādu atmaksājamā līmenī – 2020. gada beigās tas bija 43,5 %. Arī Latvijas pensiju un veselības aprūpes sistēmu ilgtspēja nerada ilgtermiņa fiskālās problēmas. Turpretī Latvijas nodokļu ieņēmumi attiecībā pret IKP ir vieni no mazākajiem ES, tādējādi ierobežojot šo ieņēmumu iespējas nodrošināt pārdali, lai uzlabotu tādus kritiski svarīgus publiskos pakalpojumus kā veselības aprūpe un sociālā palīdzība. Turklāt Latvijā jau ilgu laiku pastāv problēma ar vāju nodokļu saistību izpildi, kuras pamatā ir nedeklarēti darījumi, aplokšņu algas, nedeklarēti ienākumi un krāpšana nodokļu jomā.

Pastāv grūtības nodrošināt, ka izaugsme nāk par labu visām sabiedrības daļām. Nevienlīdzība joprojām ir liela, un nomaļie reģioni atpaliek no Rīgas reģiona. Iedzīvotāju skaita pretēji vērstā dinamika – augošs iedzīvotāju skaits Rīgas metropoles areālā un strauji rūkošais iedzīvotāju skaits citur Latvijā – rada problēmas nodrošināt pakalpojumu kvalitatīvu sniegšanu visos reģionos, kā arī publiskās pārvaldes kvalitāti pašvaldību līmenī.

Latvijas darbaspēka apjoms samazinās, un nodarbinātības apstākļi atšķiras atkarībā no reģiona un no prasmju līmeņa. Pastāv kvalificētu darbinieku trūkums, jo īpaši *STEM* (zinātne, tehnoloģija, inženierzinātnes, matemātika) nozarēs. Tajā pašā laikā mazkvalificētiem vai gados vecākiem darba ņēmējiem, etniskajām minoritātēm un tiem, kas dzīvo tālāk no reģionālajiem centriem, ir mazāk iespēju darba tirgū. Tā kā Valsts nodarbinātības dienestā reģistrējas tikai neliela daļa bezdarbnieku, daudziem no tiem nav iespējams piedāvāt prasmju pilnveides, pārkvalificēšanās un darba meklēšanas pasākumus. Lai mazinātu Covid-19 krīzes ietekmi, jāpastiprina un jāpielāgo aktīvo darba tirgus pasākumu īstenošana un struktūra. Darba iespējas koncentrējas pilsētās, savukārt darbaspēka mobilitāti kavē izmaksu ziņā pieejamu mājokļu trūkums un ierobežots sabiedriskā transporta piedāvājums. Turklāt sociālo partneru spējas joprojām ir ierobežotas, tādējādi tiem nav daudz iespēju stiprināt iespēju vienlīdzību, nodrošināt darbvietas visiem un īstenot Eiropas sociālo tiesību pīlāru.

Pētniecības un inovācijas jomā Latvijā joprojām ir daudz neizmantotu iespēju attīstīt potenciālu sekmēt ekonomikas diversifikāciju un konkurētspēju. Pētniecības un izstrādes intensitātes rādītājs ir 0,64 % no IKP, kas nozīmē, ka pētniecības un izstrādes sistēma ir mazāk pievilcīga pētniekiem tās nepietiekamā finansējuma dēļ. Cilvēkkapitāla nelīdzsvarotība, par ko liecina pētniecības un izstrādes darbinieku un prasmju trūkums privātajā un publiskajā sektorā, ir būtiska Latvijas pētniecības un inovācijas sistēmas vājā vieta. Galvenās problēmas joprojām ir saiknes starp pētniecību un rūpniecību un rūpniecības nozares iekšienē. Neraugoties uz neseno progresu saistībā ar tehnoloģiski orientētu jaunuzņēmumu sistēmas izveidi, Latvija atpaliek no citām ES dalībvalstīm jaunuzņēmumu un MVU inovācijas spēju ziņā.

Sociālā un teritoriālā kohēzija

Reģionu ekonomiskās un sociālās atšķirības joprojām ir vienas no lielākajām ES. Rīgā IKP uz vienu iedzīvotāju 2018. gadā sasniedza 91 % no ES vidējā rādītāja, savukārt Latgalē tas bija tikai 25 %. Iedzīvotāju skaits dabisko izmaiņu un migrācijas dēļ samazinās visos Latvijas reģionos (NUTS3 līmenī), izņemot Pierīgas reģionu, kur tas pieaug. Latgalē ir valstī visaugstākais bezdarba līmenis, lielākais nabadzības risks, zemākās algas un mazākā ekonomiskā aktivitāte, kā arī visstraujāk samazinās iedzīvotāju skaits.

Publisko pakalpojumu kvalitāte Latvijas reģionos ievērojami atšķiras. Veselības aprūpes un sociālo darbinieku trūkums ārpus Rīgas ierobežo piekļuvi kvalitatīvai aprūpei. Mazākās lauku

skolās joprojām ir problēmas ar iekļaujošas un kvalitatīvas izglītības nodrošināšanu visiem. Mājokļu nodrošinājums ar ērtībām laukos ir sliktāks nekā pilsētās. Dažos reģionos ārpus Rīgas metropoles areāla vēl aizvien ir problēmas ar tādu komunālo pakalpojumu nodrošinājumu kā kanalizācija un ūdensapgāde. Autoceļu tīkla kvalitāte ir zema, un sabiedriskā transporta piedāvājums ir nepietiekams.

Latvija 2020. gadā apstiprināja administratīvi teritoriālo reformu, kuras rezultātā tiek būtiski samazināts pašvaldību skaits. Tās mērķis ir konsolidēt pašvaldību administratīvās spējas, uzlabojot to pakalpojumus un pārvaldību un panākot labāku plānošanu un izmaksu ietaupījumus. Tomēr pašvaldībām būs vajadzīgas reformas un investīcijas, lai varētu nodrošināt kvalitatīvu publisko pakalpojumu pieejamību visiem, ieskaitot tos, kuri dzīvo tālāk no jaunajiem administratīvajiem centriem.

Latvijā ir aizkavējusies *TEN-T* parasto dzelzceļu pamattīkla izveides pabeigšana. Galvenā *TEN-T* koridora dzelzceļa infrastruktūra (*Rail Baltica* dzelzceļa koridors, kas savieno Baltijas valstis ar Eiropas standartplatuma sliežu ceļu tīklu) vēl nav gatava, bet ir sākta tās izbūve. Tikai 14 % dzelzceļa līniju ir elektrificētas. Prognozētais starptautisko dzelzceļa kravu pārvadājumu sarukums liks pāriet no kravu pārvadājumiem uz pasažieru pārvadājumu pakalpojumiem. Ir jāattīsta multimodālie punkti, kuros nodrošinātas pārsēšanās iespējas starp *Rail Baltica* un valsts un reģionālajiem transporta tīkliem.

Veselība un ekonomikas, sociālā un institucionālā noturība

Vāji rezultāti veselības jomā ir saistīti ar neatbilstošu dzīvesveidu un resursu trūkumu veselības aprūpes sistēmā. To ietekme uz iedzīvotāju veselību negatīvi ietekmē arī darbaspēka piedāvājumu un Latvijas izaugsmes potenciālu. Daudzas no šīs nozares problēmām – darbaspēka trūkums, nespēja laikus piekļūt izmaksu ziņā pieejamai veselības un ilgtermiņa aprūpei un ierobežota slimību profilakse – ir saistītas ar zemu publiskā finansējuma līmeni. Latvija 2019. gadā veselības aprūpei tērēja aptuveni 3,7 % no IKP, kas ir otrais zemākais rādītājs ES. Valsts finansēto veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību ierobežo kvotu sistēma un veselības aprūpes darbinieku trūkums, kā rezultāts ir augsts neapmierināto vajadzību līmenis un liels personīgo maksājumu īpatsvars. Turklāt pakalpojumu kvalitātes un efektivitātes līmenis ir nevienmērīgs, un pakalpojumi vairāk koncentrējas uz stacionāro aprūpi (kura ir dārgāka), bet mazāk uz mājas aprūpi un vietējā līmeņa pakalpojumiem. Lai gan intensīvās terapijas kapacitāte Covid-19 pandēmijas laikā tika palielināta, Latvijas veselības aprūpes sistēma tik un tā ir bijusi pakļauta milzīgam spiedienam.

Relatīvā nabadzība Latvijā joprojām ir liela un turpina augt, savukārt izdevumi sociālajai aizsardzībai ir zemi. Vājais sociālās sistēmas finansējuma līmenis ir galvenais ienākumu nevienlīdzību noteicošais faktors. Ienākumu sadalījums Latvijā ir nevienlīdzīgāks nekā caurmērā ES. Lai gan tirgus ienākumu nevienlīdzības rādītājs ir tuvu vidējam lielumam, ienākumu pārdale ar nodokļiem un sociālajiem pārvedumiem ir viena no zemākajām ES[3]. Vājais sociālās sistēmas finansējuma līmenis ir netieši saistīts ar salīdzinoši mazajiem nodokļu ieņēmumiem attiecībā pret IKP, kas ierobežo sociālo programmu finansējumam pieejamo summu. Seniori, bezdarbnieki un

[3] 2018. gadā sociālie pārvedumi (izņemot pensijas) Latvijas nabadzības riska rādītāju samazināja par 19,1 % salīdzinājumā ar 32,94 % caurmērā ES. Latvijas sociālie maksājumi bija 11,6 % apmērā no IKP, kas ir krietni zem ES vidējā rādītāja, kurš ir 20,4 %.

personas ar invaliditāti ir vissmagāk skartās grupas. Neraugoties uz neseno palielinājumu 2021. gadā, garantētais minimālie ienākums joprojām ir ievērojami zem nabadzības sliekšņa, un tam nav skaidri noteikta indeksācijas mehānisma. Rezultātā ir liels nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu īpatsvars un liela nabadzības plaisa. Ienākumu nevienlīdzība iet rokrokā ar nevienlīdzīgu piekļuvi veselības aprūpei, kas ir ievērojami grūtāka grupām ar zemiem ienākumiem, kuras nevar atļauties privāto veselības aprūpi.

Ir grūtības ar pienācīgu mājokļu pieejamību, īpaši grupām ar zemiem ienākumiem. Ir augsts to cilvēku īpatsvars, kuri dzīvo sliktos sadzīves apstākļos. Sociālo mājokļu piedāvājums ir mazs, un tajos bieži ir slikti apstākļi, turklāt ir garas rindas. Izmaksu ziņā pieejamu mājokļu trūkums ir viens no galvenajiem šķēršļiem darbaspēka mobilitātei un reģionālajai attīstībai. Vēl nav izstrādāta visaptveroša mājokļu stratēģija, nedz arī stratēģijas, kā vērsties pret bezpajumtniecību un atstumtību mājokļa jomā.

Latvijā kopumā ir labvēlīga uzņēmējdarbības vide, tomēr dažās jomās problēma ir dārgas administratīvās procedūras un juridiskā nenoteiktība. Latvija pēc Pasaules Bankas *Doing Business* indeksa ierindojas 19. vietā, kas atspoguļo uzņēmumu dibināšanas procesa ātrumu, atvērtību tirdzniecībai un pienācīgu tiesisko regulējumu. Būtiski veicinošie faktori šajā ziņā ir uzņēmumu reģistrācijas e-pakalpojums un "nulles birokrātijas" un "konsultē vispirms" pieeju ieviešana publiskajā pārvaldē. Latvija ir arī ieguldījusi darbu jaunuzņēmumu satvara uzlabošanā, nodrošinot dažāda veida atbalstu, tai skaitā finansiālo, īpašu nodokļu režīmu jaunuzņēmumiem, jaunuzņēmēju vīzu programmu, akcelerācijas fondus un inkubācijas atbalstu. Pateicoties tam, jaunuzņēmumu skaits kopš 2012. gada ir četrkāršojies, 2020. gadā sasniedzot 450 darbojošos jaunuzņēmumus, kas piesaistījuši investīcijas 303 miljonu EUR apmērā. Tajā pašā laikā būvniecības un vēja enerģijas nozares saskaras ar ievērojamiem investīciju kavēkļiem, kas saistīti ar ilgām administratīvajām procedūrām un juridisko nenoteiktību. Būvatļaujas un citu ar būvniecību saistīto atļauju saņemšana ir ilgstošs un dārgs process, it īpaši Rīgā. Tas ir viens no galvenajiem faktoriem, kas kavē investīcijas ēkās. Turklāt attiecībā uz investīcijām sauszemes vēja enerģijā pastāv juridiskā nenoteiktība saistībā ar pašvaldību kompetenci projektu galīgā apstiprinājuma sniegšanā. Pat pēc tam, kad sekmīgi pabeigts izvērsts un ilgs ietekmes uz vidi novērtējums, projekts tik un tā var tikt noraidīts, nenorādot pamatotu iemeslu. Turklāt arī pašvaldību lēmumu pārsūdzēšanas process ir ilgs. Pašvaldību lēmumus bieži ietekmē vietējo iedzīvotāju pretestība pret vēja enerģijas projektiem. Vēja enerģijas izmantošanu varētu veicināt taisnīgs peļņas sadales mehānisms, no kura gūtu labumu vietējie iedzīvotāji. Šobrīd tāds nepastāv, bet to varētu apsvērt[4]. Šā riska dēļ investīcijas sauszemes vēja enerģijā Latvijā ir bijušas niecīgas. Visbeidzot, uzņēmumu investīcijas prasmju attīstīšanā kavē administratīvie un nodokļu šķēršļi.

Galvenās publiskās pārvaldes jomas, kurās ir nepilnības, ir nodokļu administrācija, tiesībaizsardzība un tiesu vara un publiskais iepirkums. Vadoties pēc aplēsēm, nesaņemtais PVN Latvijā pēdējos gados ir ievērojami samazinājies, un 2019. gadā kļuva zemāks par ES vidējo rādītāju.

[4] Piemēram, iedzīvotāji bieži iebilst pret vējparkiem, jo uzskata, ka tiem būtu tādā negatīvā ietekme kā vizuālā klātbūtne, troksnis, ņirbošās ēnas un īpašuma vērtības samazināšanās (avots: "Vēja enerģijas izmantošanu ietekmējošo faktoru analīze un iespējamie risinājumi", 2019., *CEE Bankwatch Network*).

Savukārt citi rādītāji liecina, ka ēnu ekonomikas īpatsvars joprojām ir liels, un lēsts, ka 2018.–2019. gadā tas pieauga[5]. Lielais ēnu ekonomikas apmērs ir daļēji skaidrojams ar efektivitātes trūkumu nodokļu administrācijā, kurai ir valsts mērogā jāpielāgo organizācija, darbības prakse un informācijas apmaiņa, lai varētu efektīvāk apkarot izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un krāpšanu nodokļu jomā. Kopumā Latvijas sniegums publiskā iepirkuma jomā ir apmierinošs. Latvijas galvenās grūtības ir rādītāji, kas attiecas uz procedūrām, kurās ir tikai viens piedāvājuma iesniedzējs (32 %), un sarunu procedūrām bez uzaicinājuma iesniegt piedāvājumus (8 %). Tas nozīmē, ka ir mazāka konkurence un tādējādi pasūtītājiem ir mazāk iespēju iegūt labāku kvalitātes un cenas attiecību. Dažos gadījumos publiskā iepirkuma procedūrās saņemto piedāvājumu mazais skaits var būt skaidrojams ar to, ka tirgū ir maz piegādātāju. Tas var būt saistīts arī ar to, kā ir formulētas tehniskās specifikācijas un kāda ir pasūtītāju izpratne par konkurences nozīmi[6]. Turklāt pasūtītājiem bieži nav vajadzīgās kapacitātes apjomīgu un sarežģītu iepirkuma projektu efektīvai sagatavošanai un īstenošanai.

Nākamās paaudzes, bērnu un jauniešu rīcībpolitika, tostarp izglītība un prasmes

Būtisks Latvijas problēmjautājums izglītības jomā ir līdzīga izglītības kvalitātes līmeņa nodrošināšana visās skolās un reģionos. Iekļaujošas un kvalitatīvas izglītības pieejamība joprojām ir atkarīga no dzīvesvietas, un lielākas pilsētu skolas pārspēj mazākas lauku skolas (avots: jaunākais *PISA* ziņojums). Latvija ir sākusi konsolidēt skolu tīklu, kas ir liels un neefektīvs, taču virzība ir lēna un līdz ar to aizkavē kvalitātes un efektivitātes palielināšanu. Profesionālajā izglītībā un apmācībā ir mazāk audzēkņu nekā vispārējā izglītībā, un vēl nav ieviesta absolventu gaitu apzināšana. Ir problēmas ar jaunu mācībspēku piesaistīšanu, un it īpaši zinātņu un matemātikas priekšmetos sāk aizvien vairāk trūkt skolotāju. Covid-19 ierobežojumi turklāt izgaismoja digitālo un sociālo nevienlīdzību (datortehnikas un interneta savienojuma pieejamība), kuras dēļ piekļuve tālmācībai ir nevienmērīga.

Galvenais Latvijas problēmjautājums augstākās izglītības jomā nepieciešamība mazināt augstākās izglītības sistēmas sadrumstalotību, kas nelabvēlīgi ietekmē kvalitāti un konkurētspēju. Neefektīvs augstākās izglītības pārvaldības modelis apvienojumā ar to, ka finansējums nav atkarīgs no snieguma, mazina zinātnisko izcilību un publiskā sektora zinātniskās bāzes pievilcību uzņēmumiem un starptautiskajiem partneriem. Pašlaik tiek īstenotas reformas augstākās izglītības iestāžu pārvaldībā kopumā un konkrēti attiecībā uz akadēmiskajām karjerām. Šīs reformas varētu uzlabot augstākās izglītības stratēģisko statusu un akadēmisko konkurenci. Esošie plāni mazināt studiju programmu sadrumstalotību būtu jāīsteno apņēmīgāk.

Joprojām pastāv prasmju trūkums darba tirgū. Darbaspēka digitālo prasmju zemais līmenis – sociālo rezultātu pārskatā vērtēts kā "kritisks" – ierobežo digitālo tehnoloģiju izmantošanu uzņēmumos un inovācijas potenciālu. Dalība pieaugušo izglītībā ir zema, jo īpaši mazkvalificētu personu vidū. Joprojām aktuāls problēmjautājums ir prasmju sistēmas pārvaldības, tai skaitā plānošanas, stiprināšana, un kvalitatīvas pieaugušo izglītības nodrošināšana visiem, jo īpaši neaizsargātām grupām.

---

[5] Sauka un Putniņš, "Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.–2019. gadā", https://www.sseriga.edu/sites/default/files/2020-06/BRO%C5%A0%C5%AARA_latviski_2020.pdf.

[6] *Single Market Scoreboard*, https://ec.europa.eu/internal_market/scoreboard/performance_per_policy_area/public_procurement/index_en.htm.

2.3. Ar zaļo un digitālo pārkārtošanos saistītie problēmjautājumi

2.3.1. Zaļā dimensija

Vismaz 37 % no atveseļošanas un noturības plānā paredzētajiem izdevumiem būtu jābūt saistītiem ar zaļo dimensiju. Paredzēts, ka plānā ietvertie pasākumi palīdzēs sasniegt klimatneitralitāti un 2030. gadam noteiktos enerģētikas un klimata mērķrādītājus, kas atspoguļoti Nacionālajā enerģētikas un klimata plānā. Tiem vajadzētu arī palīdzēt sasniegt vides mērķrādītājus attiecībā uz atkritumiem, ūdeni, piesārņojuma kontroli, ilgtspējīgu mobilitāti, bioloģiskās daudzveidības aizsardzību un atjaunošanu, jūras un ūdens resursiem un atbalstīt pāreju uz ilgtspējīgām pārtikas sistēmām, kā arī attiecīgā gadījumā uz aprites ekonomiku, gādājot, lai neviens netiktu atstāts iepakaļ. To var panākt, nodrošinot darbaspēkam pietiekamas zaļās prasmes un sniedzot atbalstu ilgtspējīgai inovācijai un konkurētspējai.

Latvijas galvenie problēmjautājumi enerģētikas un klimata rīcībpolitikas jomā ir transporta un ēku enerģijas patēriņa samazināšana un atjaunojamo energoresursu enerģijas jaudu palielināšana. Latvijas siltumnīcefekta gāzu emisijas uz vienu iedzīvotāju ir vienas no zemākajām ES. Tas ir tāpēc, ka tās enerģijas patēriņš uz vienu iedzīvotāju ir mazāks nekā vidēji ES un atjaunojamo energoresursu enerģijas īpatsvars ir viens no augstākajiem ES. Lielākas problēmas Latvijai savukārt ir ar to, kā samazināt ETS neaptvertās emisijas, kuras palielinās transporta un ēku augošā enerģijas patēriņa dēļ. Līdz ar to, lai sasniegtu 2030. gada mērķrādītāju attiecībā uz siltumnīcefekta gāzu emisijām, Latvijai būs jāpanāk, ka tiek apstādināta transporta un ēku enerģijas patēriņa un attiecīgi emisiju pieauguma tendence. Tai būtu arī jāturpina atjaunojamo energoresursu īpatsvara palielināšana, ko tā līdz šim ir sekmīgi paveikusi siltumapgādes un elektroenerģijas ražošanas jomā, pateicoties plašam biomasas koģenerācijas staciju izmantojumam. Raugoties nākotnē, ilgtspējīgas biomasas plašāka izmantojuma iespējas būs ierobežotas, tāpēc Latvijai, lai rastu ilgtermiņa risinājumus, nāksies izmantot vēja un saules enerģijas potenciālu. Latvijai arī jāpalielina reciklēšanas rādītāji un jāveicina aprites ekonomika un lauksaimniecības un mežsaimniecības prakses ilgtspēja.

Atjaunojamo energoresursu enerģija

Latvija 2020. gada atjaunojamo energoresursu mērķrādītāju, kas bija 40 %, sasniedza jau 2019. gadā. Latvija 2030. gadam ir izvirzījusi enerģijas bruto galapatēriņam atjaunojamo energoresursu mērķrādītāju 50 % apmērā, tomēr ir risks to nesasniegt, ja nepaātrināsies atjaunojamo energoresursu, īpaši vēja enerģijas, apguve. Tāpēc Latvijai būtu lietderīgi ieviest rīcībpolitikas un pasākumus atjaunojamo energoresursu apguves paātrināšanai. Lai palielinātu vēja enerģijas izmantojumu, kas ir būtisks faktors Latvijas plānos par 2030. gadam izvirzītā atjaunojamo energoresursu enerģijas devuma sasniegšanu, jāmazina juridiskā nenoteiktība un investīciju risks, ar ko saskaras sauszemes vējparku attīstītāji. Tāpat ir svarīgi darīt pieejamu maz izmaksājošu ilgtermiņa finansējumu zaļajām investīcijām, tai skaitā investīcijām atjaunojamajos energoresursos. Latvijai ir jāizstrādā labvēlīgs satvars, kas biomasas vietā mudinātu izmantot citus vietējos atjaunojamos energoresursus, tas ir, apkārtējās vides siltumu un ģeotermālo, vēja un saules enerģiju, tai skaitā sekmējot atjaunojamo energoresursu enerģijas pašpatēriņu un atjaunojamo energoresursu enerģijas kopienas un iedzīvotāju energokopienas.

Transporta jomā Latvija plāno panākt, ka 2030. gadā 7 % enerģijas būs no atjaunojamajiem energoresursiem. No tā 3,5 % tā plāno sasniegt ar modernajām biodegvielām,

kā arī palielinot dzelzceļa elektrifikāciju un sekmējot elektromobilitāti. Latvijai jāsniedz pietiekamas garantijas, ka moderno biodegvielu ražošanā tiek ievērots Direktīvas (ES) 2018/2001 IX pielikums. Būtu vēlamas konkrētākas rīcībpolitikas, kas vērstas uz atjaunojamo energoresursu dažādošanu un izmantojuma palielināšanu transporta jomā.

Energoefektivitāte

Lai Latvija varētu sasniegt 2030. gada energoefektivitātes mērķrādītāju, ir jāapstādina augošā enerģijas patēriņa tendence. Lielākais enerģijas patēriņa pieaugums ir vērojams transporta un ēku sektorā. Galvenais veids, kā varētu ierobežot transporta enerģijas patēriņa pieaugumu, ir stimulēt pāreju no vieglajiem automobiļiem uz sabiedrisko transportu, jo īpaši Rīgas metropoles areālā, kur notiek vairāk nekā puse no visiem braucieniem uz darbu un atpakaļ.

Lai sasniegtu 2030. gada energoefektivitātes mērķrādītāju, Latvijā būtu jāpaātrina ēku renovācija. Ar pašreizējiem renovācijas plāniem tiks panākti būtiski mazāki enerģijas ietaupījumi, nekā nepieciešams 2030. gada nacionālā devuma sasniegšanai. Lai paātrinātu renovāciju (atbilstoši Renovācijas viļņa iniciatīvai), būtu: i) jāizvērš pašreizējās atbalsta programmas, ii) jāsamazina ēku renovācijas administratīvās izmaksas, tai skaitā standartizējot un apvienojot projektus, iii) jāpalielina maz izmaksājoša ilgtermiņa finansējuma un privātā kapitāla pieejamība, lai samazinātu privāto ēku renovācijas publiskās izmaksas. Būtu jāveicina energoefektivitātes pasākumi apvienojumā ar atjaunojamo energoresursu risinājumiem un, izstrādājot atbalsta pasākumus, pienācīga uzmanība jāpievērš enerģētiskās nabadzības problēmai. Renovācijas pasākumiem ar mērķi līdz 2050. gadam dekarbonizēt Latvijas ēku fondu pamatā būtu jāliek ilgtermiņa renovācijas stratēģija (kāda prasīta Direktīvā par ēku energoefektivitāti).

Aprites ekonomika

Latvijas sniegums pārejā uz aprites ekonomiku uzlabojas. 2019. gadā Latvijas sadzīves atkritumu reciklēšanas rādītājs (ieskaitot kompostēšanu) bija pieaudzis līdz 41% salīdzinājumā ar 25 % 2016. gadā[7]. Savukārt aprites materiālu izmantojuma īpatsvars, kas 2019. gadā bija 4,7 %, ir zemāks nekā ES-27 vidējais rādītājs 11,9 %. Latvija veic pasākumus, lai panāktu pilnīgāku aprites ekonomiku. Tomēr tā atpaliek virzībā uz atkalizmantošanas un reciklēšanas mērķrādītājiem, jo stimulu trūkums pašvaldībām, jo īpaši Rīgā, kavē investīcijas dalītajā savākšanā. Turklāt varētu uzlabot datu kvalitāti par atkritumu savākšanu. Latvijai nāktu par labu palielināt atkritumu, tai skaitā bioatkritumu, reciklēšanu un dalīto savākšanu.

Zemes izmantojums

Laikā no 1990. gada līdz 2018. gadam lauksaimniecības radītās siltumnīcefekta gāzu emisijas Latvijā samazinājās, taču pēdējo gadu dati un prognozes atkal uzrāda augošu tendenci. Lai arī Latvijas lauksaimniecība rada mazāk siltumnīcefekta gāzu emisiju nekā vidēji ES, Latvijas kopējo lauksaimniecības radīto emisiju īpatsvars ir salīdzinoši liels, un jo īpaši tas attiecas uz lauksaimniecības augsnēm. Vienlaikus ir būtiski samazinājusies siltumnīcefekta gāzu emisiju kopējā neto piesaiste ZIZIMM (zemes izmantojums, zemes izmantojuma maiņa un mežsaimniecība) sektoros, galvenokārt intensīvākas meža un kūdras izstrādes dēļ.

[7] https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/cei_wm011/default/table?lang=en

Meži aizņem 54,9 % no valsts teritorijas. Latvija varētu koncentrēties uz šādām darbībām: i) sekmēt mežu ilgtspējīgu apsaimniekošanu un ilgtspējīgas biomasas efektīvu izmantošanu, ii) palielināt mežu daudzfunkcionalitāti, iii) veicināt mežu aizsardzību, iv) atjaunot meža ekosistēmas.

Bioloģiskā daudzveidība

Latvijas ekonomikas izaugsme pēdējās desmitgadēs ir pastiprinājusi spiedienu uz vidi un bioloģisko daudzveidību. Spiedienu galvenokārt rada lauksaimniecības, rūpniecības un pilsētu piesārņojums un zemes izmantojuma maiņa. Jaunākajā saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 17. pantu iesniegtajā ziņojumā par dzīvotņu un sugu saglabāšanās stāvokli norādīts, ka labvēlīgs saglabāšanās stāvoklis ir mazāk nekā 10 % aizsargājamo dzīvotņu un mazāk nekā 40 % sugu. Šo situāciju varētu palīdzēt risināt saglabāšanas mērķu un pasākumu noteikšana nolūkā noturēt vai panākt labvēlīgu saglabāšanās stāvokli kopienas nozīmes sugām un dzīvotnēm un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas un ilgtspējīga izmantojuma integrēšana citās jomās, jo īpaši mežsaimniecības, lauksaimniecības, zivsaimniecības un tūrisma nozarēs.

Gaisa kvalitāte

Pasākumi ar mērķi samazināt gaisa piesārņojumu un emisijas, īpaši transporta un lauksaimniecības jomā, un uzlabota ēku energoefektivitāte palīdzētu Latvijai īstenot valsts gaisa piesārņojuma ierobežošanas programmu un izpildīt 2020. gada saistības attiecībā uz slāpekļa oksīdu (NO_x) un amonjaka (NH_3) emisiju samazināšanu saskaņā ar Valstu emisiju samazināšanas saistību (*NEC*) direktīvu ((ES) 2016/2284).

Nākamajā tabulā sniegts pārskats par Latvijas mērķiem, mērķrādītājiem un devumiem saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 11. decembra Regulu (ES) 2018/1999 par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību.

3. tabula. Latvijas mērķrādītāji un devumi enerģētikas un klimata jomā

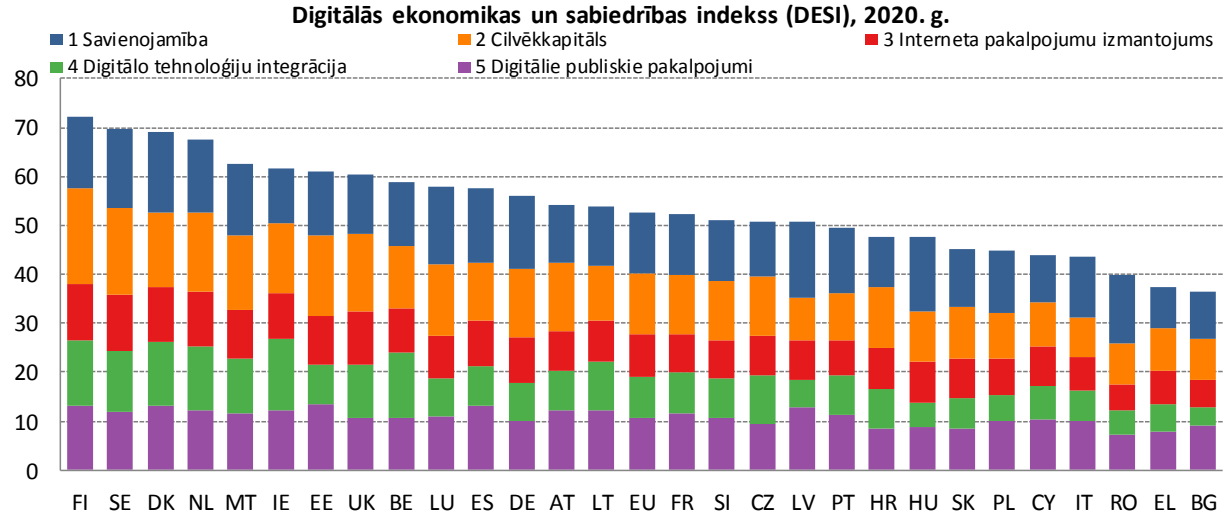
	Nacionālie mērķrādītāji un devumi	Jaunākie pieejamie dati	2020. g.	2030. g.	2030. gada ieceru vērienīguma vērtējums
GHG	Saistošs mērķrādītājs attiecībā uz siltumnīcefekta gāzu emisijām salīdzinājumā ar 2005. gadu atbilstoši Kopīgo centienu regulai (%)	8	+17	–6	Kā KCR
	Nacionālie mērķrādītāji un devumi attiecībā uz atjaunojamo energoresursu enerģiju: atjaunojamo energoresursu enerģijas īpatsvars bruto enerģijas galapatēriņā (%)	40 %	40 %	50 %	Adekvāts (50 % izriet no AER formulas)
	Nacionālais devums energoefektivitātē:				
	Primārās enerģijas patēriņš (Mtoe)	4,6	5,4	4,1	Pieticīgs
	Enerģijas galapatēriņš (Mtoe)	4,1	4,5	3,6	Pieticīgs
	Elektrotīklu starpsavienotības līmenis (%)	50 %	10 %	60 %	N. p.

Avots: Assessment of the final national energy and climate plan of Latvia, *SWD (2020) 926 final.*

2.3.2. Digitālā dimensija

Atveseļošanas un noturības plānam būtu jāveicina digitālā pārkārtošanās, un vismaz 20 % no finanšu piešķīruma jāatvēl digitālo mērķu sasniegšanai. Plānā paredzētajiem pasākumiem būtu cita starpā jāveicina ekonomikas un sociālā sektora (tai skaitā publiskās pārvaldes, publisko pakalpojumu un tieslietu un veselības aprūpes sistēmu) digitālā pārveide. Ar plānā ietvertajiem pasākumiem būtu jātiecas uzlabot ne tikai konkurētspēju, bet arī uzņēmumu un publiskā sektora dalībnieku noturību, elastību un drošību, vienlaikus nodrošinot iekļautību.

Latvija pēc Eiropas Komisijas Digitālās ekonomikas un sabiedrības indeksa (DESI) 2020. gadā ierindojās 18. vietā. Tas ir par trim vietām zemāk nekā 2019. gada DESI, un progress ir lēnāks nekā citās ES dalībvalstīs.

Avots: 2020. gada DESI ziņojums.
Piezīme. ES (grafikā – "EU") agregētie rādītāji ir 2020. gada DESI ziņojuma dati par ES-28.

Latvija ir izcilnieču vidū platjoslas pārklājuma un izmantojuma ziņā un ir labi sagatavojusies 5G izvēršanai, tomēr joprojām ir problēmas ar ātra un uzticama interneta pieejamību laukos. Valsts galvenās stiprās puses ir ļoti labs ātrdarbīgās platjoslas pārklājums (nākamās paaudzes piekļuve (*NGA*)) (93 % pretstatā ES vidējam rādītājam 86 %) un teju pilnīgs vidējais 4G pārklājums (99 % pretstatā ES vidējam rādītājam 96 %). 2018. gadā Latvija parakstīja saprašanās memorandu ar Igauniju un Lietuvu par *Via Baltica* 5G koridoru. Šai iniciatīvai 2020. gadā pievienojās arī Polija. Latvijai ir arī ļoti labs sniegums ļoti augstas veiktspējas tīklu (*VHCN*) ziņā – to pārklājums ir gandrīz 90 %, kas krietni pārsniedz ES vidējo rādītāju (49,6 %). Fiksētās platjoslas pārklājums Latvijā ir aptuveni 95 %, tomēr tas ir nevienmērīgs un laukos – 80 %. Joprojām ir problēmas ar ātra un uzticama interneta pieejamību laukos, ko jo īpaši izgaismoja lauku reģionu grūtības tālmācības organizēšanā Covid-19 pandēmijas laikā. Laukos ir veiktas apjomīgas investīcijas vidējās jūdzes pieslēgumos, taču trūkst privāto investīciju pēdējās jūdzes pieslēgumos, jo šīs investīcijas ir komerciāli neizdevīgas. Tāpēc ir vajadzīgi publiskie līdzekļi, ar kuriem nodrošināt ātru internetu laukos. Tāpat ir vajadzīgas regulatīvās izmaiņas un investīcijas nolūkā samazināt 5G infrastruktūras izvēršanas administratīvās izmaksas un nodrošināt satīklotas un automatizētas mobilitātes attīstīšanu.

Latvijas zemais digitālo prasmju līmenis bremzē tās digitālo pārveidi. Latvija krietni atpaliek no ES vidējā lieluma visos cilvēkkapitāla rādītājos, un ES valstu vidū tā ierindojas 24. vietā. 2019. gadā 57 % Latvijas iedzīvotāju nebija digitālo pamatprasmju, un tajā bija Eiropas Savienībā mazākais IKT speciālistu īpatsvars attiecībā pret darbinieku kopskaitu. Digitālo prasmju trūkums ir būtisks šķērslis plašākam digitālo risinājumu izmantojumam privātajā sektorā. Gandrīz pusei Latvijas uzņēmumu ir grūtības aizpildīt digitālo speciālistu amata vietas.

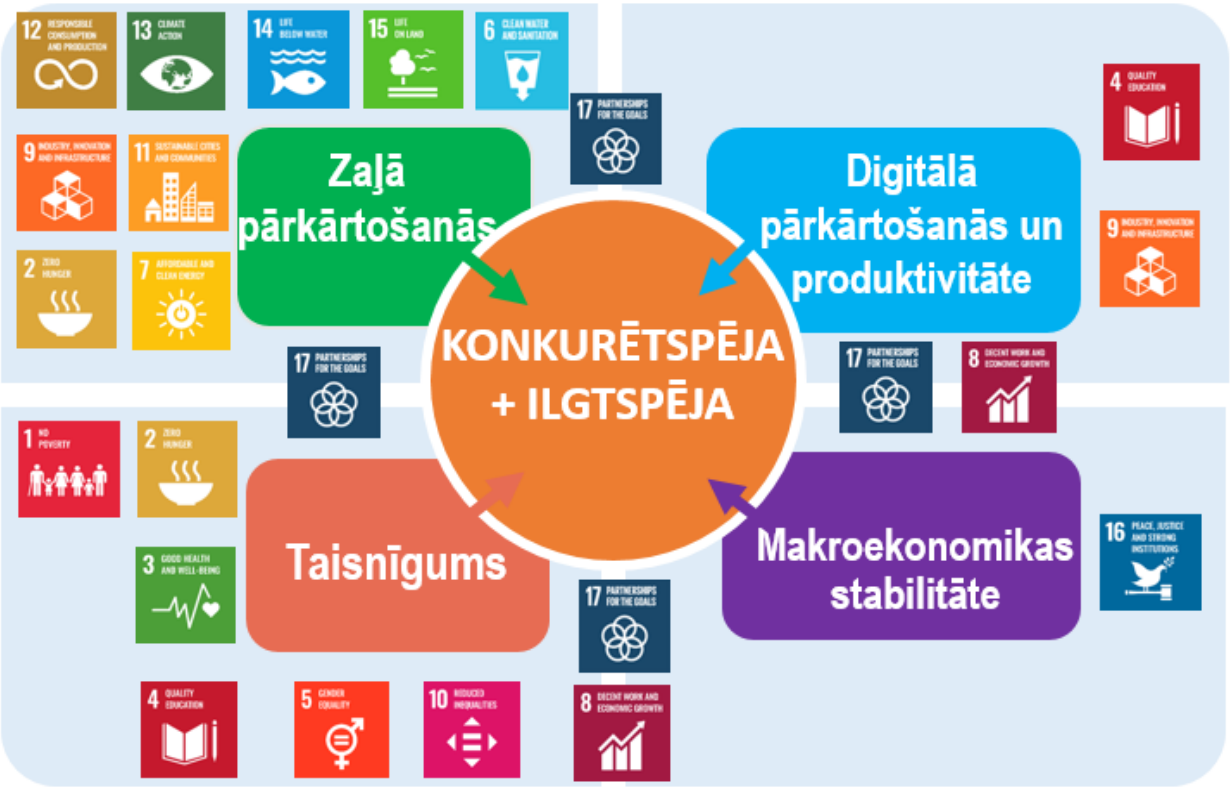
Latvija uzrāda spēcīgu sniegumu digitālo publisko pakalpojumu jomā – pēc DESI tā ierindojas 5. vietā. E-pārvaldes lietotāju skaits turpina augt, un ir vēl vairāk uzlabojies tiešsaistes publisko pakalpojumu nodrošinājums. Valdība ir pieņēmusi Pakalpojumu vides pilnveides plānu 2020.–2023. gadam, kura mērķis ir sekmēt proaktīvu pakalpojumu sniegšanu, uz lietotājiem orientētu, dzīves situācijās balstītu pieeju, koordinētu un integrētu pieeju pakalpojumu izstrādē, pārrobežu pakalpojumus un principus "digitāls pēc noklusējuma" un "primāri digitāls". Kopumā plāns turpina sekmēt IKT izmantošanu par rīku zināšanās balstītas ekonomikas veidošanai un dzīves vispārējās kvalitātes uzlabošanai.

Tajā pašā laikā tikai 14 % uzņēmumu ir augstu digitalizēti – pēc DESI Latvija ES dalībvalstu vidū ierindojas 23. vietā. Latvijas uzņēmumi ierobežoti izmanto mākoņpakalpojumus un lielos datus. Turklāt tie mazāk nekā citu ES valstu uzņēmumi nodarbojas ar e-komerciju – tikai 11 % Latvijas MVU tirgojas tiešsaistē (salīdzinājumā ar vidēji 18 % ES) un MVU apgrozījums no e-komercijas (5 %) ir vairāk nekā uz pusi mazāks nekā caurmērā ES (11 %). Neraugoties uz pēdējā laika sekmēm, Latvijas uzņēmumi no citu dalībvalstu uzņēmumiem atpaliek arī tādās jomās kā elektroniskā informācijas apmaiņa, sociālo mediju izmantojums un pārrobežu tirdzniecība.

1. ielaidums. progress virzībā uz ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) sasniegšanu

Ilgtspējīgas attīstības mērķi un gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijas četras dimensijas

Šajā grafikā Apvienoto Nāciju Organizācijas ilgtspējīgas attīstības mērķi strukturēti atbilstoši Komisijas 2021. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijas vadošajiem principiem, kas kopā veido konkurētspēju apvienojumā ar ilgtspēju. Jāatzīmē, ka vairākums ilgtspējīgas attīstības mērķu dažādā pakāpē atbilst vairākiem vadošajiem principiem.

1. Novērsta nabadzība
2. Novērsts bads
3. Laba veselība un labklājība
4. Kvalitatīva izglītība
5. Dzimumu līdztiesība
6. Tīrs ūdens un sanitārija
7. Cenas ziņā pieejama un tīra enerģija
8. Pienācīgas kvalitātes nodarbinātība un ekonomikas izaugsme
9. Rūpniecība, inovācija un infrastruktūra
10. Nevienlīdzības mazināšana
11. Ilgtspējīgas pilsētas un kopienas
12. Atbildīgs patēriņš un ražošana
13. Klimatrīcība
14. Dzīvība ūdenī
15. Dzīvība uz zemes
16. Miers, taisnīgums un spēcīgas iestādes
17. Partnerības mērķu sasniegšanai

Šajā ielaidumā sniegts pārskats par Latvijas sniegumu virzībā uz IAM sasaistē ar gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijas četrām dimensijām (zaļā pārkārtošanās, taisnīgums, digitālā pārkārtošanās un produktivitāte un makroekonomikas stabilitāte), norādot iespējamās jomas, kurās ANM mērķiem atbilstīgas investīcijas un reformas varētu paātrināt IAM sasniegšanu.

Zaļā pārkārtošanās. Latvija ir sasniegusi salīdzinoši lielu atjaunojamo energoresursu enerģijas īpatsvaru elektroenerģijā un apkurē, bet, lai sasniegtu ilgtermiņa klimata mērķus, būs nepieciešamas ievērojamas investīcijas vēja un saules enerģijā un jāveicina atjaunojamo energoresursu izmantojums transporta jomā. Latvijas sniegums energoefektivitātes jomā ir bijis pieticīgāks, un, lai sasniegtu valsts energoefektivitātes mērķus, būs būtiski jāinvestē transporta un

ēku sektorā. Latvija atpaliek resursefektivitātes ziņā, un aprites materiālu izmantojuma īpatsvars ir zemāks par ES vidējo rādītāju.

Taisnīgums. Pateicoties augstākam nodarbinātības līmenim, nabadzība pēdējā desmitgadē ir ievērojami samazinājusies, tomēr ienākumu nevienlīdzība Latvijā joprojām ir liela. Šī lielā ienākumu nevienlīdzība ir galvenokārt skaidrojama ar vājo sociālās drošības tīklu. Visneaizsargātākās grupas ir seniori, bezdarbnieki un personas ar invaliditāti un ģimenes ar trim vai vairāk bērniem.

Digitālā pārkārtošanās un produktivitāte. Latvija pēdējo divu desmitgažu laikā ir panākusi ievērojamu produktivitātes pieaugumu, un paredzams, ka šī tendence turpināsies. Tomēr vidējā termiņā produktivitātes pieaugumu apdraud iedzīvotāju skaita samazināšanās, vājš sniegums inovācijas jomā un pieticīgās privātās investīcijas. Latvijā ir pasaules klases digitālā savienotība un visumā plaši pieejami publiskie digitālie pakalpojumi, tomēr iedzīvotāju digitālās prasmes un digitālo risinājumu izmantojums uzņēmumos ir zemā līmenī.

Makroekonomikas stabilitāte. Latvija ir īstenojusi piesardzīgu fiskālo politiku, un valsts parāds, kas ir 43,5 % apmērā no IKP, ir atmaksājamā līmenī. Tās tekošais konts ir līdzsvarā, un mājokļu cenas un kreditēšanas pieaugums ir zemā līmenī. Savukārt darbaspēka izmaksas pēdējos gados strauji aug, radot zināmas bažas par valsts cenu konkurētspēju.

3. PLĀNA MĒRĶI, STRUKTŪRA UN PĀRVALDĪBA

3.1. Plāna vispārīgā stratēģija

Latvijas atveseļošanas un noturības plāna mērķi ir atbalstīt atveseļošanos no Covid-19 pandēmijas, sekmēt ilgtspējīgu izaugsmi un darbvietu radīšanu, balstoties uz lielāku produktivitāti un eksportu, un stimulēt Latvijas ekonomisko konverģenci, līdztekus veicinot divējādo pārkārtošanos. Plāna pamatā ir prioritātes, kas noteiktas Nacionālajā attīstības plānā 2021.–2027. gadam, Nacionālajās industriālās politikas pamatnostādnēs 2021.–2027. gadam, Latvijas Viedās specializācijas stratēģijā, "Stratēģijā Latvijai Covid-19 krīzes radīto seku mazināšanai" un nacionālajā enerģētikas un klimata plānā (NEKP). Latvijas plānā turklāt ir ņemtas vērā nozaru attīstības stratēģijas, kopīgās ES līmeņa prioritātes, Latvijas starptautiskās saistības un jau ilgāku laiku aktuālie problēmjautājumi sociālās un ekonomiskās konverģences jomā.

Latvijas plānā paredzēts panākt, ka pēc izkļūšanas no Covid-19 krīzes ekonomika būs spēcīgāka un noturīgāka nekā pirms krīzes. Saskaņā ar plānu Latvijas paredzētajā izejas stratēģijā ir trīs posmi: stabilizācija (2020. gads), pārorientēšanās (2021.–2022. gads) un augšana (no 2023. gada). Īstermiņa finansiālajai stabilizēšanai tika izmantoti budžeta līdzekļi un instrumenti reaģēšanai uz krīzi, savukārt ekonomikas pārorientēšanai un izaugsmes atsākšanai vidējā termiņā ir paredzēts ir izmantot plāna līdzekļus. Paredzēts, ka pārorientēšanās posmā plāns palīdzēs radīt jaunas iespējas uzņēmumiem, atbalstot inovāciju, digitālo pārveidi, mūžizglītību un prasmju pilnveidi un īstenojot strukturālas pārmaiņas ekonomikā un mērķorientētu publiskā sektora iejaukšanos. Augšanas posmā plāns, kā gaidāms, palīdzēs īstenot ekonomikas transformāciju, sekmējot eksportu, stimulējot produktivitāti, veicinot digitālo pāreju un automatizāciju un atbalstot strauji augošus uzņēmumus, nozares un inovācijas sistēmas.

Latvijas plānā (ar neatmaksājamu atbalstu 1 826 000 000 EUR apmērā) ir seši komponenti: zaļā pārkārtošanās, digitālā pārkārtošanās, nevienlīdzības mazināšana, veselības aprūpe, produktivitāte un tiesiskums. Šie komponenti kopumā atbilst ANM sešiem pīlāriem. Visos komponentos ir paredzēti gan reformu, gan investīciju pasākumi. Tomēr investīcijām zināmā mērā ir atvēlēta lielāka loma nekā reformām. Visos plāna komponentos kopā ir 85 pasākumi, kuru vidū ir 24 reformu pasākumi un 61 investīciju pasākums.

4. tabula. Latvijas ANP komponenti un attiecīgās izmaksas

Komponents	**Izmaksas (milj. EUR)**
1. **Zaļā pārkārtošanās** (ilgtspējīgs transports, energoefektivitāte, atjaunojamo energoresursu enerģija, elektrotīklu dekarbonizācija, klimatadaptācija)	676,2
2. **Digitālā pārkārtošanās** (publiskā un privātā sektora digitalizācija, e-pārvaldes pakalpojumi, datu pārvaldība, digitālās prasmes, 5G un pēdējās jūdzes pieslēgumi)	365,3
3. **Nevienlīdzības mazināšana** (autoceļu remonts, skolu infrastruktūra, izmaksu ziņā pieejami mājokļi, industriālie parki, sociālie pakalpojumi, ilgtermiņa aprūpe, prasmju pilnveide)	370,0
4. **Veselības aprūpe** (slimnīcas un ambulatorās aprūpes infrastruktūra, cilvēkresursi, noturība, sabiedrības veselība)	181,5
5. **Produktivitāte** (inovācijas pārvaldība, privāto investīciju veicināšana pētniecībā un izstrādē, augstākās izglītības un zinātnes pārvaldība, karjera pētniecībā)	196,0
6. **Tiesiskums** (ekonomiskās noziedzības apkarošana, apmācība tieslietu nozarē, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana, publiskā pārvalde, iepirkums)	37,0

Zaļā pārkārtošanās. Zaļās pārkārtošanās komponents ir plāna apjomīgākais komponents, kuram paredzēti 676,2 miljoni EUR jeb 37,6 % no plāna kopējā piešķīruma. Šā komponenta mērķis ir risināt tādas Latvijas Nacionālajā enerģētikas un klimata plānā apzinātās problēmas kā ēku energoefektivitāte, transporta radītās emisijas, atjaunojamo energoresursu izmantošana un elektroenerģijas dekarbonizācija. Šajā komponentā ir ietvertas divas galvenās reformas: kopēja multimodālā transporta tīkla izveide Rīgas metropoles areālā un ugunsdzēsības un glābšanas dienestu pārstrukturēšana. Cita reforma, kas vērsta uz vēja enerģijas lielāka izmantojuma stimulēšanu ar labāku tiesisko regulējumu, labākām attiecībām ar vietējiem iedzīvotājiem un mazāku juridisko nenoteiktību investoriem, ir saistīta ar elektrotīklu modernizāciju ar mērķi padarīt to piemērotu decentralizētai elektroenerģijas ražošanai un elektrouzlādes infrastruktūrai. Šajā komponentā 46 % investīciju būs vērstas uz daudzdzīvokļu, centrālās valdības, vēsturisko un pašvaldību ēku un uzņēmumu energoefektivitāti, bet 43 % – ilgtspējīgu transporta sistēmu Rīgas metropoles areālā. Lielrīgas teritorijā plānots elektrificēt 81 km dzelzceļa līniju, iepirkt 7 jaunus ar elektriskajiem akumulatoriem darbināmus vilcienus un 21 mazemisiju autobusus un tramvajus un ierīkot 60 km velojoslu. Turklāt paredzētās investīcijas ļaus Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestam izbūvēt 8 jaunus tipveida depo un palīdzēs īstenot 29 polderu un aizsargdambju projektus, kas samazinās plūdu riskus 59 000 ha platībā. Rezultātā Latvija plāno samazināt CO_2 emisijas par 36 241 t, bet primārās enerģijas patēriņu – par 49 814 MWh gadā.

Digitālā pārkārtošanās. Ar 383,8 miljoniem EUR jeb 21 % no plāna kopējā piešķīruma digitālais komponents (365,3 miljoni EUR) un atsevišķi pasākumi tiesiskuma un nevienlīdzības mazināšanas komponentos palīdzēs risināt Latvijas problēmjautājumus, kas izriet no Digitālās ekonomikas un sabiedrības indeksa (DESI), īpaši tādus kā digitālo prasmju zemais līmenis, zems digitālo risinājumu izmantojums uzņēmumos un trūkstoša pēdējās jūdzes pieslēgumu infrastruktūra. Šis komponents ir vērsts arī uz e-pārvaldes, sistēmu sadarbspējas un datu pārvaldības uzlabošanu un IKT atbalsta infrastruktūras un e-pakalpojumu attīstīšanu. Komponents ietver 7 reformas, tai skaitā IKT attīstības centralizētu plānošanu, publisko IT sistēmu, platformu un infrastruktūras konsolidēšanu, datu pārvaldības uzlabošanu, pilna cikla atbalstu uzņēmumu digitalizācijai, vispārīgo un digitālo prasmju nodrošināšanu, kā arī kopīgus platjoslas infrastruktūras standartus (5G un pēdējās jūdzes pieslēgumiem). Šajā komponentā 35 % investīciju būs vērstas uz digitalizāciju publiskajā sektorā, 34 % – privātajā sektorā un 26 % – digitālajām prasmēm. Saskaņā ar plānu Latvija plāno modernizēt 11 e-pārvaldes risinājumus, izveidot 15 centralizētas platformas/sistēmas, izvietot 10 sistēmas nacionālajā federētajā mākonī, palīdzēt digitalizēt vairāk nekā 7000 uzņēmumus, uzlabot 54 500 cilvēku, 62 900 publiskā sektora darbinieku un 3000 uzņēmumu digitālās prasmes, izglītot 1000 augsta līmeņa IKT speciālistus un nodrošināt skolām 26 620 digitālā aprīkojuma vienību, lai visiem skolēniem būtu pieejamas IKT. Plānā turklāt paredzēts nodrošināt 100 % platjoslas savienojamību *Via Baltica* trasē un platjoslas pēdējās jūdzes pieslēgumus 1500 mājokļiem, uzņēmumiem un sociālekonomiskajiem virzītājspēkiem. Vismaz digitālās pamatprasmes apguvušo iedzīvotāju īpatsvaram no 43 % 2020. gadā būtu jāpalielinās līdz 54 % 2026. gadā.

Nevienlīdzības mazināšana. Šim komponentam ir paredzēti 370 miljoni EUR jeb 20 % no plāna kopējā piešķīruma, un ar to paredzēts risināt Latvijas teritoriālo un sociālo atšķirību problēmu. Šā komponenta mērķis ir mazināt nevienlīdzību, radot vairāk darbvietu reģionos, uzlabojot reģionu savienotību un piekļuvi pakalpojumiem, nodrošinot vairāk izmaksu ziņā pieejamu mājokļu, uzlabojot skolu infrastruktūru, palīdzot darbiniekiem un bezdarbniekiem pilnveidot prasmes un pārkvalificēties, stiprinot sociālās drošības tīklu, uzlabojot publisko un privāto ēku piekļūstamību personām ar invaliditāti un izbūvējot ilgtermiņa aprūpes iestādes senioriem. Komponents ietver divas reformas: administratīvi teritoriālās reformas turpināšana un minimālo ienākumu reforma, kas paredz minimālo ienākumu līmeni noteikt 20 % apmērā no valsts ienākumu mediānas un ieviest ikgadēju indeksāciju. Šajā komponentā 70 % investīciju ir vērstas uz teritoriālajām atšķirībām, bet 30 % – uz sociālo nevienlīdzību. Saskaņā ar plānu Latvijā tiks atjaunoti un pārbūvēti 210 km reģionālo autoceļu, izbūvēti 4 reģionu industriālie centri, modernizēta 20 skolu infrastruktūra, iepirkti 15 mazemisiju skolas autobusi, apmācīti 1300 pašvaldību darbinieki, nodrošināti 700 izmaksu ziņā pieejami mājokļi, pilnveidotas 20 450 darba meklētāju prasmes, nodrošināta piekļūstamība 259 personu ar invaliditāti mājokļiem un 63 publisko iestāžu ēkām un izbūvētas ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu sniegšanas vietas 852 senioriem. Plānotajās investīcijās būtu jāņem vērā reģionālās un vietējās attīstības stratēģijas, tādējādi nodrošinot integrētu pieeju un investīciju ilgtspēju.

Veselības aprūpe. Šim komponentam ir paredzēti 181,5 miljoni EUR jeb 10 % no plāna kopējā piešķīruma, un ar to paredzēts uzlabot Latvijas veselības aprūpes sistēmas piekļūstamību, efektivitāti un noturību, kam Covid-19 pandēmija bija liels pārbaudījums. Komponentā ir trīs plašas reformu jomas: veidot uz cilvēku centrētu, integrētu un noturīgu veselības aprūpes sistēmu, izstrādājot veselības aprūpes infrastruktūras investīciju stratēģiju, ieteikumus attiecībā uz integrētu un epidemioloģiski drošu aprūpi un ārstniecības vadlīnijas onkoloģijas jomā, piedaloties Eiropas Genoma projektā un pilnveidojot digitālo stratēģiju veselības jomā; palielināt cilvēkresursus un pilnveidot prasmes, kā arī izstrādāt cilvēkresursu stratēģiju (tai skaitā apzinot

prasmes); stiprināt veselības aprūpes sistēmas efektivitāti, pārvaldību un ilgtspēju, lai varētu efektīvāk nodrošināt un novērtēt pakalpojumus, un izmēģināt jaunus pakalpojumu sniegšanas modeļus. Šajā komponentā 82 % investīciju ir vērstas uz infrastruktūras uzlabošanu 3 klīniskajās universitātes slimnīcās Rīgā, 7 reģionālajās slimnīcās un 40 ambulatorās aprūpes iestādēs.

Produktivitāte. Šim komponentam ir paredzēti 196 miljoni EUR jeb 11 % no plāna kopējā piešķīruma, un ar to paredzēts risināt pētniecības un inovācijas problēmjautājumus, kas norādīti Eiropas pusgada ietvaros, piemēram, privātā sektora investīciju zemo līmeni pētniecībā un izstrādē (2019. gadā uzņēmumu izdevumi šajā jomā bija 0,18 % no IKP un kopējās investīcijas – 0,64 % no IKP) un pētniecības un inovācijas sistēmas sadrumstalotību. Šajā komponentā ir ietvertas divas galvenās reformas: uzlabot inovācijas pārvaldību, ieviešot sistēmisku pieeju un pilna cikla atbalstu inovācijas kopām, un turpināt augstākās izglītības un zinātnes pārvaldības reformu, konsolidējot augstākās izglītības iestādes un nodrošinot atbalstu pētniecības un akadēmiskajām karjerām. Šajā komponentā 58 % investīciju ir vērstas uz atbalstu pētniecības un izstrādes stimulēšanai privātajā sektorā, bet 42 % – konsolidēšanu, akadēmiskajām karjerām un pētnieku stipendijām. Pateicoties šīm investīcijām, tiks izveidotas un atbalstītas 5 inovācijas kopas, 4–6 universitātes, kuras gatavas apvienoties, saņems konsolidācijas dotācijas, 315 studenti saņems doktorantūras un pēcdoktorantūras stipendijas un 90 pētnieki saņems stipendijas pētniecības darbam.

Tiesiskums. Šis ir mazākais komponents, kuram paredzēti 37 miljoni EUR jeb 2 % no plāna kopējā piešķīruma, un tas ir vērsts uz tādu jau ilgāku laiku aktuālu problēmjautājumu risināšanu kā ekonomiskās noziedzības (tai skaitā izvairīšanās no nodokļu maksāšanas) apkarošana, publiskās pārvaldes efektivitāte un profesionalitāte publiskā iepirkuma jomā. Šajā komponentā ir paredzētas 8 reformas: analīzes un datu pārvaldības uzlabošana nodokļu un muitas pārvaldēs; attēlu attālinātas analīzes attīstīšana; nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un citu ekonomisko noziegumu apkarošanā izmantoto izmeklēšanas un tiesvedības procedūru modernizācija; amatpersonu apmācība; publiskā iepirkuma līgumu reģistra izveide; konkurences vides pilnveidošana; profesionalizācijas stratēģijas izstrāde iepirkuma jomā; iepirkumu uzraudzības IT un analītiskās kapacitātes stiprināšana. Šajā komponentā paredzēti arī dažādi investīciju projekti: muitas tehniskā aprīkojuma iepirkums, Justīcijas skola, NVO spēju pilnveide, vairāk nekā 16 000 ierēdņu apmācība ētikas, integritātes un korupcijas apkarošanas jautājumos un vairāk nekā 20 000 ierēdņu apmācība līderības, pārmaiņu vadības, stratēģiskās plānošanas un saistīto iemaņu jomā.

3.2. Plāna īstenošanas aspekti

Ir nodrošināta saskaņotība ar citām programmām, tai skaitā valsts reformu programmu. Latvijas plāns kopumā ir saskanīgs ar valsts reformu programmu, nacionālo enerģētikas un klimata plānu, nacionālo taisnīgas pārkārtošanās plānu (notiek sarunas), partnerības nolīgumu (notiek sarunas) un darbības programmām (notiek sarunas). Plānā ir sniegtas atbilstošas norādes attiecībā uz dažādo finansējuma programmu nošķīrumu un papildināmību. Kopumā Latvija plāno ANM finansējumu izmantot vispirms, bet citas finansējuma programmas pēc tam, jo ANM ir darbības ilguma ziņā ierobežots instruments. Tomēr dažās jomās, pie kurām pieder sociālie mājokļi, deinstitucionalizācija, jaunieši, izglītības saturs, MVU sākotnējais publiskais piedāvājums un dažas citas, Latvija ir apzināti nolēmusi neizmantot ANM, bet gan kohēzijas politikas instrumentus, ņemot vērā pasākumu tematiku. Latvijai paredzētais ANM piešķīrums gan ir apjomīgs attiecībā pret valsts IKP, taču nav tāds attiecībā pret problēmjautājumu apmēru, īpaši zaļās pārkārtošanās un sociālās rīcībpolitikas jomā. Tādējādi ANM nodrošinās papildu līdzekļus

esošajām atbalsta shēmām, kas tiek finansētas kohēzijas politikas ietvaros, piemēram, daudzdzīvokļu ēku energoefektivitātes palielināšanai un palīdzībai uzņēmumiem zaļās pārkārtošanās procesā.

Plāns, kopumā ņemot, sabalsojas ar jaunākajā eurozonai adresētajā ieteikumā norādītajām problēmām un prioritātēm. Padomes ieteikuma projektā[8] par eurozonas ekonomikas politiku eurozonas dalībvalstīm ir ieteikts rīkoties, tai skaitā izmantojot savus atveseļošanas un noturības plānus, lai cita starpā nodrošinātu tādas rīcībpolitikas, ar kurām tiek atbalstīta atveseļošana, tai skaitā stiprinot veselības aprūpes sistēmas tvērumu, adekvātumu un ilgtspēju. ANP palīdzēs sasniegt 1. eurozonai adresēto ieteikumu, jo tā 4. komponentā "Veselības aprūpe" ir paredzētas reformas un investīcijas, kas atbalstīs integrētu un uz cilvēku centrētu veselības aprūpi, palielinās veselības aprūpes iestāžu spējas pielāgoties krīzes situācijām un palīdzēs mazināt veselības aprūpes darbaspēka trūkumu, savukārt 3. komponents "Nevienlīdzības mazināšana" palielinās minimālo ienākumu atbalsta sistēmas adekvātumu. Minētajā Padomes ieteikumā eurozonas dalībvalstīm cita starpā tika ieteikts arī turpināt palielināt konverģenci, noturību un ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi, tai skaitā nodrošinot efektīvu aktīvo darba tirgus politiku un atbalstot profesionālas pārmaiņas, jo īpaši virzībā uz zaļo un digitālo ekonomiku, kā arī uzlabot publiskās pārvaldes darbību. Plāna 1. un 2. komponentā ir paredzētas reformas un investīcijas, kas sekmēs pielāgošanos klimata pārmaiņām un mitigāciju un attiecīgi digitālo pārkārtošanos, savukārt 3. komponentā "Nevienlīdzības mazināšana" ir ietverti pasākumi ar mērķi palielināt dalību darba tirgū. Plāna 6. komponentā ir paredzētas būtiskas reformas, kas ļaus uzlabot publiskās pārvaldes darbību, piemēram, nodokļu administrācijas efektivitātes palielināšana, prasmju stiprināšana tiesu sistēmā, publiskās pārvaldes modernizācija un publiskā iepirkuma kvalitātes un efektivitātes palielināšana.

Plānā ir skaidri aprakstīts, kāda būs tā īstenošanas administratīvā organizācija. Latvijas Finanšu ministrija, kas ir kohēzijas politikas programmu vadošā iestāde, uzņemsies arī ANM koordināciju valsts mērogā. Lai nodrošinātu plāna īstenošanu un uzraudzību, Finanšu ministrija sadarbosies ar nozaru ministrijām, Valsts kanceleju un Centrālo finanšu un līgumu aģentūru.

Plāna īstenošanas struktūra balstīsies uz pašreizējo kohēzijas politikas satvaru. Ministru kabinets 2020. gada 18. augustā pieņēma lēmumu par to, ka ANM īstenošanas process tiks nodrošināts, izmantojot ES 2014.–2020. gada fondu īstenošanai ieviesto pārvaldības un kontroles sistēmu. Pamatojoties uz šo lēmumu un ANM regulu, līdz 2021. gada beigām tiks pieņemti Ministru kabineta noteikumi par ANM īstenošanu. Tajos Ministru kabinets noteiks atveseļošanas un noturības plāna īstenošanas un uzraudzības kārtību un IT sistēmas "KPVIS" izmantošanas kārtību.

Latvija plāno īstenot dažādus pasākumus, lai galveno investīciju īstenošanā veicinātu dzimumu līdztiesību un iespēju vienlīdzību. Attiecībā uz dzimumu līdztiesību un iespēju vienlīdzību plānā ir aprakstīti aktuālie valsts problēmjautājumi, kas saistīti galvenokārt ar dzimumu līdztiesību un personu ar invaliditāti vajadzībām, un paskaidrots, ar kurām investīcijām paredzēts atrisināt apzinātos problēmjautājumus. Šie problēmjautājumi ilustrēti ar statistikas datiem dalījumā pa dzimumiem. Aprakstā pieminētas arī likumdošanas un pasākumu iniciatīvas,

[8] Pēc apstiprināšanas Eiropadomē tas vēl galīgi jāpieņem Padomē. Eurogrupā 2020. gada 16. decembrī saskaņotais teksts ir pieejams šeit: https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14356-2020-INIT/lv/pdf.

ar kurām paredzēts papildināt plānā iekļautās reformas un investīcijas, tādējādi palīdzot risināt apzinātos problēmjautājumus līdztiesības un vienlīdzības jomā.

Par ANP notika dažādas sabiedriskās diskusijas un apspriešanas attiecībā uz plāna galvenajiem elementiem. Laikā no 2020. gada decembra līdz 2021. gada martam tika organizētas vairākas tematiskas sabiedriskās apspriešanas, kurās varēja piedalīties pilsoniskās sabiedrības organizācijas, sociālie partneri, vietējās iestādes un citas ieinteresētās personas. Turklāt sociālo partneru, uzņēmumu organizāciju, pašvaldību un citu ieinteresēto personu pārstāvji piedalījās plāna sagatavošanas sarunu procesā starp Komisiju un Latvijas iestādēm. Partneru ierosinājumi attiecībā uz plāna projektu ir publiski pieejami – tie tika publicēti kopā ar plāna projektu. Laikā no 2021. gada 8. februāra līdz 9. martam ieinteresētās personas varēja paust savu viedokli un iesniegt komentārus, piedaloties plāna projekta sabiedriskajā apspriešanā. Ieinteresēto personu iesaisti īstenošanā ir plānots nodrošināt, izmantojot kohēzijas politikas atbalsta īstenošanai ieviesto pārvaldības un kontroles sistēmu, kurā ieinteresēto personu pārstāvji piedalās ES fondu uzraudzības komitejā.

Katrā komponentā ir ietverts provizoriskais drošības pašnovērtējums un uzskaitīti pasākumi, kuriem ir drošības dimensija. Īstenošanas gaitā Latvija pievērsīs uzmanību šo pasākumu kiberdrošības un citiem digitālās drošības aspektiem. Kopumā investīcijas palīdzēs stiprināt digitālo drošību. Tomēr drošības pašnovērtējuma izklāsts ir drīzāk vispārīgs, un tajā nav detalizēti izskaidrots, kādi kontroles pasākumi tiks izmantoti risku mazināšanai. Plāna īstenošanas gaitā būs cieši jāuzrauga drošības pašnovērtējumā minētie stratēģiskie pasākumi.

Latvijas ANP ir iekļauti turpmāk minētie pārrobežu projekti.

- ***Via Baltica* 5G koridors.** Latvija plāno veikt vairākus pasākumus, kas atbilst ES digitālās suverenitātes centieniem, tai skaitā investīcijas *Via Baltica* 5G koridorā, kas nāks par labu savienojamībai Eiropas līmenī. Latvija attiecībā uz šā koridora izveidi ir parakstījusi saprašanās memorandu ar Igauniju, Lietuvu un Poliju.
- **Baltijas valstu kravu rentgena iekārtu attēlu apmaiņas sistēma (*BAXE*).** Reformu un investīciju virziena "Ēnu ekonomikas mazināšana godīgas uzņēmējdarbības veicināšanai" ietvaros plānotās investīcijas ļaus paplašināt Baltijas valstu kravu rentgena iekārtu attēlu apmaiņas sistēma (*BAXE*), savienojot vienoto rentgena iekārtu attēlu apmaiņas sistēmu visās trijās Baltijas valstīs.
- Latvija ir apzinājusi potenciālās saiknes ar **vairākām Eiropas transnacionālo projektu iniciatīvām**, tai skaitā tādām, kuru darbības ir paredzēts līdzfinansēt no programmas "Digitālā Eiropa", piemēram, Latvijas federētā mākoņa izveidi un nacionālās datu koplietošanas platformas izveides sasaisti ar Eiropas vienoto datu infrastruktūru un pakalpojumiem, kā arī savienotas publiskās pārvaldes prioritāti, Eiropas digitālās inovācijas centriem, Eiropas Genoma projektu u. c.
- **Projekts *GoLatvia*.** Eiropas Savienības iniciatīvā "Vismaz miljons genomu", kurā piedalās 23 Eiropas valstis, tiks pilnveidota Latvijas iedzīvotāju genomu datubāze.

Ir sniegts vispārīgs ieskats Latvijas plānos komunikācijai par ANP. Komunikācijas stratēģijas mērķi atbilst ANM regulai – stratēģija ir vērsta uz informētības palielināšanu par ANP devumu Latvijas un Eiropas atveseļošanās procesā un divējādā pārkārtošanā. Ar ANP saistītā komunikācija turklāt tiks integrēta vispārīgajā stratēģijā komunikācijai par ES fondiem ar ES fondu Komunikācijas vadības darba grupas palīdzību.

Latvija ir plānojusi uzrunāt trīs galvenās mērķgrupas, atbilstoši ANP ģeogrāfiskajam un tematiskajam tvērumam: specifiskās mērķauditorijas (potenciālie projektu iesniedzēji un

finansējuma saņēmēji, faktiskie labuma guvēji ANP projektu īstenošanā, sociālie partneri un NVO), korporatīvās (iekšējās) mērķgrupas un sabiedrība kopumā. Tiks izmantots plašs komunikācijas kanālu klāsts, kas visām minētajām mērķgrupām nodrošinās objektīvu un izsmeļošu informāciju. Jauna vienotā ES fondu vietne (plānots izstrādāt 2021. gadā) nodrošinās tiešu piekļuvi visiem informācijas un komunikācijas materiāliem. Komunikācijas kanālu vidū turklāt būs informatīvie pasākumi (semināri, konferences, apmācības, preses konferences), vides reklāma, drukātie materiāli, kā arī sociālie mediji, atbilstoši sasniedzamajai mērķauditorijai. Paredzams, ka Latvija nodrošinās visiem šiem pasākumiem nepieciešamo finansējumu.

Plānā ir paredzēti vairāki ar Eiropas Komisiju koordinēti komunikācijas pasākumi, tai skaitā preses relīzes, ieraksti sociālajos medijos un iespējami pasākumi ar EK komisāru un Eiropas Parlamenta deputātu dalību. Šie pasākumi būtu vērsti uz tādām svarīgām jomām kā Rīgas metropoles areāla transporta sistēmas zaļināšana, publisko, dzīvojamo un vēsturisko ēku energoefektivitātes uzlabošana, pielāgošanās klimata pārmaiņām, publiskās pārvaldes digitālā pārveide, MVU digitalizācija un inovācija, visu līmeņu digitālās prasmes, nevienlīdzības mazināšana un veselības aprūpes infrastruktūras stiprināšana.

Pasākumiem, kas tiks finansēti no Atveseļošanas un noturības mehānisma, ir pilnībā piemērojami valsts atbalsta noteikumi. Eiropas Savienības līdzekļi, kas tiek nodrošināti ar dalībvalstu iestāžu starpniecību un pie kuriem pieder arī ANM līdzekļi, kļūst par valsts resursiem un var būt uzskatāmi par valsts atbalstu, ja ir izpildīti visi pārējie LESD 107. panta 1. punktā noteiktie kritēriji. Attiecīgi valsts atbalsta klātbūtnes gadījumā par šiem pasākumiem ir jāpaziņo Komisijai, kurai tie ir jāapstiprina, iekams dalībvalsts var piešķirt atbalstu, izņemot, ja šie pasākumi ietilpst pastāvoša atbalsta shēmā vai atbilst piemērojamajiem nosacījumiem, kas paredzēti grupu atbrīvojuma regulā, jo īpaši Vispārējā grupu atbrīvojuma regulā, ar ko noteiktas atbalsta kategorijas atzīst par saderīgām ar iekšējo tirgu, piemērojot Līguma 107. un 108. pantu[9]. Ja pasākumi ietver valsts atbalstu un par to ir jāpaziņo, dalībvalstij ir pienākums paziņot Komisijai par šiem atbalsta pasākumiem pirms atbalsta piešķiršanas, kā paredzēts LESD 108. panta 3. punktā. Jāatzīmē, ka Latvijas atveseļošanas un noturības plānā sniegtā analīze attiecībā uz valsts atbalstu nevar tikt uzskatīta par valsts atbalsta paziņojumu. Ja Latvija uzskata, ka konkrēts pasākums, kas iekļauts atveseļošanas un noturības plānā, ietver *de minimis* atbalstu vai no paziņošanas prasības atbrīvotu atbalstu, Latvijas pienākums ir nodrošināt pilnīgu atbilstību piemērojamajiem noteikumiem.

4. ATVESEĻOŠANAS UN NOTURĪBAS PLĀNA KOPSAVILKUMS

4.1. Visaptveroša un pienācīgi sabalansēta reakcija uz ekonomisko un sociālo situāciju

Plānā ir paredzēts sabalansēts reformu un investīciju kopums, kas vērsts uz to, lai atrisinātu valsts galvenos problēmjautājumus, stimulētu atveseļošanos no Covid-19 krīzes un liktu pamatus valsts ilgtermiņa izaugsmei. Plānā ir ietverti 85 pasākumi (21 reforma un 64 investīcijas), kas strukturēti pa valsts galvenajiem problēmjautājumiem un ES nozīmes rīcībpolitikas jomām, un tie sabalansēti aptver visus sešus ANM pīlārus. Latvijas plānā ir seši

[9] Komisijas Regula (ES) Nr. 651/2014, OV L 187, 26.6.2014., 1. lpp.

komponenti: zaļā pārkārtošanās, digitālā pārkārtošanās, nevienlīdzības mazināšana, veselība, produktivitāte un tiesiskums. Šo komponentu mērķi savstarpēji papildina cits citu, un paredzētās reformas kāpinās attiecīgo investīciju ietekmi, konkrēti, palīdzot viest strukturālas pārmaiņas un palielinot privātā sektora dalību un finansējumu. Tomēr plāns ir vairāk vērsts uz investīcijām nekā uz reformām. Savu valsts reformu programmu Latvija iesniedza 2021. gada 14. aprīlī. Valsts reformu programmā sniegtā informācija šajā dienestu darba dokumentā ir skatīta un vērtēta līdztekus atveseļošanas un noturības plānam.

Kopumā plāns ir sabalansēts un ir vērsts uz Latvijas galvenajiem problēmjautājumiem, kas ir divējādā pārkārtošanās, sociālā iekļautība, tai skaitā veselības aprūpe, sociālās drošības tīkls, reģionālās atšķirības, prasmes, tai skaitā digitālās prasmes, pieaugušo izglītība un augstākā izglītība, produktivitāte, tai skaitā pētniecība un inovācija un atbalsts uzņēmumu investīcijām, un administratīvās spējas, tai skaitā nodokļu administrācijā, publiskajā iepirkumā un tiesu sistēmā. Secināms, ka visu sešu pīlāru savstarpējais samērs ir apmierinošs. Latvijas plāna komponentu atbilstība sešiem ANM pīlāriem ir apkopota 5. tabulā. **Turklāt zaļajā un digitālajā pīlārā ir ievērotas piešķīruma mērķvērtības.**

5. tabula. Latvijas ANP komponentu atbilstība sešiem ANM pīlāriem

	Zaļā pārkārtošanās	Digitālā pārkārtošanās	Pārdomāta, ilgtspējīga un iekļaujoša izaugsme	Sociālā un teritoriālā kohēzija	Veselība un ekonomikas, sociālā un institucionālā noturība	Rīcībpolitikas nākamajai paaudzei
1. Zaļā pārkārtošanās	●		●			
2. Digitālā pārkārtošanās		●	●			●
3. Nevienlīdzība		○		●		●
4. Veselība				●	●	
5. Produktivitāte			●			●
6. Tiesiskums		○			●	

Apzīmējumi: "●" – komponentā paredzētās investīcijas un reformas pienācīgi nosedz attiecīgo pīlāru; "○" – komponents daļēji nosedz attiecīgo pīlāru.

1. pīlārs: zaļā pārkārtošanās

Plāns ar tā galveno komponentu "zaļā pārkārtošanās" pienācīgi nosedz 1. pīlāru.

Pasākumi, kas paredzēti 1. komponentā "zaļā pārkārtošanās", tiešā veidā nosedz 1. pīlāru. Šā komponenta mērķis ir atbalstīt pārkārtošanos uz klimatneitralitāti, un tajā paredzēts: uzlabot publiskā un privātā sektora ēku energoefektivitāti, atbalstīt uzņēmumus to energoefektivitātes uzlabošanā, palielināt atjaunojamo energoresursu enerģijas ražošanu un izmantošanu, zaļināt Rīgas metropoles areāla transporta sistēmu (tai skaitā attīstīt multimodālos savienojumus ar *Rail Baltica* un riteņbraukšanas infrastruktūru), atbalstīt, ka tiek palielināta elektroenerģijas ražošana no atjaunojamiem energoresursiem, un modernizēt elektroenerģijas pārvades un sadales tīklus (viedtīkli), dodot ieguldījumu arī Baltijas elektroenerģijas tīklu sinhronizēšanā ar Eiropas kontinentālo elektrotīklu.

Latvijas atveseļošanas un noturības plānā īpašs uzsvars ir likts uz ilgtspējīgu mobilitāti. To atspoguļo pasākums 1.1.1. "Rīgas transporta reforma". Nolūkā veicināt zaļo pārkārtošanos un siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanu Rīgā šis pasākums paredz investīciju programmu sabiedriskā transporta dekarbonizācijai un uzlabošanai. Uzsvars ir likts uz dzelzceļa risinājumiem (dzelzceļa elektrifikācija 81 km garumā) un bezemisiju elektromobilitāti (4 zemās grīdas tramvaju, 17 elektroautobusu un 7 elektroautobusu uzlādes staciju iegāde un veloceļu izbūve).

Plānā ir arī spēcīga sadaļa attiecībā uz energoefektivitātes uzlabošanu (1.2. apakškomponents). Konkrēti, šajā apakškomponentā ir ietverti energoefektivitātes pasākumi attiecībā uz daudzdzīvokļu mājām (1.2.1.1.), uzņēmumiem (1.2.1.2.), pašvaldību ēkām un infrastruktūru (1.2.1.3.), kā arī valsts sektora ēkām, tai skaitā vēsturiskajām ēkām (1.2.1.4.). Visvairāk līdzekļu paredzēts uzņēmumiem. Visbeidzot, papildus energoefektivitātes pasākumiem šajā apakškomponentā ietilpst pasākums ar mērķi atbalstīt elektroenerģijas pārvades un sadales tīklu modernizāciju un elektroenerģijas ražošanu no atjaunojamiem energoresursiem (1.2.1.5.).

Plānā ir arī sadaļa attiecībā uz pielāgošanos klimata pārmaiņām (1.3. apakškomponents). Šajā apakškomponentā ir ietverts ugunsgrēku novēršanas pasākums – paredzēts vispārējās reformas ietvaros izbūvēt jaunus, gandrīz nulles enerģijas patēriņa katastrofu pārvaldības centrus (skatīt skaidrojumu pie 1.3.1.1.i. "Glābšanas dienestu kapacitātes stiprināšana"). Apakškomponentā ietverti arī plūdu risku mazināšanas pasākumi, kas paredz polderu sūkņu staciju, aizsargdambju un upju regulēto posmu atjaunošanu. Tie palīdzēs sasniegt klimatadaptācijas mērķi.

Šie pasākumi veicinās zaļo pārkārtošanos un palīdzēs uzlabot energoefektivitāti.

Atbilstoši plāna kvantitatīvajam novērtējumam saskaņā ar Regulas (ES) 2021/241 VI pielikumā noteikto klimatrīcības apsekošanas metodiku attiecībā uz klimata mērķrādītāju paredzēti 37,6 % no kopējā piešķīruma, līdz ar to ir ievērots 37 % minimums.

2. pīlārs: digitālā pārkārtošanās

Plāns pienācīgi nosedz 2. pīlāru: "digitālo pārkārtošanos" tiešā veidā sekmē trīs komponenti.

Pasākumi, kas paredzēti 2. komponentā "digitālā pārkārtošanās", tiešā veidā palīdz nosegt 2. pīlāru. Šis komponents ir vērsts uz galvenajām problēmām digitālajā jomā: pamata un padziļināto digitālo prasmju trūkumu un uzņēmumu zemo digitalizācijas līmeni. Komponents nosedz visus digitālās pārveides aspektus: publisko un privāto sektoru, prasmes un savienojamību. Ar plānotajiem pasākumiem paredzēts izveidot nepieciešamo infrastruktūru, attīstīt spējas un prasmes, palielināt efektivitāti, uzlabot publiskās pārvaldes digitālos procesus un datu pārvaldību, sniegt atbalstu uzņēmumu digitalizācijai un uzlabot savienotību. Ievērojams atbalsts paredzēts digitālo prasmju palielināšanai, kam būs būtiska ilgtermiņa ietekme uz digitālo pārveidi. Šā pīlāra mērķu sasniegšanu veicinās arī uzņēmumu digitalizāciju un savienotību sekmējošie pasākumi.

Arī daži 6. komponenta (tiesiskums) un 3. komponenta (nevienlīdzības mazināšana) pasākumi gan veicinās 2. pīlāra mērķu sasniegšanu, gan gūs labumu no tā. Šie pasākumi attiecas uz bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto personu iesaisti darba tirgū (3.1.2.5.i.) un tehnisko un analītisko risinājumu modernizāciju nolūkā nodrošināt tiesiskumu, tai skaitā izmantojot mākslīgā intelekta risinājumus (6.1.1.1.i., 6.1.1.2.i., 6.1.1.3i.,

6.1.2.1.i.). Tāpat digitālo pārveidi sekmēs arī iepirkuma un nodokļu reformas papildinošie digitalizācijas pasākumi.

Atbilstoši plāna kvantitatīvajam novērtējumam saskaņā ar Regulas (ES) 2021/241 VII pielikumā noteikto digitālās izsekojamības metodiku attiecībā uz digitālo mērķrādītāju paredzēts 21 % no kopējā piešķīruma, ko tiešā veidā palīdz nodrošināt 3 no 6 komponentiem, līdz ar to ir ievērots 20 % minimums.

3. pīlārs: pārdomāta, ilgtspējīga un iekļaujoša izaugsme, tostarp ekonomiskā kohēzija, darbvietas, ražīgums, konkurētspēja, pētniecība, izstrāde un inovācija, un labi funkcionējošs iekšējais tirgus ar spēcīgiem MVU

Plāns pienācīgi nosedz 3. pīlāru: tā mērķu sasniegšanu sekmē trīs komponenti.

3. pīlāra mērķu sasniegšanu visvairāk sekmē plāna zaļās un digitālās pārkārtošanās un produktivitātes komponenti (t. i., 1., 2. un 5. komponents). Galvenie pasākumi, kas veicinās 3. pīlāra mērķu sasniegšanu, ir Rīgas metropoles areāla transporta sistēmas zaļināšana, digitālo pakalpojumu ekonomikas attīstīšana, investīcijas pamata un padziļinātajās digitālajās prasmēs, investīcijas 5G infrastruktūrā automatizētās mobilitātes attīstīšanai un atbalsta programmas dotāciju veidā tādās jomās kā uzņēmumu investīcijas energoefektivitātē, atjaunojamo energoresursu enerģijas ražošana un izmantošana un digitālie risinājumi, kā arī inovācija. Paredzams, ka šie pasākumi palīdzēs uzlabot valsts konkurētspēju, noturību, produktivitāti un inovācijas spējas, kā arī darbaspēka pieejamību. Turklāt paredzams, ka uzņēmumu atbalsta shēmas galvenokārt dos labumu MVU. Tāpat gaidāms, ka vērienīgā augstākās izglītības iestāžu reforma ļaus uzlabot augstākā izglītības kvalitāti un universitāšu pētniecisko izlaidi. Paredzams, ka pasākumi nolūkā samazināt ēnu ekonomiku un pasākumi, kas vērsti uz sacensību publiskā iepirkuma konkursos, palīdzēs nodrošināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus. Visbeidzot, investīcijas izmaksu ziņā pieejamos mājokļos, rūpniecības infrastruktūrā un nomaļo reģionu autoceļos palīdzēs atbalstīt teritoriāli iekļaujošu izaugsmi.

4. pīlārs: sociālā un teritoriālā kohēzija

Plāns pienācīgi nosedz 4. pīlāru: tā mērķu sasniegšanu sekmē trīs komponenti.

Plāna nevienlīdzības mazināšanas un veselības aprūpes komponentos (t. i., 3. un 4. komponentā) ir paredzēti pasākumi, kuru mērķis ir uzlabot sociālo iekļautību un novērst reģionālās atšķirības. Plāna galvenie pasākumi sociālo problēmu risināšanai ir minimālo ienākumu pabalstu ikgadējas indeksācijas ieviešana, kā arī investīcijas sociālajā infrastruktūrā un pakalpojumos (3. komponentā). Investīcijas un reformas, kuru mērķis ir uzlabot veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību (4. komponentā), stiprinās iekļaujošu veselības aprūpes nodrošināšanu. Visbeidzot, vērienīga administratīvi teritoriālā reforma (3. komponentā), kas tika pieņemta 2020. gadā, ir izejas punkts Latvijas plāna pasākumiem ar mērķi radīt nomaļajiem reģioniem labākas izaugsmes iespējas un iedzīvotājiem nodrošināt kvalitatīvākus vietējos publiskos pakalpojumus.

Gaidāms, ka investīcijas un reformas sociālās iekļautības un veselības aprūpes jomā stiprinās sociālo kohēziju un sociālo aizsardzību. Minimālo ienākumu pabalstu indeksācijas ieviešana nodrošinās, ka tie ik gadu tiks koriģēti atbilstoši algu mediānas pieaugumam, tādējādi

gādājot par to apmēra adekvātumu. Līdzšinējā sistēmā minimālo ienākumu pabalstu indeksācija notika visai neprognozējami, kā rezultātā šie pabalsti reālā izteiksmē pēdējo 8 gadu laikā pat saruka. Paredzams, ka šis pasākums palielinās iztikas līdzekļus visneaizsargātākajām sabiedrības grupām un tādējādi veicinās Latvijas sociālo kohēziju. Apvienojumā ar to, ka no 2021. gada sāk ieviest minimālo ienākumu pabalstu palielināšanu no aptuveni 10 % līdz 20 % no ienākumu mediānas, gaidāms, ka šie pasākumi uzlabos Latvijas sniegumu sociālo rezultātu pārskatā, kurā ienākumu nevienlīdzība un sociālo pārvedumu ietekme līdz šim ir bijušas Latvijas galvenās problēmas. Turklāt gaidāms, ka investīcijas veselības infrastruktūrā apvienojumā ar reformu, kas vērsta uz papildu cilvēkresursu piesaistīšanu šajā nozarē, uzlabos veselības aprūpes pieejamību, kuras trūkums ir galvenokārt skāris personas ar maziem ienākumiem un nomaļajos apgabalos dzīvojošos.

Mazāk attīstīto reģionu attīstību veicinās Latvijas administratīvi teritoriālā reforma apvienojumā ar investīcijām izmaksu ziņā pieejamos mājokļos, rūpniecības infrastruktūrā, skolās un reģionālo autoceļu atjaunošanā. Valstī pastāv izteiktas ienākumu līmeņa atšķirības – Rīgā un tās apkārtnē ir aptuveni divreiz augstāks ienākumu līmenis nekā citur. nomaļajos reģionos veidojas apburtais loks: no vienas puses, darbaspēks emigrē un samazinās darba iespējas, no otras puses, samazinās būtiskāko publisko pakalpojumu nodrošināšanai nepieciešami resursi. Plānā ir minēta nesen apstiprinātā administratīvi teritoriālā reforma, kuras rezultātā pašvaldību skaits saruks no 119 līdz 42 un ar kuru iecerēts pašvaldības padarīt stiprākas un spējīgākas nodrošināt kvalitatīvus publiskos pakalpojumus un veikt nodarbinātības iespēju palielināšanai nepieciešamās investīcijas. Ņemot šo reformu par izejas punktu, Latvija tās plānā ir iekļāvusi pasākumus, kas uzlabotu publiskos pakalpojumus un to pieejamību, veicot investīcijas autoceļos, slimnīcās, skolās un dažos sociālās infrastruktūras objektos. Plānā ir paredzētas arī investīcijas izmaksu ziņā pieejamos mājokļos un rūpniecības infrastruktūrā. Investīcijām izmaksu ziņā pieejamos mājokļos vajadzētu palīdzēt veicināt darbaspēka piedāvājumu nomaļo reģionu uzņēmumos. Šo piedāvājumu pašlaik mazina mājokļu trūkums tur, kur ir labākās darba iespējas. Investīcijas rūpniecības infrastruktūrā ir vērstas uz privāto investoru piesaistīšanu šiem reģioniem. Visi kopā šie pasākumi veido vērā ņemamu veselumu un palīdzēs radīt labākas izaugsmes iespējas nomaļajos reģionos, tādējādi mazinot reģionālās atšķirības.

5. pīlārs: veselība un ekonomiskā, sociālā un institucionālā noturība ar mērķi cita starpā palielināt gatavību krīzēm un reaģēšanas spējas krīzes situācijās

Plāns pienācīgi nosedz 5. pīlāru: tā mērķu sasniegšanu tiešā veidā sekmē divi komponenti.

Paredzams, ka veselības komponentā (4. komponents) paredzēto pasākumu rezultātā uzlabosies Latvijas veselības aprūpes sistēmas noturība. Tā kā veselības nozare Covid-19 pandēmijas laikā bija pakļauta ļoti lielam spiedienam, ar stratēģiskām investīcijām tiktu uzlabota tās noturība un mazināta neaizsargātība pret satricinājumiem. ANP paredzētās reformas un saistītās investīcijas ir vērstas uz infrastruktūras un organizatorisko procesu modernizāciju ar mērķi palielināt veselības aprūpes sistēmas noturību un sagatavotību epidemioloģiskām krīzēm. Ar vienu no reformām tiks ieviestas integrētās aprūpes un epidemioloģiskās sagatavotības vadlīnijas, savukārt saistītās investīcijas nepieciešamajā infrastruktūrā trijās universitātēs un septiņās reģionālajās slimnīcās ļaus uzlabot integrētās veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanu un palielinās veselības aprūpes iestāžu spējas pielāgoties krīzes situācijām. Ar labāku plānošanu, jaunu atalgojuma modeli un ārstniecības personu labāku apmācību tiks nodrošināta pozitīvāka

cilvēkresursu tendence. Ja šie pasākumi tiks finansēti ilgtermiņā, minētajām reformām būs ilgtermiņa ietekme.

Publiskās pārvaldes institucionālā noturība tiks stiprināta ar tiesiskuma komponentā (6. komponents) paredzētajām reformām un investīcijām. Plāns papildina plašāku publiskās pārvaldes modernizācijas reformu plānu, kas ļaus uzlabot institucionālo noturību un reaģēšanu krīzes situācijās. Pasākumu mērķi ir stiprināt rīcībpolitiku izstrādes, īstenošanas un izvērtēšanas spējas, palielināt publiskās pārvaldes pārredzamību un integritāti, piesaistīt nepieciešamos cilvēkresursus, centralizēt publiskās pārvaldes atbalsta funkcijas un uzlabot digitālo pakalpojumu sniegšanu. Kopā ar šo reformu ir paredzētas investīcijas publiskās pārvaldes profesionalizācijā, apmācībā par horizontālajām rīcībpolitikām un publiskā sektora inovācijas spēju stiprināšanā. Šīs darbības palīdzēs stiprināt publiskās pārvaldes spējas un noturību, tādējādi uzlabojot reaģēšanu krīzes situācijās un rīcībpolitiku izstrādāšanu un īstenošanu. Papildus tam 6. pīlāra mērķus palīdzēs sasniegt arī NVO stiprināšanas pasākumi (6.3.1.4.), uzlabojot sociāli neaizsargāto grupu pārstāvību dialogā ar publisko pārvaldi.

6. pīlārs: rīcībpolitikas nākamajai paaudzei, bērniem un jauniešiem, piemēram, attiecībā uz izglītību un prasmēm

Plāns plaši nosedz 6. pīlāru: tā mērķu sasniegšanu sekmē trīs komponenti.

6. pīlāra mērķus sasniegt pirmām kārtām palīdzēs rīcībpolitikas, kas vērstas uz kvalitatīvas izglītības nodrošināšanu visās skolās un reģionos (3. komponents). Nevienlīdzības mazināšanas komponents veicinās vispārējās izglītības iestāžu tīkla efektivitāti un tādējādi ļaus nodrošināt vienlīdzīgāku piekļuvi kvalitatīvai izglītībai un mazināt plaisu starp pilsētām un laukiem. Skolēnu mobilitāti skolu tīkla optimizēšanas kontekstā nodrošinās pašvaldību vajadzībām iepirktie bezemisiju transportlīdzekļi. Digitālajā komponentā ir ietverts pilotprojekts "datoru bibliotēku" izveidei, kura mērķis ir ne tikai nodrošināt piekļuvi tehnoloģijām, bet arī izstrādāt satvaru tālmācības nodrošināšanai katrā pašvaldībā un ikvienam skolēnam.

Šā pīlāra mērķus sasniegt palīdzēs arī produktivitātes komponentā (5. komponents) paredzētie pasākumi augstākās izglītības jomā. Paredzams, ka augstākās izglītības iestāžu pārvaldības un finansēšanas visaptverošā reforma uzlabos šo iestāžu efektivitāti un kvalitāti un sekmēs izcilību un augstākās izglītības starptautisko konkurētspēju. Gaidāms, ka strukturālās izmaiņas uzlabos studiju programmu kvalitāti un dos studentiem iespēju apgūt darba tirgū vajadzīgās prasmes.

Visbeidzot, 6. pīlāra mērķus sasniegt palīdzēs arī divos komponentos (2. un 3. komponentā) ietvertie pasākumi ar mērķi nodrošināt cilvēkiem darba tirgū vajadzīgās prasmes. 2. komponentā "Digitālā pārkārtošanās" ir paredzētas reformas ar mērķi izveidot ilgtspējīgu un sociāli atbildīgu pieaugušo izglītības sistēmu un uzlabot prasmju pārvaldības satvaru. Ir paredzēts izstrādāt jaunas pieejas pieaugušo izglītības procesa organizēšanai un jo īpaši izmēģināt individuālo mācību kontu (IMK) pieeju indivīda vajadzībās balstītas pieaugušo izglītības nodrošināšanai un prasmju fondu pieeju uzņēmumu un nozaru vajadzībās balstītai pieaugušo izglītībai. Ir plānotas investīcijas sabiedrības, tai skaitā jauniešu, digitālo prasmju apguvei. Savukārt 3. komponentā "Nevienlīdzības mazināšana" pie investīcijām aktīvajā darba tirgus politikā ir ietverti arī bezdarbnieku pārkvalificēšanās un prasmju pilnveides pasākumi.

Ņemot vērā visas Latvijas paredzētās reformas un investīcijas, tās atveseļošanas un noturības plāns ir lielā mērā uzskatāms par visaptverošu un pienācīgi sabalansētu reakciju uz ekonomisko

un sociālo situāciju un tādējādi sniedz pienācīgu ieguldījumu visos sešos pīlāros, kas minēti ANM regulas 3. pantā, ievērojot Latvijas konkrētās problēmas un finanšu piešķīrumu. Tādējādi attiecībā uz ANM regulas V pielikumā noteikto 2.1. novērtējuma kritēriju būtu piešķirams A reitings.

4.2. Saikne ar valstij adresētajiem ieteikumiem un Eiropas pusgadu

Latvijas plāna seši komponenti aptver daudz Latvijas galveno problēmjautājumu. Latvijas plānā ir ietverti pasākumi, kas dažādā mērā aptver visas sešas problēmjautājumu jomas, kuras izriet no 2019. un 2020. gadā Latvijai adresētajiem ieteikumiem (turpmāk "LAI"): fiskālie jautājumi, cilvēkkapitāls, publiskā pārvalde, produktivitāte un divējādā pārkārtošanās. Plānā ir paredzēts plašs savstarpēji pastiprinošu reformu un investīciju kopums, kas palīdzēs efektīvi atrisināt ievērojamu to ekonomisko un sociālo problēmu daļu, kas minētas konkrēti Latvijai adresētajos ieteikumos. Gaidāms, ka šie pasākumi ilgtspējīgā veidā vairos ekonomikas izaugsmes potenciālu. Uzskatāms, ka ieteikumi attiecībā uz tūlītējiem fiskālās politikas pasākumiem reaģēšanai uz pandēmiju neietilpst Latvijas plāna tvērumā, kaut gan var atzīmēt, ka Latvija kopumā ir adekvāti un pietiekami reaģējusi uz tūlītējo vajadzību 2020. un 2021. gadā atbalstīt ekonomiku, izmantojot fiskālus līdzekļus, atbilstoši vispārējās izņēmuma klauzulas noteikumiem. Turklāt ieteikums sasniegt vidēja termiņa budžeta mērķi 2020. gadā vairs nav aktuāls, jo attiecīgais budžeta periods ir beidzies un pandēmijas izraisītās krīzes dēļ 2020. gada martā tika iedarbināta Stabilitātes un izaugsmes pakta vispārējā izņēmuma klauzula.

Fiskālie jautājumi

Pasākumi ir vērsti uz saistību izpildes uzlabošanu un ēnu ekonomikas samazināšanu (2019. g. 1. LAI). Latvijā jau ilgu laiku pastāv problēma ar vāju nodokļu saistību izpildi, kuras pamatā ir nedeklarēti darījumi, nedeklarēti ienākumi un krāpšana nodokļu jomā. Tiesiskuma komponenta 6.1. reformu un investīciju virzienā "Ēnu ekonomikas mazināšana godīgas uzņēmējdarbības veicināšanai" paredzēts mazināt ēnu ekonomiku un uzlabot nodokļu iekasēšanu, kam ir saikne ar 2019. gada LAI attiecībā uz nodokļu saistību izpildes uzlabošanu. Tiks pieņemts "Valsts iestāžu darba plāns ēnu ekonomikas ierobežošanai 2021.–2022. gadā", kas pievērsīsies nereģistrētai un nelikumīgai saimnieciskajai darbībai, nedeklarētajai nodarbinātībai, krāpšanai nodokļu jomā un citiem jautājumiem. Ar investīcijām tiks stiprināta analīze un datu pārvaldība nodokļu un muitas jomā. Plāns nepievēršas LAI, kurā aicināts samazināt zema atalgojuma saņēmējiem piemērojamos nodokļus, novirzot tos uz citiem avotiem (2019. g. 1. LAI).

Tiks veikti papildu pasākumi, lai stiprinātu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas satvaru (2019. g. 1. LAI un 2020. g. 4. LAI). Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas sistēma tika pārstrādāta 2018. gadā. Konkrētāk, Latvija aizliedza apkalpot nerezidentu čaulas uzņēmumus un grozīja vairākus tiesību aktus. Tika stiprinātas galveno uzraudzības, finanšu ziņu vākšanas un tiesībaizsardzības iestāžu spējas un pilnvaras. Ir ievērojami pastiprināta finanšu iestāžu uzraudzība. Tomēr līdz šim reformas galvenokārt ir bijušas vērstas uz finanšu sektoru. Mazāk uzmanības ir pievērsts iekšzemes izcelsmes nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai, kas galvenokārt notiek ārpus banku sektora, piemēram, iegādājoties nekustamo īpašumu, automašīnas vai citas likvīdas vērtslietas. Turklāt policijas spējām nav veltīts tik daudz uzmanības, cik prasītu šī konkrētā joma. Plānā ir paredzēts turpināt darbu pie nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas stratēģijas īstenošanas, reformējot ekonomisko noziegumu atklāšanā, izmeklēšanā un iztiesāšanā iesaistīto tiesībaizsardzības iestāžu

sadarbību, informācijas apmaiņu un apmācības sistēmas un reizē stiprinot to tehniskās spējas. Turklāt ir plānots stiprināt pilsoniskās sabiedrības organizāciju spējas un jo īpaši uzlabot neaizsargāto grupu interešu pārstāvību.

Cilvēkkapitāls

Investīcijas veselības aprūpē daļēji dos iespēju atrisināt piekļūstamības, kvalitātes un integrācijas problēmas dažādajos aprūpes līmeņos. Vāji rezultāti veselības jomā galvenokārt izriet no zema publisko izdevumu līmeņa un neveselīga dzīvesveida. Ir problēmas ar savlaicīgu un vienlīdzīgu piekļuvi veselības aprūpei. Latvijā trūkst veselības aprūpes darbinieku, īpaši medmāsu, un tas kavē veselības aprūpes sniegšanu un apdraud veselības aprūpes reformu izdošanos. Izdevumi par veselības aprūpi Latvijā joprojām ir starp zemākajiem ES. Neraugoties uz pēdējā laika valsts izdevumu pieaugumu veselības jomā, ieilgušo trūkumu novēršanai veselības aprūpes jomā ir vajadzīgs papildu finansējums un ilgtspējīgi risinājumi. Covid-19 pandēmijas izraisītā krīze ir vēl vairāk saasinājusi minētās problēmas. Veselības komponents daļēji ļaus atrisināt veselības aprūpes sistēmas noturības, piekļūstamības, kvalitātes un izmaksu lietderības problēmas un cilvēkresursu trūkumu (2019. g. 2. LAI un 2020. g. 1. LAI). Veselības aprūpes noturību, piekļūstamību un kvalitāti ar veselības komponentu paredzēts uzlabot, īstenojot divas galvenās reformas – attiecībā uz integrēto veselības aprūpi un veselības nozares darbaspēka stiprināšanu. Jaunajā veselības aprūpes darbinieku atalgojuma modelī būs ietverts pārredzams algu aprēķināšanas mehānisms un visas veselības nozares griezumā racionalizētas algas, kas palīdzēs uzlabot pakalpojumu pieejamību un kvalitāti. Ir paredzētas apjomīgas investīcijas universitātes un reģionālo slimnīcu, kā arī sekundāro ambulatoro pakalpojumu sniedzēju infrastruktūrā, kas ļaus nodrošināt integrētus veselības aprūpes pakalpojumus, samazināt infekcijas slimību izplatīšanos un izpildīt epidemioloģiskās prasības. Komponentā nav paredzēti pasākumi veselības aprūpes finansējuma ilgtspējīgai palielināšanai no valsts budžeta (2020. g. 1. LAI). LAI īstenošanā palīdzēs arī papildu pasākumi tādās jomās kā primārā veselības aprūpe, slimību profilakse, e-veselība un veselības aprūpes darbaspēks, kuri tiks finansēti no valsts budžeta un kohēzijas politikas līdzekļiem.

Nabadzības mazināšanai un sociālās iekļautības uzlabošanai ir paredzētas reformas un investīcijas, taču to apmēru un vērienu varētu vēl palielināt. Latvijā ir liels nabadzības un sociālās atstumtības risks, jo īpaši neaizsargātām grupām. 2021. gadā ir atzīmēts zināms progress attiecībā uz 2019. gada 2. LAI par sociālo atstumtību, konkrēti, ir uzlabots minimālo ienākumu pabalstu adekvātums, un attiecībā uz 2020. gada 2. LAI par sociālās drošības tīkla stiprināšanu. Plānā paredzēts turpināt minimālo ienākumu atbalsta sistēmas uzlabošanu, tai skaitā ar ikgadējas indeksācijas mehānismu un sliekšņa noteikšanu 20 % apmērā no ienākumu mediānas, tomēr šis ienākums joprojām ir zem nabadzības sliekšņa. Minēto LAI īstenošanā un sociālās atstumtības novēršanā virzību panākt palīdzēs arī citas investīcijas piekļūstamības un rehabilitācijas infrastruktūrā personām ar ierobežotām pārvietošanās spējām un personām ar invaliditāti, kā arī investīcijas ilgtermiņa aprūpē senioriem. Arī investīcijas NVO stiprināšanā palīdzēs īstenot 2019. gada 2. LAI par sociālo atstumtību un 2020. gada 2. LAI par sociālās drošības tīkla stiprināšanu. Šis pasākums ir apsveicams jauns elements pašreizējā Latvijas pieejā sociāli neaizsargāto grupu iekļaušanai.

Paredzams, ka vispārējās un augstākās izglītības reformas uzlabos izglītības sistēmas kvalitāti un efektivitāti (2019. g. 2. LAI). Izglītības sistēmas problēmjautājums ir resursu konsolidēšana līdztekus kvalitātes un efektivitātes palielināšanai. Lai gan Latvijas izglītības sistēma labi darbojas mācību rezultātu ziņā, kvalitatīvas izglītības pieejamība joprojām ir atkarīga

no dzīvesvietas un no skolas veida. Turklāt būtiskas skolu tīkla reformas īstenošana tika atlikta, un augstākās izglītības sistēma joprojām ir sadrumstalota. Ar vispārējo izglītību saistītās problēmas plānā paredzēts risināt ar komponentu "Nevienlīdzības mazināšana". Tajā ir ietverta apņemšanās gādāt, ka stājas spēkā tiesiskais regulējums, kurā būs noteikti kvantitatīvie un kvalitatīvie kritēriji vispārējās vidējās izglītības iestāžu izveidei. Regulējuma mērķis ir panākt tādu vispārējās vidējās izglītības iestāžu tīklu, kas atbilstu demogrāfiskajai situācijai un samazinātu plaisu starp pilsētām un laukiem piekļuvē kvalitatīvai izglītībai. Tiks arī uzlabota 20 skolu infrastruktūra, un kohēzijas politikas ietvaros ir plānotas papildu investīcijas. Savukārt produktivitātes komponentā ir paredzēta vērienīga augstākās izglītības reforma, kas vērsta uz augstākās izglītības iestāžu konsolidāciju un pārvaldības un finansēšanas modeļa modernizēšanu. Reformas īstenošanu atbalstīs investīcijas cilvēkkapitāla attīstībā, kuras tiks izmantotas stipendijām pētniecības un izstrādes jomā. Tādējādi tiks ievērojami sekmēta pētniecības un izstrādes cilvēkresursu sistēmas vispārējā pārveide un augstākās izglītības nozares uzlabošana, tai skaitā pateicoties specializācijai un pētniecības stipendijām. Tāpēc domājams, ka šī reforma, kad tā būs pabeigta, būs devusi ievērojamu ieguldījumu LAI īstenošanā.

Reformas un investīcijas ir vērstas uz darba tirgū nepieciešamo prasmju, tai skaitā digitālo prasmju, nodrošināšanu (2019. g. 2. LAI un 2020. g. 2. LAI). Pieaugušo izglītošanās un bezdarbnieku iesaiste aktīvajos darba tirgus pasākumos ir mazākas nekā vidēji Eiropas Savienībā. Digitālās prasmes ir nepietiekamas visos līmeņos – no pamata līdz padziļinātajam līmenim. Darbaspēka digitālo prasmju zemais līmenis ierobežo digitālo tehnoloģiju izmantošanu uzņēmumos un inovācijas potenciālu. LAI ir lielā mērā nosegti, jo ir likts liels uzsvars uz digitālajām prasmēm (visos līmeņos) un pieaugušo izglītību, kaut arī nav speciāli izcelti mazkvalificētie (2019. g. 2. LAI). Digitālās pārkārtošanās komponentā ir paredzētas reformas ar mērķi nodrošināt darba tirgū nepieciešamās prasmes, izveidojot ilgtspējīgu un sociāli atbildīgu pieaugušo izglītības sistēmu un uzlabojot prasmju pārvaldības satvaru. Uz piekļuves barjeru likvidēšanu ir vērsti pilotprojekti par individuālo mācību kontu izveidi un uzņēmumu un nozaru vajadzībās balstītiem prasmju fondiem. Ir plānotas investīcijas digitālo prasmju attīstīšanai visos līmeņos, uzņēmumu digitālo spēju pilnveidei un publiskās pārvaldes digitālo prasmju uzlabošanai. Savukārt nevienlīdzības mazināšanas komponentā pie aktīvajiem darba tirgus pasākumiem ir ietverti bezdarbnieku pārkvalificēšanās un prasmju pilnveides pasākumi. Šie pasākumi turklāt atbilst Komisijas gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā (COM(2020) 575) iekļautajai pamatiniciatīvai "pārkvalifikācija un kvalifikācijas celšana", un papildus ir paredzēts arī finansējums no kohēzijas politikas līdzekļiem.

Publiskā pārvalde un reģionālās atšķirības

Latvijas tiesiskuma komponentā ir paredzētas reformas ar mērķi stiprināt publiskā sektora pārskatatbildību un efektivitāti (2020. g. 4. LAI). Šo reformu mērķi ir nodokļu administrācijas efektivitātes palielināšana, prasmju stiprināšana tiesu sistēmā, publiskās pārvaldes modernizācija un publiskā iepirkuma kvalitātes un efektivitātes palielināšana. Plānā ir ietverta reforma, kas paredz publiskās pārvaldes atbalsta funkciju centralizēšanu, kā arī investīcijas apmācībā ar mērķi uzlabot attiecīgās spējas. Šie pasākumi iekļaujas plašākā reformā ar mērķi panākt efektīvāku, motivētāku, novatoriskāku un kompetentāku publisko pārvaldi, tādējādi ļaujot lielā mērā īstenot LAI. Justīcijas skolas izveide uzlabos apmācību tiesu sistēmā un stiprinās tiesnešu prasmes un spēju apkarot noziedzību. Ir paredzēti ar pasākumi ar mērķi uzlabot publiskā iepirkuma sistēmas kvalitāti, efektivitāti un integritāti, palielināt sacensību un stiprināt spējas, kā arī nodrošināt informācijas pieejamību par noslēgtajiem publiskā iepirkuma līgumiem un to faktisko izpildi.

Plāna izejas punkts reģionālo atšķirību mazināšanā ir administratīvi teritoriālā reforma (2019. g. 3. LAI). Pastāv būtiskas reģionālās atšķirības tādos aspektos kā mobilitāte, ekonomiskā attīstība, publisko pakalpojumu (veselības aprūpes, izglītības, administratīvo) pieejamība un apkārtējo (funkcionāli urbāno) nomaļo teritoriju integrācija ar ekonomiskās aktivitātes centriem. Saeima 2020. gadā apstiprināja administratīvi teritoriālo reformu, kurā paredzēts pašvaldību skaitu samazināt no 119 līdz 42, lai izveidotu ekonomiski dzīvotspējīgas administratīvās teritorijas. Lai risinātu iepriekš minētās problēmas, ir plānotas ievērojamas investīcijas autoceļos, industriālajos parkos, pašvaldību transportā, skolās un izmaksu ziņā pieejamos mājokļos. Tās palīdzēs arī īstenot 2019. gada 2. un 3. LAI par izglītības sistēmas kvalitātes uzlabošanu un attiecīgi izmaksu ziņā pieejamiem mājokļiem.

Investīcijas izmaksu ziņā pieejamos mājokļos (2019. g. 3. LAI) ir vērstas uz darbaspēka mobilitātes šķēršļu novēršanu. Izmaksu ziņā pieejamu mājokļu trūkums ir viens no galvenajiem šķēršļiem darbaspēka mobilitātei un reģionālajai attīstībai. Plānā ir paredzēts panākt būtisku progresu attiecībā uz 2019. g. 3. LAI par izmaksu ziņā pieejamiem mājokļiem un uz investīcijām orientētām rīcībpolitikām, kurās ņemtas vērā reģionālās atšķirības. Nevienlīdzības mazināšanas komponentā ir paredzēts stratēģiskais satvars mājokļu pieejamības jomā, un ir stājies spēkā jauns īres likums, kas ļaus panākt taisnīgu līdzsvaru starp īrnieka un izīrētāja interesēm. Ir ieplānotas būtiskas investīcijas jauna finanšu instrumenta ieviešanai, ar kuru tiktu stimulēta subsidētu īres mājokļu būvniecība reģionos ar mērķi piesaistīt kvalificētu darbaspēku. Tas ir labs pamats vēl citiem pasākumiem ar mērķi risināt Latvijas slikto sadzīves apstākļu problēmu (viens no Eiropā sliktākajiem rādītājiem), tai skaitā ar valsts stratēģiju attiecībā uz sociālajiem mājokļiem un bezpajumtniecību. Plānā nav risināts sociālo mājokļu jautājums – uz to attiecas 2021.–2027. gada kohēzijas politikas satvars.

Produktivitāte

Pētniecības un inovācijas jomā (2019. g. 3. LAI) paredzēto pasākumu mērķis ir palielināt produktivitāti, panākt ievērojami lielākas investīcijas pētniecībā un izstrādē, sekmēt konkurētspēju un veicināt sadarbību. Latvijas galvenie problēmjautājumi inovācijas jomā ir mazas investīcijas inovācijā, īpaši privātajā, augsti kvalificētu cilvēkresursu trūkums un inovācijas sistēmu pārvaldības sadrumstalotība. Plāns pievēršas LAI, investīciju rīcībpolitiku īpaši virzot uz inovāciju. Latvija ir iecerējusi veidot sistēmā balstītu inovācijas rīcībpolitiku ar mērķi piedāvāt atbalstu visā inovācijas procesa ciklā, panākt ciešu sadarbību starp sistēmas galvenajiem dalībniekiem un censties uzlabot apstākļus lielākām privātā sektora investīcijām pētniecībā un izstrādē. Ar plānotajām investīcijām ir paredzēts palielināt augsti kvalificētos cilvēkresursus pētniecības un izstrādes jomā, izveidot inovācijas kopas, kas palīdzētu attīstīt pētniecības un izstrādes spējas uzņēmumos, palielināt digitālās prasmes, sekmēt visu iesaistīto sadarbību un paaugstināt novatorisku uzņēmumu īpatsvaru ekonomikā, tādējādi palielinot privātās pētniecības un izstrādes apjomu un publisko investīciju ienesīgumu. Publiskās pārvaldes modernizācijas kontekstā ir plānots arī veicināt inovācijas kultūru un palielināt publiskā sektora inovāciju apjomu.

Zaļā pārkārtošanās

Latvijas problēmjautājumus klimata jomā paredzēts risināt ar investīcijām ilgtspējīgā transportā, energoefektivitātē un klimatadaptācijā, kā arī ar reformām, kas veicina investīcijas atjaunojamo energoresursu enerģijā (2019. g. 3. LAI un 2020. g. 3. LAI). Latvijas galvenie problēmjautājumi zaļās pārkārtošanās jomā ir tas, kā mazināt augošo transporta un ēku enerģijas patēriņu, kā arī turpināt palielināt atjaunojamo energoresursu enerģijas īpatsvaru

kopējā enerģijas patēriņā. Rīgas transporta sistēmas reformā ir plānotas investīcijas pilsētas ritošā sastāva zaļināšanā, sabiedriskā transporta infrastruktūras uzlabošanā un velojoslu izbūvē, kas, kā paredzams, palīdzēs gan palielināt atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantojuma īpatsvaru, gan samazināt transporta enerģijas patēriņu – abi ir Latvijai aktuāli problēmjautājumi. Enerģijas patēriņu samazināt palīdzēs arī investīcijas publisko un daudzdzīvokļu ēku energoefektivitāti palielinošā renovācijā. Investīcijas elektrotīklu modernizācijā, kuru mērķis ir veicināt mikroražošanas attīstību un elektrouzlādes infrastruktūras izvēršanu blīvi apdzīvotās teritorijās, palīdzēs veicināt atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantošanu gan mājokļos, gan transportā. Latvija turklāt ir apņēmusies izpētīt, kā varētu mazināt juridisko nenoteiktību attiecībā uz investīcijām vēja enerģijā. Apvienojumā ar pasākumiem vējparku pieņemamības veicināšanai iedzīvotāju vidū šie pasākumi palīdzēs palielināt privātās investīcijas vēja enerģijā, kam būs būtiska nozīme Latvijas spējā sasniegt 2030. gada atjaunojamo energoresursu mērķrādītājus. Turklāt paredzēts atbalsta instruments uzņēmumiem, ar kuru varēs atbalstīt dažādas klimatam labvēlīgas investīcijas, tai skaitā novatorisku produktu un tehnoloģiju pētniecībā un izstrādē mazoglekļa ekonomikas, klimata pārmaiņu mazināšanas un klimatadaptācijas perspektīvā. Visbeidzot, ir plānotas investīcijas pretplūdu infrastruktūrā. Saskaņā ar plāna aplēsēm šīs investīcijas nodrošinās CO_2 ekvivalenta samazinājumu par 36 241 tonnām gadā un primārās enerģijas patēriņa samazinājumu par 49,8 GWh gadā. Tas atbilst 0,3 % no Latvijas kopējām CO_2 emisijām un attiecīgi 0,1 % no Latvijas primārās enerģijas patēriņa. Jāatzīst, ka šīs aplēses ir piesardzīgas, jo tajās ir ņemta vērā tikai investīciju tiešā ietekme, bet nav ņemta vērā reformu ietekme un pasākumu sinerģija.

Digitālā pārkārtošanās

Latvijas plānā ir paredzēti pienācīgi risinājumi tās galvenajiem problēmjautājumiem digitālajā jomā, pie kuriem pieder vājas prasmes, nepietiekama savienojamība laukos un zems uzņēmumu digitalizācijas līmenis. Vājas pamata digitālās prasmes darbspējas vecuma iedzīvotāju vidū, nepietiekams digitālo risinājumu izmantojums uzņēmumos, kā arī IKT speciālistu trūkums ir Latvijas galvenie problēmjautājumi digitālajā jomā, kas negatīvi ietekmē darbaspēka pieejamību, konkurētspēju, noturību, valdības e-pakalpojumu izmantojumu un inovāciju. Latvijas plānā ir paredzētas apjomīgas investīcijas pamata un padziļinātajās digitālajās prasmēs, kuru trūkums līdz šim ir bremzējis Latvijas digitālo pārkārtošanos. Latvijas plānā ir iekļauti arī pasākumi attiecībā uz publiskās pārvaldes digitālo modernizāciju un tās pakalpojumu sniegšanas digitālo pārveidi, ieskaitot centralizētus publiskos risinājumus. Digitālās jomas LAI (2019. g. 3. LAI un 2020. g. 3. LAI) īstenošanai Latvija ir arī paredzējusi atbalstu uzņēmumu digitalizācijai, jo īpaši attiecībā uz MVU un labākas vides radīšanu pētniecībai un izstrādei, kā arī plāno radīt nepieciešamo satvaru Latvijas dalībai Eiropas digitālās inovācijas centru tīklā. Vairākumā Latvijas pilsētu ir lieliska digitālā infrastruktūra, turpretī laukos fiksētās platjoslas izmantojums ir mazs, īpaši pēdējās jūdzes pieslēgumu ziņā. Plānā paredzēts turpināt un pastiprināt darbu pie ļoti ātrdarbīgas platjoslas tīklu izvēršanas, kas palīdzēs uzlabot digitālo infrastruktūru. Investīcijas visu Latvijas reģionu digitālajā infrastruktūrā tiks finansētas arī no citiem ES fondiem. Šie pasākumi turklāt atbilst Komisijas gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā (COM(2020) 575) iekļautajām pamatiniciatīvām "modernizācija", "savienojamība" un "paplašināšana".

Reakcija uz ekonomisko un sociālo situāciju

Atveseļošanas un noturības plāns lielā mērā ir uzskatāms par visaptverošu un pienācīgu reakciju uz Latvijas ekonomisko situāciju. Galvenais problēmjautājums, kuram Latvijai ir jāpievēršas, lai uzlabotu iedzīvotāju dzīves līmeni un apturētu emigrāciju, ir konverģences turpināšana. Ir vajadzīgas reformas un investīcijas nolūkā diversificēt ekonomiku, celt tās tehniskās attīstības līmeni, lai spētu radīt lielāku pievienoto vērtību, un padarīt to noturīgāku un konkurētspējīgāku, stiprināt pētniecību, inovāciju un cilvēkkapitālu un mazināt divējādās pārkārtošanās sociālekonomiskās izmaksas. Plāns nodrošina visaptverošu reakciju uz šiem problēmjautājumiem. Latvijas uzņēmējdarbības videi nāks par labu reformas un investīcijas, kuru mērķis ir samazināt ēnu ekonomiku un uzlabot nodokļu iekasēšanu, kā arī tās, kuru mērķis ir palielināt kvalificēta darbaspēka pieejamību un pastiprināt darbu pie digitālo publisko pakalpojumu kvalitātes un pieejamības uzlabošanas. Plānā ir paredzēts arī palielināt pieaugušo izglītošanos, izveidojot ilgtspējīgu un sociāli atbildīgu sistēmu un uzlabojot prasmju pārvaldību. Ir paredzētas investīcijas prasmju pilnveides un pārkvalificēšanās pasākumiem – tai skaitā attiecībā uz digitālajām prasmēm –, kuru mērķis ir nodrošināt darbaspēkam darba tirgū vajadzīgās prasmes. Dalība darba tirgū tiks stiprināta, investējot aktīvajos darba tirgus pasākumos. Darbaspēka reģionālo mobilitāti ir paredzēts uzlabot, nodrošinot vairāk izmaksu ziņā pieejamu mājokļu. Lielie nabadzības un sociālās atstumtības riski tiks mazināti, izmantojot minimālo ienākumu atbalsta reformu, ar kuru tiks uzlabots tā adekvātums, un investīcijas senioru ilgtermiņa aprūpē un piekļūstamības infrastruktūrā un rehabilitācijas pakalpojumos cilvēkiem ar invaliditāti. Lai novērstu iespēju nevienlīdzību, ir plānotas reformas un investīcijas, kas uzlabos veselības aprūpes pieejamību un piekļuvi kvalitatīvai izglītībai reģionos. Valsts digitālās un zaļās pārkārtošanās atbalsta rīcībpolitikās būtu jāņem vērā ievērojamās reģionālās atšķirības. Intermodālā transporta infrastruktūras uzlabošana Rīgā un tās apkārtnē atvieglotu darbaspēka mobilitāti un reizē palīdzētu ierobežot vieglo automobiļu augošo enerģijas patēriņu. Ir plānoti

pasākumi pašreizējā inovācijas rīcībpolitikas modeļa strukturālo nepilnību novēršanai, kas ļaus stiprināt pētniecību un inovāciju.

Valsts problēmjautājumi (sk. 2. iedaļu)	Attiecīgie LAI Eiropas pusgada ietvaros (2019.–2020. g.)	1. komponents. Zaļā pārkārtošanās	2. komponents. Digitālā pārkārtošanās	3. komponents. Nevienlīdzības mazināšana	4. komponents. Veselība	5. komponents. Produktivitāte	6. komponents. Tiesiskums

Izaugsmes potenciāls

Plānā ietverto problēmjautājumu atrisināšana ļautu ilgtspējīgā veidā vairot Latvijas ekonomikas izaugsmes potenciālu. Produktivitātes palielināšana ir caurviju tēma vairākos komponentos: 2. komponentā "Digitālā pārkārtošanās", 3. komponentā "Nevienlīdzības mazināšana" un 5. komponentā "Produktivitāte". Plānotie pasākumi palīdzēs novērst pašreizējā inovācijas rīcībpolitikas modeļa strukturālās nepilnības, tādējādi nodrošinot ilgstošu pozitīvo ietekmi. Šajā ziņā izšķirīga nozīme būs ilgtspējīgam ilgtermiņa finansēšanas modelim. Papildinošas investīcijas pētniecībā un inovācijā ir paredzētas arī 1. komponentā "Zaļā pārkārtošanās", kurā atbalsts tiks vērsts uz novatorisku produktu un tehnoloģiju pētniecību un izstrādi mazoglekļa ekonomikas, klimata pārmaiņu mazināšanas un klimatadaptācijas perspektīvā, kas tādējādi palīdzēs sasniegt Eiropas zaļā kursa mērķus. Digitālās pārkārtošanās komponentā ir paredzētas reformas un investīcijas ar mērķi nodrošināt darba tirgū nepieciešamās prasmes, izveidojot ilgtspējīgu pieaugušo izglītības sistēmu un nodrošinot sabiedrības un valdības transformācijai vajadzīgās prasmes. Attiecībā uz iekļautību – nevienlīdzības mazināšanas komponentā ir paredzētas investīcijas bezdarbnieku apmācībā, kas ļaus izvērst aktīvos nodarbinātības pasākumus, kurus finansē no valsts budžeta un citiem ES instrumentiem, kā arī uzlabot Latvijas iedzīvotāju prasmes kopumā.

Ņemot vērā Latvijas paredzētās reformas un investīcijas, gaidāms, ka tās atveseļošanas un noturības plāns palīdzēs efektīvi risināt visas problēmas vai ievērojamu to problēmu daļu, kuras ir konstatētas attiecīgajos Latvijai adresētajos ieteikumos, vai tās problēmas, kuras ir konstatētas citos atbilstīgos dokumentos, ko Komisija ir oficiāli pieņēmusi Eiropas pusgada kontekstā, un līdz ar to atveseļošanas un noturības plāns ir uzskatāms par pienācīgu reakciju uz Latvijas ekonomisko un sociālo situāciju. Tādējādi attiecībā uz ANM regulas V pielikumā noteikto 2.2. novērtējuma kritēriju būtu piešķirams A reitings.

Fiskālā ilgtspēja							
Jāuzlabo nodokļu saistību izpilde	2019.1.2., 2020.1.1.						○
Finanšu sektors							
Jāstiprina regulējums nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanai	2020.4.1. un 2019.1.3.						●
Veselība							
Veselības aprūpes sistēmas pieejamība, kvalitāti un izmaksu lietderība	2020.1.2. un 2019.2.3.				●		
Papildu cilvēkresursi un finanšu resursi veselības aprūpes nozarei	2020.1.2.				○		
Izglītība							
Izglītības sistēmas kvalitāte un efektivitāte	2019.2.2.			●		●	
Mazkvalificēto apmācība un pieaugušo izglītība	2020.2.4. un 2019.2.2.		○				
Prasmes, tai skaitā digitālās prasmes	2020.2.4. un 2019.2.4.		●	○			
Sociālā iekļaušana							
Jāstiprina sociālā drošība, palielinot minimālos sociālos pabalstus	2020.2.1. un 2019.2.1.			○			
Aktīvie darba tirgus pasākumi	2020.2.4. un 2019.2.3.			●			
Pētniecība un inovācija							
Zems sniegums inovācijā	2020.3.4. un 2019.3.1.					●	
Investīcijas							
Digitālā pārveide un infrastruktūra	2020.3.7., 2019.3.5.		●	○	○	○	○
Transporta ilgtspēja, resursefektivitāte un energoefektivitāte	2020.3.6., 2019.3.3.	●		○			
Tīra un efektīva enerģijas ražošana un izmantošana	2020.3.5., 2019.3.4.	●					
Izmaksu ziņā pieejami mājokļi	2019.3.2.			●			
Publiskā pārvalde un uzņēmējdarbības vide							
Publiskās pārvaldes pārskatatbildība un efektivitāte	2019.4.1.						●
Reģionālās atšķirības	2019.4.1.			●	○		

6. tabula. Latvijai 2019. un 2020. gadā adresētajos ieteikumos apzināto problēmjautājumu sastatījums ar Latvijas ANP komponentiem

Apzīmējumi: "●" – komponentā paredzētās investīcijas un reformas ļauj būtiskā mērā risināt attiecīgo problēmjautājumu; "○" – komponents daļēji risina attiecīgo problēmjautājumu.

4.3. Izaugsmes potenciāls, darbvietu radīšana, ekonomiskā, institucionālā un sociālā noturība, Eiropas sociālo tiesību pīlārs, krīzes ietekmes mazināšana un sociāli teritoriālā kohēzija un konverģence

Plāna mērķis ir paātrināt Latvijas ekonomikas atveseļošanos, palielinot kopējo pieprasījumu ar investīciju un reformu palīdzību. Plāna galvenie mērķi ir uzlabot Latvijas izaugsmes potenciālu, darbvietu radīšanu un ekonomisko, sociālo un institucionālo noturību, kas galu galā ļaus samazināt valsts neaizsargātību pret satricinājumiem. Ar plānu paredzēts arī sekmēt Eiropas sociālo tiesību pīlāra īstenošanu, tai skaitā veicinot rīcībpolitikas attiecībā uz bērniem un jauniešiem, un mazināt Covid-19 krīzes ekonomisko un sociālo ietekmi, tādējādi uzlabojot ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju un konverģenci Savienībā.

Ekonomikas izaugsmes un nodarbinātības sekmēšana

Plāna lēstā ietekme uz IKP un nodarbinātību ir izteikti piesardzīga. Latvijas plānā lēsts, ka tā ietekme uz kumulatīvo IKP pieaugumu 5 gadu laikā būs 0,6 %, bet 20 gadu laikā – 1,5 %. Tā lēstā ietekme uz nodarbinātību 5 gadu laikā ir 0,2 % un attiecīgi 20 gadu laikā – 0,7 %. Kvantitatīvās ietekmes novērtēšanai izmantotajā modelī pieņemts, ka plānotās investīcijas ietekmēs gan pieprasījumu, gan piedāvājumu, taču tajā nav ņemta vērā reformu ietekme. Turklāt modelī ir pieņemts, ka zināmā mērā tiks aizstātas pamata publiskās investīcijas. Plāna ietekme vidējā termiņā šķiet nedaudz piesardzīga, ņemot vērā, ka plāna kopsumma atbilst 6 procentiem no IKP. Ietekme uz pieprasījumu, kas skatīta 5 gadu griezumā un atbilstoši prognozei sasniegs maksimumu pie 5 gadu atzīmes, šķiet pamatota, pieņemot zināmu investīciju aizstāšanas efektu un zināmu importa sūci. Turpretī, vērtējot ietekmi uz IKP laika griezumā, plāna īstenošanas pirmajos gados ietekme ir neizskaidrojami zema. Ietekme uz piedāvājumu, nolasīta pie 20 gadu atzīmes, atbilst IKP papildu pieaugumam par 0,07 % gadā. Ņemot vērā, ka sākotnējās investīcijas ir aptuveni 6 % apmērā no IKP, lēstais investīciju ienesīgums ir visai pieticīgs. Gaidāms, ka ekonomikas izaugsmi un nodarbinātību visvairāk pozitīvi ietekmēs investīcijas zaļajā un digitālajā pārkārtošanā, kā arī investīcijas sociālās nevienlīdzības mazināšanā un teritoriālajā kohēzijā. Prognozēts, ka ilgtermiņā šīs trīs jomas radīs gandrīz trīs ceturtdaļas no kopējā ekonomikas un nodarbinātības pieauguma. Kopumā plāna ekonomiskās un nodarbinātības ietekmes kvantitatīvais novērtējums ir piesardzīgs.

Latvijas 2021. gada stabilitātes programma skaidri norāda uz Latvijas plāna papildinošo makroekonomisko efektu. Publisko investīciju vidējais līmenis pēdējos trijos gados pirms krīzes bija 5,1 % no IKP. Šajos gados bija vērojams ES finansēto investīciju pieaugums, tādējādi Latvijai šis publisko investīciju līmenis ir uzskatāms par augstu. Saskaņā ar Latvijas stabilitātes programmu paredzams, ka publisko investīciju vidējais līmenis 2021.–2024. gadā būs ievērojami augstāks par pirmskrīzes līmeni, proti, 5,9 % no IKP. Turklāt prognozēts, ka kopējie publiskie izdevumi 2021.–2024. gadā sasniegs 42,6 % no IKP, kas ir ievērojami vairāk nekā pirms krīzes: 2017.–2019. gadā vidējais rādītājs bija 38,8 % no IKP.

2. ielaidums. Vienkāršotā *NGEU* ietekmes modelēšana ar *QUEST* – Latvija

Modelēšana, kuru Komisija veica, izmantojot *QUEST* modeli, liecina, ka *NGEU* ekonomiskā ietekme Latvijā līdz 2026. gadam varētu izpausties kā IKP pieaugums par 1,3–2,0 %[1]. Pēc 20 gadiem šis IKP pieaugums varētu būt 0,7 %. Liela daļa no šīs ietekmes ir blakusietekme.

Atbilstoši šīs modelēšanas rezultātiem tādējādi tiktu izveidots līdz pat 7000 papildu darbvietu. Pārrobežu (IKP) blakusietekme 2026. gadā atbilst 0,5 procentpunktiem, kas liecina par sinhronizētu, visās dalībvalstīs veiktu izdevumu pievienoto vērtību (2. rinda). Pat *NGEU* fondu zemākas efektivitātes scenārijā ietekme tik un tā būtu ievērojama (3. rinda)[2].

1. tabula. *QUEST* modelēšanas rezultāti (reālā IKP līmeņa izmaiņas procentos salīdzinājumā ar scenāriju bez *NGEU*; pieņemta lineāra izmaksa 6 gadu periodā)

Scenārijs	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2040
Bāzes scenārijs	1,1	1,8	1,8	1,8	1,9	2,0	1,5	1,0	1,1	1,1	0,7
t. sk. blakusietekme	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,3	0,3	0,2	0,0
Zema efektivitāte	0,8	1,4	1,3	1,2	1,3	1,3	0,8	0,3	0,3	0,4	0,3

Šajā vienkāršotajā scenārijā nav ietverta strukturālo reformu iespējamā pozitīvā ietekme, kas var būt būtiska. Uz modeļiem balstīts salīdzinošais novērtējums liecina, ka tad, ja tiktu veiktas strukturālās reformas, kuru rezultātā tiktu uz pusi samazināta starpība salīdzinājumā ar labākajām valstīm strukturālo reformu rādītāju ziņā, atbilstoši secinājumiem par ES vidējo rādītāju Latvijas IKP 20 gadu laikā varētu pieaugt par aptuveni 11 %[3].

Tā kā pieņēmumi un metodika atšķiras, **šā vienkāršotā novērtējuma rezultātus nevar tiešā veidā salīdzināt skaitļiem, kas par Latvijas ANP sniegti 4. nodaļā**.

[1] ANM atbilst aptuveni 90 % no *NGEU* finansējuma, kas ietver arī *ReactEU*, programmu "Apvārsnis", *InvestEU*, TPF, lauku attīstības fondu un *RescEU*.

[2] Praksē zemas efektivitātes scenārijs ir scenārijs, kurā pieņemts ievērojami mazāks izlaides elastīgums attiecībā pret publisko kapitālu.

[3] *Varga, J, in 't Veld J. (2014), "The potential growth impact of structural reforms in the EU: a benchmarking exercise", European Economy Economic Papers* Nr. 541.

Paredzams, ka investīcijām cilvēkkapitālā, digitālajās spējās, inovācijas spējās un sabiedriskajā transportā būs vislielākā ietekme uz ekonomikas ilgtermiņa potenciālu. Latvijas plānā ir paredzētas investīcijas un reformas, kas vērstas uz iedzīvotāju prasmju uzlabošanu. Šis ir bijis viens no Latvijas galvenajiem problēmjautājumiem, par ko liecina augsti kvalificēto un attiecīgi mazkvalificēto bezdarba līmeņa lielās atšķirības. Turklāt periodiski ir vērojama kvalificēta darbaspēka trūkuma un ierobežota darbaspēka piedāvājuma tendence, kuru vēl saasina iedzīvotāju skaita samazināšanās un emigrācija. Strukturāli uzlabojot darbaspēka prasmju struktūru, būtu iespējams sekmēt digitālo risinājumu plašāku izmantojumu, inovāciju, pakalpojumus un eksportu un stimulēt reģionālo attīstību. Arī investīcijas publiskās IT infrastruktūras modernizācijā, atbalsts uzņēmumu digitalizācijai, kā arī investīcijas 5G pasīvajā infrastruktūrā un investīcijas digitālajās prasmēs radītu sinerģijas efektu, kas valstī varētu palielināt digitālo risinājumu izmantošanas potenciālu. Turklāt ir paredzēts uz ilgtspējīgu inovācijas sistēmu izveidi vērsts atbalsts privātajām investīcijām pētniecībā un izstrādē, ilgtermiņā palielinātu Latvijas inovācijas spējas. Visbeidzot, sabiedriskā transporta sistēmas pārvaldības reforma, kas attiecas uz Rīgas metropoles areālu, kā arī attiecīgās investīcijas palīdzēs uzlabot sabiedriskā transporta pievilcību un panākt, ka sabiedriskais transports nosedz lielāku daļu mobilitātes vajadzību. Tas ļaus ne tikai ierobežot enerģijas patēriņa pieaugumu, ko rada augošais privāto automobiļu izmantojums, bet arī uzlabos piekļuvi pakalpojumiem,

darbaspēka mobilitāti un transporta efektivitāti. Ja šis rezultāts tiks sasniegts, tas uzlabotu Rīgas metropoles areāla konkurētspēju un tādējādi palielinātu tā izaugsmes potenciālu.

Augstākās izglītības plašās reformas mērķis ir uzlabot augstākās izglītības kvalitāti un efektivitāti un ilgtermiņā nodrošināt labākas prasmes Latvijas iedzīvotājiem. Latvijas augstākās izglītības sektoram ir raksturīgs liels skaits mazu un nepietiekami finansētu augstākās izglītības iestāžu (AII). Rezultātā lielākajai daļai AII trūkst resursu, lai nodrošinātu kvalitatīvu izglītību un sasniegtu augstas kvalitātes pētniecībai nepieciešamo kritisko masu. Augstākās izglītības sistēmas reforma sastāv no vairākiem elementiem: izmaiņām AII pārvaldībā, izmaiņām akreditācijas mehānismā un finansēšanas principos, kā arī instrumentiem ar mērķi stimulēt AII konsolidāciju. Pārvaldības jomā ir paredzēts nodalīt AII administratīvo vadību no akadēmiskās vadības un tādējādi padarīt tās pārredzamākas, efektīvākas un atvērtākas. AII tipoloģijas un cikliskās akreditācijas ieviešanu ir paredzēts apvienot ar finansēšanas modeļa izmaiņām, lai uzlabotu AII programmu līmeni un AII stimulus labāk pieskaņotu to akadēmiskajam sniegumam. Visbeidzot, ANP ietvaros tiks finansētas dotācijas, kas stimulēs AII apvienošanos, kam vajadzētu palīdz koncentrēt ierobežotos resursus augstākajā izglītībā un akadēmiskajā pētniecībā. Kopumā ņemot, ierosinātajām reformām vajadzētu vidējā termiņā un ilgtermiņā uzlabot Latvijas prasmju līmeni un novatoriskās spējas.

Gaidāms, ka apjomīgie būvdarbi, kas paredzēti plāna zaļās pārkārtošanās, veselības un nevienlīdzības mazināšanas komponentos, vidējā termiņā sekmēs darbvietu radīšanu. Investīcijas velojoslās, mobilitātes mezglos, tramvaja līniju pagarināšanā, ēku energoefektivitātē, katastrofu pārvaldības centros, pretplūdu infrastruktūrā, slimnīcās un ambulatorās aprūpes iestādēs, autoceļu atjaunošanā un pārbūvē, industriālajos parkos, izmaksu ziņā pieejamos mājokļos, sociālajā un muitas infrastruktūrā prasīs apjomīgus būvdarbus, kas ievērojami palielinās darbaspēka pieprasījumu to īstenošanas laikā. Publisko investīciju svārstīgums pagātnē ir negatīvi ietekmējis būvniecības nozari, kurai bija jāsamazina vai attiecīgi jāpalielina jaudas atkarībā no pieprasījuma. Tāpēc, lai izvairītos no šādas negatīvās ietekmes, ir būtiski ANM ietvaros finansētās investīcijas integrēt plašākā publisko investīciju plānojumā, kopā ar citām ES finansētajām investīcijām.

Sociālās kohēzijas stiprināšana

Gaidāms, ka investīcijas un reformas sociālās iekļautības un veselības aprūpes jomā stiprinās sociālo kohēziju un sociālo aizsardzību. Minimālo ienākumu pabalstu indeksācijas ieviešana nodrošinās, ka tie ik gadu tiks koriģēti atbilstoši algu pieaugumam, tādējādi gādājot par to apmēra adekvātumu. Līdzšinējā sistēmā minimālo ienākumu pabalstu indeksācija notika visai neprognozējami, kā rezultātā šie pabalsti reālā izteiksmē pēdējo 8 gadu laikā pat saruka. Paredzams, ka šis pasākums palielinās iztikas līdzekļus visneaizsargātākajām sabiedrības grupām un tādējādi veicinās Latvijas sociālo kohēziju. Apvienojumā ar to, ka no 2021. gada sāk ieviest minimālo ienākumu pabalstu palielināšanu no aptuveni 10 % līdz 20 % no ienākumu mediānas, gaidāms, ka šie pasākumi uzlabos Latvijas sniegumu sociālo rezultātu pārskatā, kurā ienākumu nevienlīdzība un sociālo pārvedumu ietekme līdz šim ir bijušas Latvijas galvenās problēmas. Turklāt gaidāms, ka investīcijas veselības infrastruktūrā apvienojumā ar reformu, kas vērsta uz papildu cilvēkresursu piesaistīšanu šajā nozarē, uzlabos veselības aprūpes pieejamību, kuras trūkums ir galvenokārt skāris personas ar maziem ienākumiem un nomaļajos apgabalos dzīvojošos. Paredzams, ka plāns arī palīdzēs īstenot vairākus tādus Eiropas sociālo tiesību pīlāra principus kā izglītība, apmācība un mūžizglītība, aktīvs atbalsts nodarbinātībai, minimālie ienākumi, tiesības uz savlaicīgu piekļuvi kvalitatīvai profilaktiskajai un ārstnieciskajai veselības

aprūpei par pieņemamu cenu, personu ar invaliditāti iekļaušana, ilgtermiņa aprūpe, piekļuve pamatpakalpojumiem.

Latvijas plānā ir iekļauti daži pasākumi, kas, kā paredzams, palīdzēs risināt valsts problēmjautājumus dzimumu līdztiesības un iespēju vienlīdzības jomā. Plānā ir paredzētas investīcijas personu ar invaliditāti specifisko vajadzību risināšanai, piemēram, publisko un privāto ēku piekļūstamības nodrošināšanai. Turklāt visi jaunie sabiedriskā transporta līdzekļi tiks aprīkoti tā, lai nodrošinātu vieglu piekļūstamību personām ar ierobežotām pārvietošanās spējām.

Sociāli neaizsargāto grupu situācija ir ņemta vērā vairākās plāna daļās, piemēram, attiecībā uz veselības aprūpi. Plānā ir paredzēti arī pasākumi ar mērķi uzlabot skolēnu izglītības iespējas.

Dzimumu līdztiesības jomā plānā ir ietverti pasākumi, kas vērsti konkrēti uz sieviešu iesaisti IKT karjeras iespējās, lai uzlabotu IKT speciālistu dzimumu līdzsvaru. Gaidāms, ka darba meklētājām darba tirgus situāciju uzlabos speciāli pasākumi ar mērķi veicināt darba un ģimenes dzīves saskaņošanu, radot tāldarba un nepilna laika darba iespējas vecākiem.

Plāns paredz, ka projektu vadībā un īstenošanā sievietēm un vīriešiem tiks nodrošināta vienāda samaksa par vienādas vērtības darbu, kā arī daudzveidība vadības līmenī. Turklāt projektu atlases procesā tiks ievērots neizslēgšanas princips un pienākums vērsties pret jebkāda veida diskrimināciju, tas ir, ne tikai pēc dzimuma, bet arī pēc rases vai etniskās izcelsmes, reliģijas vai ticības, invaliditātes, vecuma un seksuālās orientācijas.

Neaizsargātības mazināšana un noturības palielināšana

Pēdējās desmitgades laikā ir īstenota pienācīga fiskālā un ekonomikas rīcībpolitika, kas ir nodrošinājusi Latvijas makroekonomisko noturību Covid-19 pandēmijas apstākļos. Pirms pandēmijas Latvijā bija mazs budžeta deficīts un zems valsts parāda līmenis, kas bija zem 40 % no IKP. Latvijas tekošā konta bilance pēdējo 5 gadu laikā bija praktiski līdzsvarā, un privātā sektora parāds, kas bija 90 % no IKP līmenī, arī bija viens no zemākajiem ES. Pateicoties spēcīgajiem makroekonomikas pamatfaktoriem, Latvija varēja palielināt valsts parādu, lai stingro ierobežojumu laikā atbalstītu ekonomiku, un arī privātais sektors labi pārlaida ienākumu īslaicīgo kritumu. Galvenais makroekonomiskais izaicinājums bija straujais algu pieaugums, ko izraisīja darbaspēka piedāvājuma samazināšanās. Tā rezultātā visai strauji cēlās vienības darbaspēka izmaksas, kuras savukārt apdraudēja Latvijas cenu konkurētspēju. Darbaspēka piedāvājuma krišanās izriet no vairākām vispārīgākām problēmām, kas saistītas ar Latvijas demogrāfisko sastāvu, un šo problēmu risināšana ir cieši saistīta ar Latvijas ilgtermiņa produktivitātes pieaugumu un sociālās un reģionālās nevienlīdzības mazināšanu. Latvijas plānā ir paredzēti pasākumi visās trīs minētajās jomās, un tie aprakstīti attiecīgajās šā novērtējuma iedaļās.

Latvijas plānā ir paredzētas vairākas reformas ar mērķi risināt problēmas, kas saistītas ar tās spēju efektīvi īstenot rīcībpolitikas, un sekmēt uzņēmējdarbības vidi, kas veicina izaugsmi. Tiesiskuma komponentā ir paredzēts vairākums plāna būtiskāko reformu: nodokļu administrācijas efektivitātes palielināšana, prasmju stiprināšana tiesu sistēmā, publiskās pārvaldes modernizācija un publiskā iepirkuma kvalitātes un efektivitātes palielināšana. Papildus tam rīcībpolitiku īstenošanas efektivitāti palīdzēs uzlabot arī iepriekš aprakstītie pasākumi, kas paredzēti privāto investīciju veicināšanai vēja enerģijā.

Ēnu ekonomikas mazināšanai paredzētie pasākumi ļaus palielināt budžeta ieņēmumus un sekmēt taisnīgāku un konkurētspējīgāku uzņēmējdarbības vidi. Pie pasākumiem, kas vērsti uz nodokļu administrācijas uzlabošanu, pieder rīcības plāna izstrāde cīņai pret izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un pret krāpšanu nodokļu jomā, nodokļu maksātāju segmentācijas sistēmas

ieviešana un revīzijas un kontroles prakses pielāgošana nolūkā precīzāk apzināt saistību neizpildes riskus. Plānā ir arī paredzētas investīcijas nodokļu maksātāju uzvedības izpētei, lai pēc tam attiecīgi izstrādātu efektīvāku rīcībpolitiku. Kopumā paredzams, ka pasākumi nodrošinās labāku nodokļu saistību izpildi un efektīvāku nodokļu administrāciju. Līdz ar labāku nodokļu saistību izpildi būtu jāuzlabojas konkurences un uzņēmumu investīciju apstākļiem kreditēšanas pieauguma rezultātā, kam būtu jāpalīdz finansēt vajadzīgās sociālās un veselības aizsardzības programmas.

Investīcijas tieslietu jomas speciālistu apmācībā stiprinās sistēmas spēju vērsties pret noziedzību un sekmēs uzņēmējdarbības vidi, kas veicina izaugsmi. Izveidojot Justīcijas skolu, tiktu vienā institūcijā apvienota apmācība visiem tiesnešiem, prokuroriem, tiesu un prokuratūras darbiniekiem un specializētajiem izmeklētājiem. Tādējādi būs iespējams izvirzīt saskaņotus apmācības mērķus, izstrādāt vienotas mācību programmas, palielināt pieredzes apmaiņu starp dažādiem tiesu sistēmas atzariem un nodrošināt kvalitatīvāku apmācību, pateicoties labākai resursefektivitātei. Vidējā termiņā šā pasākuma rezultātā vajadzētu nostiprināties tiesu sistēmas spējai apkarot noziedzību un jo īpaši ekonomisko noziedzību. Tomēr tālab būtu svarīgi pašu tiesu varu iesaistīt jaunās Justīcijas skolas pārvaldībā, uzraudzībā un prioritāšu noteikšanā atbilstoši Eiropas standartiem. Latvijā ir vairākas problēmas, kas saistītas ar ekonomisko noziedzību – izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un krāpšanu nodokļu jomā, kontrabandu un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. Turklāt vēl pirms dažiem gadiem, kad sistēma tika reformēta, būtisks izaicinājums bija neefektīvā un neparedzamā maksātnespējas lietu izskatīšana pēc iepriekšējās krīzes. Tāpēc izšķirīga nozīme uzticības sekmēšanā Latvijas uzņēmējdarbības videi ir kompetentai, efektīvai un pienācīgi aprīkotai tiesu sistēmai.

Publiskās pārvaldes modernizācijas pasākumi palīdzēs veidot Latvijas spējas izstrādāt labākas rīcībpolitikas un labāk īstenot tās. Iestājoties Covid-19 krīzei, Latvijas reaģēšanu uz veselības krīzi, ekonomiskā atbalsta sniegšanu un ierobežojumu pārvaldību apgrūtināja nepietiekamas spējas, zināšanas un pieredze šāda mēroga veselības krīzes un tās ekonomisko un sociālo seku pārvarēšanā un efektīvas un savlaicīgas starpiestāžu reakcijas uz krīzi nodrošināšanā. Jo īpaši izteikti tas bija redzams, kad 2020. gada rudenī sākās pandēmijas otrais vilnis. Šajā kontekstā ir īpaši svarīgi novērst publiskās pārvaldes nepilnības. Plānā ir ietverta reforma, kas paredz publiskās pārvaldes atbalsta funkciju centralizēšanu. Tajā ir paredzēts arī izstrādāt jaunu satvaru un investēt apmācībā par horizontālajām prasmēm, tādām kā ētika, integritāte un korupcijas apkarošana, kā arī specializētām prasmēm, tādām kā rīcībpolitiku izstrāde, projektu vadība, iepirkums u. c. Plānā turklāt ir ietverti pasākumi ar mērķi stiprināt publiskās inovācijas spējas, pielāgojot tiesisko regulējumu, piesaistot nepieciešamos cilvēkresursus, kā arī investējot infrastruktūrā. Šie pasākumi iekļaujas plašākā publiskās pārvaldes modernizācijas plānā, kas arī tiks īstenots plāna ietvaros un iekļaus vispusīgu plānu, kā panākt efektīvāku, motivētāku, novatoriskāku un kompetentāku publisko pārvaldi.

Paredzams, ka Latvijas publiskā iepirkuma sistēmas efektivitāti un noturību palielinās tiesiskā regulējuma uzlabojumi, kas vērsti uz sacensības veicināšanu un pasūtītāju spēju uzlabošanu, un efektivitātes palielināšanas pasākumi. Latvijas publiskā iepirkuma sistēmai kopumā ir labs sniegums pēc tādiem pamatparametriem kā pārredzamība, efektivitāte, līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanas kritēriji u. c. Tomēr Latvijā ir salīdzinoši liels to konkursu īpatsvars, kuros ir tikai viens piedāvājuma iesniedzējs, un šajā sistēmā dažkārt ir bijušas grūtības ar vērtības ziņā apjomīgiem un sarežģītiem iepirkuma projektiem, bieži tāpēc, ka pasūtītājiem nav pietiekama līmeņa spēju. Latvijas plānā ir paredzēti pasākumi ar mērķi novērst šīs nepilnības, kā arī panākt uzlabojumus jomās, kur iepirkums jau darbojas labi. Paredzams, ka, nosakot

pasūtītājiem stingrākas prasības attiecībā uz apspriešanos ar tirgus dalībniekiem, tiktu panākta asāka sacensība par publiskā iepirkuma līgumiem. Standartizēts prasmju un apmācības satvars ļautu kopumā uzlabot pasūtītāju spējas un panākt kvalitatīvāku rezultātu, jo īpaši sarežģītāku projektu gadījumā. Latvija arī plāno uzlabot iepirkuma sistēmas pārredzamību, ieviešot jaunas informācijas atklāšanas prasības. Visbeidzot, Latvija veiks pētījumu par labāko pieeju iepirkuma centralizēšanai un atkarībā no pētījuma rezultātiem noteiktās jomās centralizēs iepirkumu. Īstenojot Latvijas plānā iekļautos pasākumus, vajadzētu kopumā uzlaboties publiskā iepirkuma sistēmas kvalitātei efektivitātei un integritātei, kā arī uzlaboties paša plāna īstenošanas kvalitātei.

Kohēzija un konverģence

Mazāk attīstīto reģionu attīstību veicinās Latvijas administratīvi teritoriālā reforma apvienojumā ar investīcijām izmaksu ziņā pieejamos mājokļos, rūpniecības infrastruktūrā, skolās un reģionu autoceļos. Latvijas ienākumu līmenis joprojām ir ievērojami zem ES vidējā rādītāja, un valstī pastāv izteiktas ienākumu līmeņa atšķirības – Rīgā un tās apkārtnē ir aptuveni divreiz augstāks ienākumu līmenis nekā citur. nomaļajos reģionos veidojas apburtais loks: no vienas puses, darbaspēks emigrē un samazinās darba iespējas, no otras puses, samazinās būtiskāko publisko pakalpojumu nodrošināšanai nepieciešami resursi. Plānā ir minēta nesen apstiprinātā administratīvi teritoriālā reforma, kuras rezultātā pašvaldību skaits saruks no 119 līdz 42 un ar kuru iecerēts pašvaldības padarīt stiprākas un spējīgākas nodrošināt kvalitatīvus publiskos pakalpojumus un veikt nodarbinātības iespēju palielināšanai nepieciešamās investīcijas. Ņemot šo reformu par izejas punktu, Latvija tās plānā ir iekļāvusi pasākumus, kas uzlabotu publiskos pakalpojumus un to pieejamību, veicot investīcijas sociālajā infrastruktūrā, skolās, slimnīcās un autoceļos. Plānā ir paredzētas arī investīcijas izmaksu ziņā pieejamos mājokļos un rūpniecības infrastruktūrā. Investīcijām izmaksu ziņā pieejamos mājokļos vajadzētu palīdzēt veicināt darbaspēka piedāvājumu nomaļo reģionu uzņēmumos. Šo piedāvājumu pašlaik mazina mājokļu trūkums tur, kur ir labākās darba iespējas. Investīcijas rūpniecības infrastruktūrā ir vērstas uz privāto investoru piesaistīšanu šiem reģioniem, taču tās būtu jāveic, balstoties uz vietējā potenciāla novērtējumu un padziļinātu kartējumu un ņemot vērā integrētas reģionālās attīstības stratēģijas. Visi kopā šie pasākumi veido vērā ņemamu veselumu un palīdzēs radīt labākas izaugsmes iespējas nomaļajos reģionos, tādējādi mazinot reģionālās atšķirības.

Ņemot vērā visas Latvijas paredzētās reformas un investīcijas, gaidāms, ka tās atveseļošanas un noturības plāns būtiski palīdzēs stiprināt Latvijas izaugsmes potenciālu, darbvietu radīšanu un ekonomisko, sociālo un institucionālo noturību, sekmēt Eiropas sociālo tiesību pīlāra īstenošanu, tostarp veicinot rīcībpolitikas attiecībā uz bērniem un jauniešiem, un mazināt Covid-19 krīzes ekonomisko un sociālo ietekmi, tādējādi uzlabojot ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju un konverģenci Savienībā. Tādējādi attiecībā uz ANM regulas V pielikumā noteikto 2.3. novērtējuma kritēriju būtu piešķirams A reitings.

3. ielaidums. Nodarbinātības un sociālās problēmas, kas izriet no Eiropas sociālo tiesību pīlāru papildinošā sociālo rezultātu pārskata

Sociālo rezultātu pārskats, kas papildina Eiropas sociālo tiesību pīlāru, liecina par vairākām Latvijā aktuālām nodarbinātības un sociālajām problēmām. Covid-19 krīze ir palēninājusi pozitīvo attīstību ekonomikā un darba tirgū, kura Latvijā bija vērojama pēdējo gadu laikā, un rada risku, ka atkal pieaugs nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu īpatsvars. Kaut arī nodarbinātības līmenis 2020. gadā bija viens no augstākajiem ES (77,0 % iepretim ES vidējam rādītājam 72,4 %), bezdarba līmenis strauji pieauga līdz 8,1 % salīdzinājumā ar 6,3 % 2019. gadā (ES vidējo rādītājs: 7,1 %). Neto alga neprecētiem pilna laika darba ņēmējiem ar vidēju algu pieaug, taču joprojām ir maza. Piekļuve izmaksu ziņā pieejamai veselības aprūpei ir problemātiska, un iedzīvotāju norādītās neapmierinātās vajadzības pēc medicīniskās aprūpes joprojām ir augstas, kaut arī samazinās.

Sociālo rezultātu pārskats: LATVIJA

Iespēju vienlīdzība un piekļuve darba tirgum	Izglītību priekšlaicīgi pametušie (% no 18–24 g. veciem iedzīvotājiem) (2020)						
	Jaunieši *NEET* situācijā (% no 15–24 g. veciem iedzīvotājiem) (2020)						
	Dzimumu nodarbinātības atšķirība (2020)						
	Ienākumu kvintiļu attiecības indekss (S80/S20) (2019)						
	Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautie (%) (2019)						
Dinamiski darba tirgi un taisnīgi darba apstākļi	Nodarbinātības līmenis (% no 20–64 g. veciem iedzīvotājiem) (2020)						
	Bezdarba līmenis (% no 15–74 g. veciem iedzīvotājiem) (2020)						
	Ilgstošais bezdarbs (% no 15–74 g. veciem iedzīvotājiem) (2020)						
	GDHI pieaugums uz vienu iedzīvotāju (2019)						
	Neto ienākumi neprecētam pilna laika darba ņēmējam, kas saņem VA (2019)						
Sociālā aizsardzība un iekļaušana	Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanos (2019)						
	Bērni vecumā līdz 3 gadiem formālajā aprūpē (2019)						
	Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās vajadzības (2019)						
	Indivīdu digitālo prasmju līmenis (2019)						
Kritisks stāvoklis	Jānovēro	Vājš, bet uzlabojas	Labs sniegums, bet jānovēro	Vidējs	Virs vidējā	Labākais sniegums	

2021. gada 29. aprīļa atjauninājums. Dalībvalstis sociālo rezultātu pārskatā klasificētas pēc statistikas metodikas, kas saskaņota ar EMCO un SPC. Tajā vienlaikus aplūkoti rādītāju līmeņi un izmaiņas salīdzinājumā ar attiecīgajiem ES vidējiem rādītājiem un dalībvalstis klasificētas septiņās kategorijās. Sīkāk par metodiku skatīt 2021. gada vienotajā nodarbinātības ziņojumā. NEET – nemācās, nestrādā un neapgūst arodu; GDHI – mājsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi.

Neraugoties uz pandēmiju, Latvijā ir uzlabojies rādītājs "jaunieši, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu" (*NEET*). Šis rādītājs no 7,9 % 2019. gadā ir samazinājies līdz 7,1 % 2020. gadā un tagad ir viens labākajiem ES (vidējais rādītājs: 11,1 %). Tas panākts, pateicoties prasmju pilnveides pasākumiem studentiem un pagaidu bezdarbnieka pabalstam jauniem absolventiem 2020. gadā pandēmijas laikā. Tajā pašā laikā, lai gan izglītību priekšlaicīgi pametušo kopējais īpatsvars joprojām ir krietni zemāks par ES vidējo rādītāju (2020. gadā: 7,2 % iepretim 10,1 %), ir vērojamas lauku un pilsētu atšķirības (11 % lauku apvidos) līdztekus vispārīgākām reģionālās nevienlīdzības tendencēm. Latvijas dzimumu nodarbinātības atšķirība joprojām ir viena no mazākajām ES – strādā vairāk nekā 75 % sieviešu.

Vairāki sociālās nevienlīdzības rādītāji joprojām ir kritiskā līmenī, pat ja uzlabojas. Nodarbinātības jomā joprojām pastāv atšķirības reģionu un prasmju ziņā, un situācija, kādā ir bezdarbnieki, seniori un personas ar invaliditāti, pasliktinās. Ienākumu nevienlīdzība (S80/S20) ir viena no izteiktākajām ES, neraugoties uz nelielu samazinājumu no 6,8 2018. gadā līdz 6,5 2019. gadā. Neraugoties uz nelieliem uzlabojumiem, nabadzības vai sociālās atstumtības risks un tāpat arī iedzīvotāju norādītās neapmierinātās vajadzības pēc medicīniskās aprūpes ir kritiskā līmenī. Vienlaikus sociālajiem pārvedumiem (izņemot pensijas) ir niecīga ietekme uz nabadzības mazināšanu. Visbeidzot, to cilvēku īpatsvars, kuriem ir digitālās pamatprasmes, 2019. gadā samazinājās līdz 43 %, tādējādi apvēršot līdzšinējo tendenci tuvoties ES vidējam rādītājam, kas ir 56 %.

Sociālo mājokļu pieejamība ir ierobežota. Joprojām ir pieejams maz sociālo mājokļu, un ierobežotā finansējuma un stratēģiskas pieejas neesības dēļ ir izveidojušās garas rindas. Atbalsts, ko valdība sniedz mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem, lai uzlabotu piekļuvi mājokļiem, galvenokārt izpaužas kā mājokļa pabalsts (ietver īres maksu un maksājumus par komunālajiem pakalpojumiem), taču segums ir zems. Sliktos sadzīves apstākļos mītošo cilvēku īpatsvars (12,7 % iepretim ES vidējam rādītājam 3,8 %) un saspiestos apstākļos mītošo cilvēku īpatsvars ir vieni no lielākajiem ES.

Latvijas iesniegtais atveseļošanas un noturības plāns pievēršas dažām sociālās un reģionālās nevienlīdzības, prasmju, darba tirgus un veselības aprūpes problēmām, kas ir būtiskas no Eiropas sociālo tiesību pīlāra īstenošanas viedokļa. Plānā ir iekļauti administratīvi teritoriālās reformas, minimālo ienākumu reformas (tai skaitā ikgadējās indeksācijas) un veselības aprūpes reformas atbalsta pasākumi. Īpaša uzmanība ir pievērsta

pārkvalificēšanās un prasmju pilnveides jautājumiem, tai skaitā ar individuālo mācību kontu pilotprojektu un digitālo prasmju uzlabošanu visās iedzīvotāju grupās. Lai gan ir paredzēti daži pasākumi, kas vērsti uz ilgtermiņa aprūpi un ēku labāku piekļūstamību personām ar invaliditāti, to tvērums ir pārāk mazs salīdzinājumā ar būtiskajām sociālo investīciju vajadzībām, pat ņemot vērā papildu finansējumu no kohēzijas fondiem. Veselības komponentā ir paredzētas divas reformas – attiecībā uz integrēto veselības aprūpi un veselības nozares darbaspēka stiprināšanu. Ar investīcijām plānots uzlabot veselības aprūpes piekļūstamību, kvalitāti un noturību, jo īpaši uzlabojot slimnīcu un poliklīniku infrastruktūru, tai skaitā reģionos. Komponentā turpretī nav paredzēti ilgtspējīgi risinājumi veselības aprūpes finansējuma palielināšanai no valsts budžeta.

Lai mazinātu Covid-19 pandēmijas un ekonomikas krīzes negatīvo ietekmi, Latvija ir īstenojusi dažādus pasākumus sociālajā un nodarbinātības jomā, tai skaitā nodrošinājusi klēpjdatorus nelabvēlīgākā situācijā esošiem bērniem tālmācības vajadzībām, piešķīrusi dažādus pabalstus bezdarbniekiem un ģimenēm ar bērniem, kā arī ieviesusi saīsināta darba laika shēmas. Piemēram, tika piešķirti bezdarbnieka pabalsti jauniem absolventiem un tika izmaksāts vienreizējs ģimenes pabalsts 500 EUR apmērā par katru bērnu. Paredzams, ka daži ANP iekļautie pasākumi – aktīvie darba tirgus pasākumi attiecībā uz bezdarbniekiem un darba meklētājiem un klēpjdatoru iegāde nolūkā skolās izveidot "datoru bibliotēkas" – pastiprinās minēto krīzes pasākumu ietekmi.

4.4. Princips "nenodarīt būtisku kaitējumu"

Latvijas atveseļošanas un noturībā plānā ir novērtēta atbilstība principam "nenodarīt būtisku kaitējumu" (NBK). Novērtējums veikts, ievērojot metodiku, kas noteikta Komisijas Tehniskajos norādījumos par principa "nenodarīt būtisku kaitējumu" piemērošanu saskaņā ar Atveseļošanas un noturības mehānisma regulu (2021/C 58/01). Plānā ir ietverti visi seši vidiskie mērķi Regulas (ES) 2020/852 17. panta nozīmē, tas ir, klimata pārmaiņu mazināšana, pielāgošanās klimata pārmaiņām, ilgtspējīga ūdens un jūras resursu izmantošana un aizsardzība, pāreja uz aprites ekonomiku, piesārņojuma novēršana un kontrole un bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu aizsardzība un atjaunošana. Ietekme uz vidi novērtēta pasākumu līmenī, tas ir, katra reforma vai investīcija novērtēta atsevišķi. Tā kā Latvijas atveseļošanas un noturības plānā ir ietvertas 24 reformas un 61 investīcija, ir veikti 95 NBK novērtējumi (un konkrēti novērtējumi par pasākumu apakšelementiem).

NBK novērtējumos ir ievērota divpakāpju pieeja. Vispirms novērtēts, vai pastāv risks, ka konkrētais pasākums varētu nodarīt būtisku kaitējumu no jebkura vidiskā mērķa viedokļa. Dažos gadījumos novērtējumā secināts, ka būtiska kaitējuma risks nepastāv, un tādā gadījumā pasākums atzīts par atbilstīgu šim regulas mērķim. Savukārt, ja analīzē ir konstatēts risks, ir veikts detalizētāks novērtējums, kurā Latvija pierāda, ka būtiska kaitējuma nebūs.

Vajadzības gadījumā NBK novērtējuma prasības ir iestrādātas attiecīgajā pasākumā un norādītas šā pasākuma atskaites punktā vai mērķrādītājā. Tas nodrošina, ka līdzekļu izmaksu par attiecīgajiem pasākumiem varēs veikt tikai tad, ja būs nodrošināta atbilstība NBK principam. Piemēram, attiecībā uz plānā paredzētajām horizontālajām shēmām digitālajā un uzņēmējdarbības jomā (pasākumi 2.2.1.2.i., 2.2.1.3.i., 2.2.1.4.i., 2.3.1.2.i., 3.1.1.3.i.) NBK novērtējumā norādīts, ka investīcijas netiks veiktas jomās, kas nav saderīgas ar NBK principu, un tas integrēts katra pasākuma atskaites punktos.

Latvijas atveseļošanas un noturības plānā īpašs uzsvars ir likts uz ilgtspējīgu mobilitāti, konkrēti, ar 1.1.1. pasākumu "Rīgas transporta reforma". Tajā paredzētas investīcijas dzelzceļā un vispār sabiedriskajā transportā, kuras potenciāli varētu kaitēt klimata pārmaiņu mazināšanas mērķa sasniegšanai. Tas tiks novērsts, koncentrējoties uz dzelzceļa elektrifikāciju (iepērkot septiņus ar akumulatoriem darbināmus elektriskos vilcienus) un finansējot bezemisiju transportlīdzekļus attiecībā uz citiem transporta veidiem (elektriskie autobusi, tramvaji). NBK novērtējumā skatīts arī potenciālais kaitējums aprites ekonomikas mērķa sasniegšanai, piemēram, attiecībā uz 1.1.1.2.i. "Videi draudzīgi uzlabojumi Rīgas pilsētas sabiedriskā transporta sistēmā"

plānoto transportlīdzekļu iegādi paredzēts, ka pēc transporta līdzekļa dzīves cikla beigām tas tiks utilizēts atbilstoši Direktīvas 2000/53/EK[10] par nolietotiem transportlīdzekļiem prasībām. Līdzīgi arī attiecībā uz papildu investīcijām infrastruktūrā paredzēts, ka atkritumu radīšana būvniecības laikā tiks ierobežota saskaņā ar ES Būvgružu un ēku nojaukšanas atkritumu apsaimniekošanas protokolu un tiks veicināta materiālu atkalizmantošana un kvalitatīva reciklēšana.

Plānā ir arī spēcīga sadaļa attiecībā uz energoefektivitātes uzlabošanu (1.2. apakškomponents). Lai gan šīs investīcijas pozitīvi ietekmēs emisiju samazināšanos, to rezultātā var rasties arī daudz būvniecības atkritumu. Latvija ir paredzējusi nodrošināt, ka netiks nodarīts būtisks kaitējums aprites ekonomikas mērķa sasniegšanai: par katru plānā iekļauto pasākumu tā ir norādījusi, ka vismaz 70 % (pēc masas) no nebīstamajiem būvgružiem un ēku nojaukšanas atkritumiem, kas būvlaukumā radušies būvniecības laikā, tiks sagatavoti atkalizmantošanai, reciklēšanai un citai materiālu atgūšanai.

Plānā ir arī spēcīga sadaļa attiecībā uz klimatadaptāciju (1.3. apakškomponents). Kaut arī šie pasākumi jau pēc definīcijas palīdzēs sasniegt vienu no sešiem NBK novērtējumā skatītajiem klimata mērķiem, tie tomēr var radīt riskus attiecībā uz citiem vidiskajiem mērķiem. Piemēram, lai novērstu riskus attiecībā uz aprites ekonomiku, par pasākumu 1.3.1.1.i. "Glābšanas dienestu kapacitātes stiprināšana" norādīts, ka uzņēmumi, kas veiks nojaukšanas un būvniecības darbus, nodrošinās, ka 70 % (pēc masas) no nebīstamajiem būvgružiem un ēku nojaukšanas atkritumiem tiks pienācīgi savākti un utilizēti.

Īpaša uzmanība pievērsta pasākumiem, kuru ietekme uz vidiskajiem mērķiem prasa dziļāku analīzi. Attiecībā uz pasākumu 3.1.1.1.i. "Valsts reģionālo un vietējo autoceļu tīkla uzlabošana" atveseļošanas un noturības plānā paredzēts uzlabot esošo valsts reģionālo un vietējās nozīmes autoceļu (indikatīvi 210 km garumā) kvalitāti, lai nodrošinātu novada administratīvo centru labāku sasniedzamību. Lai novērstu riskus attiecībā uz klimata pārmaiņu mazināšanu, investējot reģionālajos autoceļos, uzsvars būtu jāliek uz satiksmes drošību, risinājumiem attiecībā uz problemātiskajiem posmiem un negatīvo ārējo ietekmi, ko rada autotransports, un jāsekmē pāreja uz ilgtspējīgāku mobilitāti, piemēram, veicinot un prioritarizējot sabiedrisko transportu. Pozitīvs elements ir tas, ka šim pasākumam ir paredzētas papildinošas investīcijas bezemisiju transportlīdzekļu iegādei, proti, 3.1.1.6.i. "Pašvaldību funkciju īstenošanai un pakalpojumu sniegšanai nepieciešamo bezizmešu transportlīdzekļu iegāde" paredz elektroautobusu iegādi skolēnu pārvadājumiem un tādējādi samazinās siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas. Bezemisiju transportlīdzekļu iegādi Latvija paredzējusi arī 1.1.1. pasākumā "Rīgas transporta reforma". Tāpat pasākumā 1.3.1.2.i. "Investīcijas plūdu risku mazināšanas infrastruktūrā" paredzētās investīcijas palīdzēs īstenot 29 projektus, tai skaitā atjaunot polderu sūkņu stacijas, aizsargdambjus un upju regulētos posmus. Lai gan šis pasākums veicina pielāgošanos klimata pārmaiņām un ir vērsts uz 59 000 ha platības aizsargāšanu pret plūdiem, tas varētu radīt būtisku kaitējumu bioloģiskajai daudzveidībai un ūdensobjektu stāvoklim. Tomēr šā kaitējuma novēršanai ir veikts ietekmes uz vidi novērtējums un ir apzināti un katrā no 29 pasākumiem iekļauti attiecīgi mitigācijas pasākumi. Turklāt ir paredzēts speciāls atskaites punkts, lai nodrošinātu, ka pasākumi nerada kaitējumu bioloģiskajai daudzveidībai, tiek saglabāts labs

[10] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2000/53/EK (2000. gada 18. septembris) par nolietotiem transportlīdzekļiem.

ūdensobjektu stāvoklis un ir ievērota Putnu direktīva (Direktīva 2009/147/EK), Dzīvotņu direktīva (Padomes Direktīva 92/43/EEK) un Ūdens pamatdirektīva (Direktīva 2000/60/EK).

Plānā ir ietvertas arī vairākas regulatīvās reformas (piemēram, sociālajā jomā pasākums 3.1.2.5.i. "Bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto iedzīvotāju iesaiste darba tirgū" un pasākums 3.1.2.1.i. "Publisko pakalpojumu un nodarbinātības pieejamības veicināšanas pasākumi cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem") un vispārīgāka rakstura pasākumi, kas saistīti ar veselību (4. komponents) vai tiesiskumu (6. komponents). NBK novērtējumā apstiprinājās, ka to ietekme uz vidi ir niecīga un tādējādi tie nenodarīs būtisku kaitējumu nevienam no sešiem vidiskajiem mērķiem.

Ņemot vērā visu paredzēto pasākumu novērtējumu, gaidāms, ka neviens Latvijas atveseļošanas un noturības plānā iekļauto reformu un investīciju projektu īstenošanas pasākums neradīs būtisku kaitējumu vidiskajiem mērķiem Regulas (ES) 2020/852 17. panta nozīmē (princips "nenodarīt būtisku kaitējumu"). Tādējādi attiecībā uz ANM regulas V pielikumā noteikto 2.4. novērtējuma kritēriju būtu piešķirams A reitings.

4.5. Zaļā pārkārtošanās

Latvijas ANP ir pareizi ievērota ANM regulas VI pielikumā noteiktā klimatrīcības apsekošanas metodika – par katru pasākumu ir noteiktas intervences jomas un attiecīgie koeficienti, kurus izmanto, lai aprēķinātu devumu attiecībā uz klimata mērķiem. Jāatzīmē, ka:

- ANP pasākumiem bieži ir vairāki apakšpasākumi, un tādiem pasākumiem ANP intervences joma ir norādīta par katru apakšpasākumu un klimatiskais devums aprēķināts apakšpasākuma līmenī;

- attiecīgā gadījumā atskaites punktiem un mērķrādītājiem ir pievienoti precizējumi nolūkā nodrošināt attiecīgās intervences jomas prasību izpildi. Piemēram, ja intervences joma ir 025a "Esošu mājokļu atjaunošana energoefektivitātes uzlabošanai, demonstrējuma projekti un atbalsta pasākumi, kas atbilst energoefektivitātes kritērijiem", atskaites punktam / mērķrādītājam ir pievienots precizējums, ka pasākuma īstenošanā ir jāizpilda šīs intervences jomas nosacījumi, t. i., vidēji jāsasniedz vismaz vidēja renovācijas pamatīguma pakāpe atbilstoši definīcijai Komisijas Ieteikumā (ES) 2019/786 par ēku renovāciju;

- klimatiskās pārkārtošanās jomā intervences jomu izvēle ir pamatota un atspoguļo investīciju būtību, ievirzi, mērķi vai gaidāmos rezultātus;

- ANP ir ierosināts palielināt klimatiskā devuma koeficientu pasākumam 1.3.1.1.i. "Glābšanas dienestu kapacitātes stiprināšana". Šis pasākums paredz izbūvēt jaunus, energoefektīvus katastrofu pārvaldības centrus – tie plānoti vispārējā Latvijas ugunsdzēsības un glābšanas dienestu reformā. Saskaņā ar ANM regulas VI pielikumu jaunu, energoefektīvu ēku būvniecība atbilst jomai 025b "Jaunu energoefektīvu ēku būvniecība", kurā klimatiskā devuma koeficients ir 40 %. Tomēr, lai ņemtu vērā pavadošos reformas pasākumus, kas ticami palielina ietekmi uz klimata mērķiem, klimatiskā devuma koeficienti šai investīcijai ir palielināti līdz 100 %. Kā skaidrots atveseļošanas un noturības plānā, pasākumu pavadošā reforma dos devumu klimata pārmaiņu mazināšanas mērķa sasniegšanā, jo samazināsies ugunsdzēsības un glābšanas dienestu ierašanās laiks notikuma vietā: katastrofu pārvaldības centru atrašanās vietas tiks pielāgotas atbilstoši aktuālajām vajadzībām, un nolūkā uzlabot to koordināciju tie tiks integrēti ar citiem Iekšlietu ministrijas dienestiem. Reforma turklāt tiešā veidā sekmēs ugunsgrēku novēršanu un tādējādi arī klimatadaptācijas mērķa sasniegšanu, pateicoties jo īpaši brīdināšanas,

uzraudzības un analītisko rīku izstrādei un ieviešanai un informatīvai kampaņai. Reformas ietekmei uz klimata mērķiem ir noteikts arī mērķrādītājs – 2020.–2025. gadā paredzēta savvaļas ugunsgrēku platības samazināšanās par 33 % (daudzgadu vidējā vērtība). Turklāt palielinājums, kas izriet no 100 % koeficienta, individuālām investīcijām kopsummā nepārsniedz 3 % no atveseļošanas un noturības plāna piešķīruma.

Klimata mērķu sasniegšanai paredzēto pasākumu izdevumi Latvijas atveseļošanas un noturības plānā atbilst 683 894 500 EUR jeb 37,6 % no plāna kopējā piešķīruma. Izdevumus, kas palīdzēs sasniegt klimata mērķus, ietver divi no plāna sešiem komponentiem (gandrīz viss 1. komponents "Klimata pārmaiņas un vides ilgtspēja" un viens pasākums no 3. komponenta).

Lielāko atveseļošanas un noturības plāna klimatisko devumu 311 128 000 EUR apmērā nodrošinās 1.2. apakškomponents, kas attiecas uz energoefektivitāti. Konkrēti, šajā apakškomponentā ir ietverti energoefektivitātes pasākumi attiecībā uz daudzdzīvokļu mājām (1.2.1.1.), uzņēmumiem (1.2.1.2.), pašvaldību ēkām un infrastruktūru (1.2.1.3.), kā arī valsts sektora ēkām, tai skaitā vēsturiskajām ēkām (1.2.1.4.). Visvairāk līdzekļu paredzēts uzņēmumiem. Šiem investīciju pasākumiem ir piemērojams 100 % koeficients, jo tie atbildīs energoefektivitātes kritērijam "primārās enerģijas ietaupījums vismaz 30 % apmērā", un šis līmenis ir garantēts attiecīgajos atskaites punktos un mērķrādītājos. Visbeidzot, šajā apakškomponentā ietilpst pasākums ar mērķi atbalstīt elektroenerģijas pārvades un sadales tīklu modernizāciju un elektroenerģijas ražošanu no atjaunojamiem energoresursiem (1.2.1.5.), kuram arī ir piemērojams 100 % koeficients galvenokārt jomā 033 "Viedas energosistēmas (tostarp viedtīkli un IKT sistēmas) un ar tām saistītās krātuves". Atbalstu tīrai mobilitātei papildinās 3. komponenta pasākums 3.1.1.6.i. "Pašvaldību funkciju īstenošanai un pakalpojumu sniegšanai nepieciešamo bezizmešu transportlīdzekļu iegāde", kura apjoms ir ierobežotāks.

Arī ilgtspējīga transporta pasākumi nodrošina nozīmīgu devumu klimata mērķu sasniegšanā. Nolūkā veicināt zaļo pārkārtošanos un samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas Rīgā pasākums 1.1.1. "Rīgas transporta reforma" paredz investīciju programmu sabiedriskā transporta dekarbonizācijai un uzlabošanai. Uzsvars ir likts uz dzelzceļa risinājumiem (dzelzceļa elektrifikācija 81 km garumā) un bezemisiju elektromobilitāti (4 zemās grīdas tramvaju, 17 elektroautobusu un 7 elektroautobusu uzlādes staciju iegāde un veloceļu izbūve). Visām šīm investīcijām ir piemērojams maksimālais 100 % koeficients, jo to joma ir tīrs pilsētas transporta ritošais sastāvs vai infrastruktūra. Šim apakškomponentam ir paredzēti 295 413 000 EUR, kas ir otrais lielākais klimatiskais devums 37 % mērķrādītāja ietvaros.

Latvijas klimatisko ieceru sasniegšanu veicinās arī klimatadaptācijas un klimata pārmaiņu novēršanas pasākumi (1.3. apakškomponents). Šajā apakškomponentā ir paredzēts vispārējās reformas ietvaros izbūvēt jaunus, gandrīz nulles enerģijas patēriņa katastrofu pārvaldības centrus (skatīt skaidrojumu pie 1.3.1.1.i. "Glābšanas dienestu kapacitātes stiprināšana"). Apakškomponentā ietverti arī plūdu risku mazināšanas pasākumi, kas paredz polderu sūkņu staciju, aizsargdambju un upju regulēto posmu atjaunošanu. Tādējādi tas ir pilnībā vērsts uz klimatadaptācijas mērķi. Kopsummā šā plāna apakškomponenta klimatiskais devums ir 69 587 000 EUR.

Latvijas atveseļošanas un noturības plānā paredzētie pasākumi efektīvi veicina zaļo pārkārtošanos un no tās izrietošo problēmu risināšanu. Plānā ir paredzēts atbalsts Latvijas nacionālajā enerģētikas un klimata plānā (NEKP) noteikto dekarbonizācijas un enerģētikas pārkārtošanas mērķu sasniegšanai. Savā NEKP Latvijas apņemas samazināt SEG emisijas (par 6 % salīdzinājumā ar 2005. gadu), palielināt energoefektivitāti (primārās enerģijas patēriņu

samazināt līdz 4,1 Mtoe 2030. gadā) un palielināt atjaunojamo energoresursu enerģijas izmantojumu (50 % īpatsvars enerģijas bruto galapatēriņā). NEKP kopā ar Latvijas stratēģiju klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050. gadam nodrošina saskaņotību starp enerģētikas un klimata jomām, kā arī saikni ar atveseļošanas un noturības plānā paredzēto investīciju zaļās un enerģētiskās pārkārtošanās dimensiju. Latvija savos NBK novērtējumos ir sistemātiski norādījusi, ka neviens no ierosinātajiem pasākumiem nekaitē bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu aizsardzībai un atjaunošanai, un dažos gadījumos ir iekļāvusi atskaites punktus, taču nav iekļāvusi tīrus bioloģiskās daudzveidības pasākumus, kas nenes konkrētu klimatisko devumu, un plānā nav detalizēti paskaidrots, kā plāna pasākumi sekmē konkrēti bioloģisko daudzveidību, neņemot vērā ar klimatu saistīto pasākumu devumu bioloģiskajā daudzveidībā.

Atveseļošanas un noturības plānā ir vairāki pasākumi, kas palīdzēs izpildīt NEKP iekļautās apņemšanās un kam būs paliekoša ietekme:

- attiecībā uz siltumnīcefekta gāzu emisijām Latvija savā plānā uzsver, ka tas palīdzēs sasniegt 2030. un 2050. gada mērķrādītājus, un lēš, ka plānā paredzēto pasākumu īstenošana varētu kopumā samazināt CO_2 ekvivalentu par 36 241 t gadā. Piemēram, lēsts, ka pasākuma 1.2.1.2. "Energoefektivitātes paaugstināšana uzņēmējdarbībā" radītais SEG emisiju samazinājums būs 13 115 t CO_2 ekvivalenta gadā;
- attiecībā uz primārās enerģijas patēriņu Latvija lēš, ka varētu tikt panākts samazinājums par 49 814 MWh gadā. NEKP energoefektivitātes mērķrādītāju īpaši palīdzēs sasniegt 2. apakškomponents, kurš ir gandrīz pilnībā veltīts energoefektivitātes uzlabošanas projektiem. Saskaņā ar plāna aplēsēm investīcijas daudzdzīvokļu māju (1.2.1.1.), pašvaldību ēku un infrastruktūras (1.2.1.3.) un valsts sektora ēku (1.2.1.4.) energoefektivitātes uzlabošanā samazinās primārās enerģijas patēriņu par attiecīgi 14 423 MWh, 4544 MWh un 4456 MWh gadā.

Paredzams, ka šie pasākumi sekmēs zaļo pārkārtošanos un zināmā mērā – bioloģisko daudzveidību. Plānā nav neviena pasākuma, kura mērķis būtu tieši bioloģiskā daudzveidība. Tomēr daži klimata pārmaiņu mazināšanas pasākumi var netieši nākt par labu arī bioloģiskajai daudzveidībai, ņemot vērā, ka klimata pārmaiņas ir viens no galvenajiem bioloģiskās daudzveidības apdraudējumiem. Piemēram, plānā ir norādīts, ka tajā paredzēto transporta sektora zaļināšanas un energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu īstenošana, kā gaidāms, netieši pozitīvi ietekmēs bioloģisko daudzveidību. Līdz ar to atveseļošanas un noturības plāns palīdzēs Latvijai īstenot enerģētiskās un klimatiskās ieceres, kas norādītas NEKP un Latvijas stratēģijā klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050. gadam, un tādējādi līdz 2050. gadam panākt klimatneitralitāti.

Ņemot vērā visu paredzēto pasākumu novērtējumu, gaidāms, ka atveseļošanas un noturības plāns lielā mērā ļaus ievērojami veicināt zaļo pārkārtošanos un no tās izrietošo problēmu risināšanu, un tas nodrošina, ka klimata mērķrādītājam ir paredzēti vismaz 37 % no plāna kopējā piešķīruma. Tādējādi attiecībā uz ANM regulas V pielikumā noteikto 2.5. novērtējuma kritēriju būtu piešķirams A reitings.

4.6. Digitālā pārkārtošanās

Digitālais devums

Visus digitālā komponenta mērķus atzīmējot kā pasākumus ar digitālu devumu, kā arī pievienojot attiecīgos pasākumus no tiesiskuma komponenta un nevienlīdzības mazināšanas komponenta, plāns ar 383,8 miljoniem EUR sasniedz 21 % digitālo mērķrādītāju. Galvenie investīciju pasākumi, kas palīdzēs sasniegt digitālo mērķrādītāju, ir publisko IT platformu un infrastruktūras modernizācija (129 miljoni EUR), uzņēmumu digitalizācija (125 miljoni EUR) un pārkvalificēšanās un prasmju pilnveide, ieskaitot pamata un padziļinātās digitālās prasmes (95 miljoni EUR).

Digitālā pārkārtošanās

Digitālais komponents nosedz visus digitālās pārveides aspektus: publisko un privāto sektoru, prasmes un savienojamību. Pasākumi lielā mērā atbilst apzinātajām vajadzībām, jo īpaši aptverot digitālo prasmju attīstīšanai visos līmeņos un paredzot atbalstu privātajam sektoram digitālo tehnoloģiju ieviešanā. Digitālās pārkārtošanās pasākumi ir vērsti uz pārmaiņu viešanu vidējā termiņā un ilgtermiņā ar mērķi uzlabot Latvijas ekonomikas konkurētspēju.

Digitālais komponents strukturāli pievēršas vairākiem Latvijai svarīgiem digitālās pārkārtošanās problēmjautājumiem. Plāns paredz būtiski pilnveidot iedzīvotāju un uzņēmēju digitālās pamatprasmes, atbalstīt vienlīdzīgu sabiedrības piekļuvi digitālajām tehnoloģijām un komunikācijai, sekmēt efektīvu publisko IKT pārvaldību, īstenojot administratīvās centralizācijas reformas, nodrošināt sistēmisku risinājumu valsts un komercsektora datu koplietošanai un modernizēt sabiedrībai nepieciešamos valsts un pašvaldību procesus un pakalpojumus.

Digitālajā komponentā ir 25 pasākumi četrās digitālās pārveides jomās. Tajā paredzēts palielināt publiskās pārvaldes digitālās spējas, investēt digitālajos pakalpojumos un infrastruktūrā, ieviest digitālos risinājumus un tehnoloģijas privātajā sektorā, koncentrējoties uz pamata un padziļinātajām digitālajām prasmēm, kā arī uzlabot savienojamību ar 5G un pēdējās jūdzes pieslēgumiem laukos. Ar pasākumiem paredzēts izveidot nepieciešamo infrastruktūru, attīstīt spējas un prasmes, palielināt efektivitāti, uzlabot publiskās pārvaldes digitālos procesus un datu pārvaldību, sniegt atbalstu uzņēmumu digitalizācijai un uzlabot savienotību.

Attiecībā uz publisko pārvaldi reformas un investīcijas būs vērstas uz publiskās pārvaldes digitālajiem procesiem un datu pārvaldību ar valsts IKT risinājumiem, e-pakalpojumiem un lietotnēm nolūkā panākt efektīvāku publisko pārvaldi, kas ir tuvāka iedzīvotājiem un uzņēmumiem. Nacionālais federētais mākonis dos iespēju attīstīt valsts ekonomikas datus un digitālo pakalpojumu ekonomiku. Pasākumi nodrošinās datu pieejamību, koplietošanu un analīzi. Ir paredzētas konkrētas reformas ar mērķi panākt sadarbspēju publiskajā pārvaldē un vienreizējas iesniegšanas principa īstenošanu, kas tādējādi vismaz netieši veicinās Vienotās digitālās vārtejas regulas11 īstenošanu. Ar reformām un investīcijām iecerēts aktualizēt publiskās pārvaldes vienoto IKT konceptuālo arhitektūru gan centralizētām, gan individualizētām publiskās pārvaldes IT sistēmām un risinājumiem. Reformu īstenošanu koordinēs un pārvaldīs valsts IKT pārvaldības

[11] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2018/1724 (2018. gada 2. oktobris), ar ko izveido vienotu digitālo vārteju, lai sniegtu piekļuvi informācijai, procedūrām un palīdzības un problēmu risināšanas pakalpojumiem.

organizācija. Digitālo pārkārtošanos veicinās arī pasākumi, ar kuriem tiks mazināts slogs uzņēmumiem un iedzīvotājiem, un pasākumi, kuru mērķis ir atbalstīt pielāgošanos progresīvu tehnoloģiju izmantošanai.

Uz uzņēmumu digitālo pārveidi vērstie pasākumi uzlabos spējas, pateicoties plašam darbību spektram. Reformu un investīciju mērķi ir izveidot Eiropas digitālās inovācijas centru un digitālās pārveides atbalsta sistēmu kā vienas pieturas aģentūru, izstrādāt digitālā brieduma testu un panākt, ka reģionālie kontaktpunkti spēj nodrošināt jaunas digitālās pārkārtošanās atbalsta funkcijas. Investīcijas tiks izmantotas dotāciju shēmām un finanšu instrumentiem nolūkā sniegt atbalstu uzņēmumu digitālajai pārveidei, tai skaitā uzņēmējdarbības procesu digitalizācijai, pētniecības un inovācijas darbībām ar mērķi izstrādāt augsti tehnoloģiskus digitālos produktus un pakalpojumus, apmācībai, kā arī Industrijas 4.0 principiem atbilstīgiem risinājumiem ar tādām progresīvajām tehnoloģijām kā lietu internets, mākslīgais intelekts, mašīnmācīšanās, blokķēdes, lielie dati, augstas veiktspējas datošana, mākoņdatošana un virtuālā un paplašinātā realitāte.

Latvijas mērķis ir līdz 2026. gadam panākt, ka 54 % cilvēku vecumā no 16 līdz 74 gadiem ir vismaz pamatprasmes (2020. gadā rādītājs bija 43 %). Ar dažādiem digitālo prasmju pilnveides pasākumiem paredzēts uzlabot iedzīvotāju, uzņēmumu un publiskās pārvaldes pamata un padziļinātās digitālās prasmes. Reformas un investīcijas prasmju jomā paredz pieņemt un īstenot Izglītības attīstības pamatnostādnes, noteikt uzņēmumiem pienākumu izglītot savus darbiniekus un radīt darbiniekiem plašākas iespējas un tiesības izglītoties, izstrādāt un izmēģināt individuālo mācību kontu pieeju un izveidot trīs prasmju fondus. Turklāt skolās tiks izveidotas "datoru bibliotēkas" ar mērķi novērst digitālo plaisu, jo īpaši attiecībā uz sociāli neaizsargātiem skolēniem. Ir paredzētas vairākas digitālo pamatprasmju apmācības programmas jauniešiem, privātajam sektoram un publiskās pārvaldes speciālistiem.

Savienojamība tiks uzlabota, nodrošinot atvilces maršrutēšanu 5G koridoriem un pēdējās jūdzes pieslēgumus. Savienojamības pasākumu mērķis ir nodrošināt 100 % optiskās šķiedras atvilces maršrutēšanu *Via Baltica* 5G koridorā, kā arī pēdējās jūdzes pieslēgumus laukos, saskaņoti ar privātajām investīcijām un kohēzijas politikas fondiem.

Papildus digitālajam komponentam ir arī 5 digitālo pārkārtošanos sekmējoši pasākumi tiesiskuma un nevienlīdzības mazināšanas komponentos. Šie pasākumi attiecas uz bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto personu iesaisti darba tirgū (3.1.2.5.i.) un tehnisko un analītisko risinājumu modernizāciju nolūkā nodrošināt tiesiskumu, tai skaitā izmantojot mākslīgā intelekta risinājumus (6.1.1.1.i., 6.1.1.2.i., 6.1.1.3i., 6.1.2.1.i.).

Digitālās pārkārtošanās jomā ir paredzētas ievērojamas investīcijas LAI īstenošanai. Galvenie plānā paredzētie reformu pasākumi, kas sasaucas ar dažiem LAI, ir sektorālo un individuālo prasmju fondu ieviešana un digitālās nozares pārvaldības uzlabošana. LAI īstenošanu sekmēs arī investīcijas publiskā sektora IT sistēmās, pamata un padziļinātajās digitālajās prasmēs gan publiskajā un privātajā sektorā, gan uzņēmumu digitalizācijas kontekstā, kā arī 5G un pēdējās jūdzes pieslēgumos.

Investīcijas digitālajā pārkārtošanā un prasmēs rada sinerģiju un papildināmību ar plānotajām investīcijām kohēzijas politikas ietvaros un citām Eiropas līmeņa iniciatīvām[12]. Salīdzinājumā ar investīcijām kohēzijas politikas ietvaros plānā ir ietverti augstākas sagatavotības pakāpes pasākumi, ņemot vērā, ka plānam attiecināmības periods ir salīdzinoši īsāks – līdz 2026. gada beigām. Ir norādīts nošķirums starp dažādiem projektiem vai to īstenošanas posmiem. Plāns ir saskaņots ar Eiropas digitālo stratēģiju un pievēršas konkurētspējas uzlabošanai un digitalizācijas veicināšanai, tai skaitā ar dalību šādos vairākvalstu projektos un plānotajos *IPCEI*: *Via Baltica* 5G koridors, Eiropas digitālās inovācijas centru tīkls, Eiropas vienotā datu infrastruktūra un pakalpojumi (izveidojot plānoto svarīgu projektu visas Eiropas interesēs par nākamās paaudzes mākoni), savienota publiskā pārvalde, Eiropas Genoma projekts, Baltijas valstu kravu rentgena iekārtu attēlu apmaiņas sistēma (*BAXE*) un mikroprocesoru un pusvadītāju tehnoloģijas. Plānā ir iekļauti pasākumi, kurus paredzēts līdzfinansēt no programmas "Digitālā Eiropa", Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta un kohēzijas politikas fondiem. Tie ir pasākumi, kas vērsti uz Latvijas federētā mākoņa izveidi un nacionālās datu koplietošanas platformas izveides sasaisti ar Eiropas vienoto datu infrastruktūru un pakalpojumiem, kā arī savienotas publiskās pārvaldes prioritāti.

Ņemot vērā visu paredzēto pasākumu novērtējumu, gaidāms, ka atveseļošanas un noturības plāns lielā mērā ļaus ievērojami veicināt digitālo pārkārtošanos un no tās izrietošo problēmu risināšanu, un tas nodrošina, ka digitālajiem mērķiem ir paredzēti vismaz 20 % no plāna kopējā piešķīruma. Tādējādi attiecībā uz ANM regulas V pielikumā noteikto 2.6. novērtējuma kritēriju būtu piešķirams A reitings.

4.7. Plāna paliekošā ietekme

Gaidāms, ka paredzēto reformu un investīciju īstenošana viesīs strukturālas pārmaiņas ekonomikā. Ja šie pasākumi tiks sekmīgi īstenoti, tie palielinās Latvijas izaugsmes potenciālu un uzlabos ekonomisko un sociālo noturību vidējā termiņā un veicinās zaļo un digitālo pārkārtošanos. Gaidāms, ka ANP jo īpaši palielinās darbaspēka piedāvājumu ar tādiem pasākumiem kā prasmju pilnveide un pārkvalifikācija un palīdzēs privātajiem uzņēmumiem kļūt zaļākiem, digitālākiem un novatoriskākiem, pateicoties energoefektivitātes, digitālajiem un pētniecības un izstrādes atbalsta pasākumiem.

Apspriešanās ar ieinteresētajām personām kopumā bija adekvāta, kas var palielināt ieinteresēto personu atbildības apziņu un tādējādi veicināt pasākumu paliekošu ietekmi. Kopumā par ANP notika adekvāta apspriešanās ar ieinteresētajām personām, jo īpaši pēdējos mēnešos un nedēļās pirms plāna iesniegšanas. Valdība apspriedās ar dažādām ieinteresētajām personām, tai skaitā sociālajiem partneriem. Vairāki ierosinājumi tika izteikti tiešraidē notikušajā Ministru kabineta sēdē, un daži no tiem tika pieņemti un iekļauti ANP.

Tomēr dažiem pasākumiem nav nodrošināta finansējuma ilgtspēja pēc ANP darbības beigām. Ilgtspējīga finansējuma trūkums dažos sektoros (piemēram, attiecībā uz veselības aprūpi) var vājināt ierosināto pasākumu ietekmi ilgtermiņā, īpaši pēc tam, kad beigsies ANP finansējums.

[12] Piemēram, paziņojums "2020. gada Jaunās industriālās stratēģijas atjaunināšana: veidojot spēcīgāku vienoto tirgu Eiropas atveseļošanai" (COM(2021) 350 final) un tam pievienotie Komisijas dienestu darba dokumenti.

Makroekonomiskajā modelēšanā (skatīt ielaidumu 4.3. iedaļā) investīcijām infrastruktūrā un cilvēkkapitālā uzrādījās maza ilgstošā ietekme, daļēji modeļa ierobežotā tvēruma dēļ. Kopumā lēstā makroekonomiskā ietekme 2021.–2029. gadā šķiet piesardzīga, ņemot vērā, ka investīciju kopsumma atbilst 6 procentiem no IKP sešu gadu periodā, t. i., aptuveni 1 procentam no IKP gadā. Šīs zemās aplēses daļēji izriet no novērtējuma veikšanai izmantotā modeļa ierobežotā tvēruma, proti, tajā ņemtas vērā tikai investīcijas (un nav ņemta vērā reformu ietekme), kā arī no pieņēmumiem, jo īpaši attiecībā uz to, kādā mērā ANP līdzekļi izspiestu privātās investīcijas, un attiecībā uz iekšzemes investīciju aizstāšanu ar ES līdzekļiem.

Strukturālas pārmaiņas pārvaldībā un iestādēs, kā arī rīcībpolitikās

Gaidāms, ka ANP īstenošana radīs strukturālas pārmaiņas pārvaldībā un attiecīgajās iestādēs, kā arī rīcībpolitikās. Tomēr attiecībā uz dažiem pasākumiem šīs pārmaiņas, šķiet, būtu ierobežotas, jo nav paredzēts visaptverošs pasākumu kopums vai nav pilnībā iestrādāts paliekošās ietekmes elements.

Augstākās izglītības iestāžu pārvaldības un finansēšanas reforma ir viens no vērienīgākajiem plānā iekļauto reformu priekšlikumiem (5. komponentā "Produktivitāte"). Ja šīs reformas mērķi tiks sasniegti, tai būtu pamatīga un paliekoša ietekme uz Latvijas augstākās izglītības un pētniecības kvalitāti. Tā viestu strukturālas pārmaiņas gan augstākās izglītības iestādēs, gan augstākās izglītības rīcībpolitikā, kā arī paaugstinātu cilvēkkapitāla kvalitāti pētniecības un inovācijas jomā. Tādējādi uzlabotos resursu sasaiste ar akadēmisko sniegumu un ierobežotie resursi tiktu izmantoti kvalitātes uzlabošanai (pretstatā kvantitātei). Tāpat arī vairāki citi priekšlikumi 5. komponentā, kas paredz svarīgus, bet mazākus soļus to attiecīgajās jomās – nodokļu administrācija, tiesu sistēma, publiskā pārvalde un publiskais iepirkums –, radītu paliekošas pārmaiņas gan pārvaldē, gan rīcībpolitiku īstenošanā.

Ir vēl citi pasākumi, kas to sekmīgas īstenošanas gadījumā radītu noteiktas paliekošas pārmaiņas pārvaldībā un iestādēs, kā arī rīcībpolitikās.

Principā 2. komponenta "Digitālā pārkārtošanās" pasākumi paliekoši ietekmēs publiskās pārvaldes efektivitāti un rīcībpolitikas veidošanu (kā piemērus var minēt reformu 2.1.1. "Valsts procesu un pakalpojumu modernizācija un digitālā transformācija" un investīciju 2.1.1.1.i. "Pārvaldes modernizācija un pakalpojumu digitālā transformācija, tai skaitā uzņēmējdarbības vide"). Institucionālā līmenī ir apņemšanās izveidot normatīvo un institucionālo satvaru strukturālo problēmu risināšanai, īpaši publisko pakalpojumu un digitālo prasmju jomā, tai skaitā ar studentu, darba meklētāju, ierēdņu un darbaspēka apmācību (kā piemēru var minēt pasākumu 2.3.2.r. "Digitālās prasmes sabiedrības un pārvaldes digitālajai transformācijai"). Tādējādi tiks veicinātas paliekošas strukturālās pārmaiņas. Tomēr digitālā sektora pārvaldības uzlabojumu nodrošināšana ilgtermiņā vēl ir aktuāls jautājums.

Pašvaldību reorganizācija, kas paredz reformēšanu un skaita samazināšanu (pasākums 3.1.1. "Administratīvi teritoriālā reforma", kurš ietverts 3. komponentā "Nevienlīdzības mazināšana"), palīdzēs padarīt publiskos pakalpojumus izmaksu ziņā lietderīgākus un kvalitatīvākus. Turklāt investīcijas administratīvi teritoriālās reformas īstenošanā palīdzēs viest strukturālas pārmaiņas publiskajā pārvaldībā un rīcībpolitikas veidošanā, palielinot pašvaldību spējas un veicinot labākas rīcībpolitikas. Papildus tam reforma 3.1.2.r. "Sociālo un nodarbinātības pakalpojumu pieejamība minimālo ienākumu reformas atbalstam", kas paredzēta 3. komponentā, palīdzēs stiprināt sociālās drošības tīklu, mazināt nevienlīdzību un sekmēt sociālo iekļaušanu.

Paredzams, ka 6. komponentā "Tiesiskums" ilgtermiņa pārmaiņas un labākas publiskās pārvaldes spējas un rīcībpolitikas veidošanu palīdzēs viest pasākumi, kas attiecas uz ēnu ekonomiku (6.1.), publiskās pārvaldes modernizāciju (6.3.), publiskā iepirkuma centralizāciju un profesionalizāciju (6.4.3.r.) un NVO stiprināšanu (6.3.1.4.). Konkrētāk, paredzams, ka ar pasākumu 6.1.1. "Analītikas stiprināšana un datu pārvaldības attīstība nodokļu administrēšanas un muitas jomā" tiks izveidota saistību izpildes risku analīzes sistēmu tādās jomās kā nodokļi, muita, akcīzes preces, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana un noziedzības mazināšana, publiskās pārvaldes modernizācijas reforma (6.3.) veicinās efektīvu publisko pārvaldi, kas nodrošina kvalitatīvākus pakalpojumus, izstrādā un īsteno labākas rīcībpolitikas un piesaista un spēj noturēt konkurētspējīgu un profesionālu personālu, NVO stiprināšanas pasākumi (6.3.1.4.) uzlabotu sociāli neaizsargāto grupu pārstāvību dialogā ar publisko pārvaldi un pasākums 6.4.3.r. "Profesionalizācijas stratēģijas izstrāde un īstenošana", kā gaidāms, nodrošinās iepirkuma centralizāciju konkrētās jomās, tādējādi panākot izmaksu lietderību un palielinot līgumslēdzēju iestāžu profesionalizāciju. Paredzams, ka investīcijas muitas kontroles spējās (6.1.2.1.i., 6.1.2.2.i. un 6.1.2.3.i.) palīdzēs samazināt risku, ka iekšējā tirgū tiek laistas neatbilstīgas un/vai nelikumīgas preces, kā arī nodrošināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus uzņēmumiem un pienācīgu aizsardzību patērētājiem.

Savukārt dažiem citiem pasākumiem paliekošā ietekme var būt ierobežotāka tāpēc, ka trūkst papildinošu rīcībpolitiku vai nav stratēģijas ilgtspējīga finansējuma nodrošināšanai ilgtermiņā.

Piemēram, 1.komponentā "Zaļā pārkārtošanās" sabiedriskā transporta plāna īstenošana un dzelzceļa transporta nozīmes stiprināšana izdošanās gadījumā būtu uzskatāma par pieejas maiņu, taču pašreizējais sabiedriskā transporta plānojums Rīgas reģionā ir sadrumstalots un nav nodrošināti savienojumi ar citiem transporta veidiem. Lai gan pasākumi, kas vērsti uz ēku renovāciju energoefektivitātes uzlabošanai, radīs tādu ilgtermiņa ietekmi kā enerģijas ietaupījumi, SEG emisiju samazināšanās un gaisa kvalitātes uzlabošanās, nav izpētītas iespējas, kas saistītas ar nepieciešamo reformu veikšanu, un labvēlīgu apstākļu radīšana privāto investīciju piesaistei renovācijā un energopakalpojumu uzņēmumu izmantošanai (energosnieguma līgumi īpaši attiecībā uz publiskajām un terciārā sektora ēkām). Turklāt, lai gan iespējams, ka šie jautājumi tiks risināti citādi, plānā nav skatīti izaicinājumi un iespējas, kas izriet no zaļās pārkārtošanās, proti, aprites ekonomika, ilgtspējīga inovācija (uzņēmējdarbības modeļi, preces un pakalpojumi) un zaļās prasmes.

3. komponentā "Nevienlīdzības mazināšana" ir ietverti vairāki pasākumi, kas paredzēti vairāku nevienlīdzības problēmu risināšanai Latvijā. Šā komponenta mērķis ir mazināt nevienlīdzību, radot vairāk darbvietu reģionos, uzlabojot reģionu savienotību un piekļuvi kvalitatīviem pakalpojumiem, nodrošinot vairāk izmaksu ziņā pieejamu mājokļu, uzlabojot skolu infrastruktūru, palīdzot darbiniekiem un bezdarbniekiem pilnveidot prasmes un pārkvalificēties, stiprinot sociālās drošības tīklu, uzlabojot ēku piekļūstamību personām ar invaliditāti un radot jaunas ilgtermiņa aprūpes iestādes senioriem. Šis ir uzskatāms par labu pamatu vēl papildu pasākumu veikšanai, kas ir vajadzīgi, lai stiprinātu sociālo noturību un pielāgotu mājokļus personām ar ierobežotām pārvietošanās spējām.

Attiecībā uz pasākumiem 4. komponentā "Veselība" ir paredzams, ka Latvijas veselības aprūpes sistēmas noturība, piekļūstamība un efektivitāte vairāku gadu laikā uzlabosies, tomēr ilgtermiņa ietekme nav nodrošināta un ir atkarīga no finansējuma ilgtspējas. Plānotie pasākumi jo īpaši sekmēs veselības aprūpes sistēmas pārvaldības uzlabošanos, tai skaitā Veselības ministrijas spēju stiprināšanu. Nozare gūs labumu arī no pētniecības, modelēšanas un apmācības pasākumiem.

Digitālā stratēģija (tās izstrāde paredzēta digitālajā komponentā) un e-veselības sistēmas modernizācija uzlabos veselības aprūpes nozares efektivitāti. Tomēr, lai pasākumu ietekme būtu ilgtspējīga un paliekoša, Latvijas veselības aprūpes sistēmā ir ilgtermiņā jānodrošina papildu ilgtspējīgs finansējums un jānovērš veselības aprūpes darbaspēka trūkums. Ja nebūs ilgtspējīgas pieejas sistēmas finanšu resursu un cilvēkresursu palielināšanai, ietekme, visticamāk, būs samērā īslaicīga.

4. komponentā viens no piemēriem pasākumiem, kuri varētu radīt strukturālas pārmaiņas pārvaldē vai attiecīgajās iestādēs, ir reforma 4.3.1. "Veselības aprūpes ilgtspēja, pārvaldības stiprināšana, efektīva veselības aprūpes resursu izlietošana, kopējā valsts budžeta veselības aprūpes nozarē palielinājums". Pasākuma mērķi ir uzlabot valsts apmaksāto veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanas efektivitāti, nodrošinot pakalpojumu pieejamību un izveidojot sistēmisku izmaiņu mehānismu valsts apmaksātiem pakalpojumiem.

Piemērs pasākumiem, kuri varētu radīt strukturālas pārmaiņas attiecīgajās rīcībpolitikās, ir reforma 4.2.1. "Cilvēkresursu nodrošinājums un prasmju pilnveide". Reformas mērķis ir sagatavot veselības aprūpes darbaspēka stratēģiju, kas ietvers veselības aprūpes darbaspēka plānojumu, tai skaitā attiecībā uz ārstu prasmju un kompetenču attīstību. Vēl viens piemērs ir reforma 4.1.1. "Uz cilvēku centrētas, visaptverošas, integrētas veselības aprūpes sistēmas ilgtspēja un noturība". Reformas mērķis ir izstrādāt ieteikumus attiecībā uz integrētu un epidemioloģiski drošu aprūpi, kā arī stratēģiju investīcijām veselības infrastruktūrā. Šai reformai ir sasaiste ar investīcijām slimnīcu infrastruktūrā, ko paredz investīcija 4.1.1.2.i. "Atbalsts universitātes un reģionālo slimnīcu veselības aprūpes infrastruktūras stiprināšanai, lai nodrošinātu visaptverošu ilgtspējīgu integrētu veselības pakalpojumu, mazinātu infekciju slimību izplatību, epidemioloģisko prasību nodrošināšanā" un investīcija 4.1.1.3.i. "Investīcijas sekundāro ambulatoro pakalpojumu sniedzēju infrastruktūrā".

Ņemot vērā visas Latvijas atveseļošanas un noturības plānā paredzētās reformas un investīcijas, gaidāms, ka paredzēto pasākumu īstenošana lielā mērā radīs strukturālas pārmaiņas pārvaldē vai attiecīgajās iestādēs un attiecīgajās rīcībpolitikas jomās, un tiem būs paliekoša ietekme. Tādējādi attiecībā uz ANM regulas V pielikumā noteikto 2.7. novērtējuma kritēriju būtu piešķirams A reitings.

4.8. Atskaites punkti, mērķrādītāji, uzraudzība un īstenošana

Valsts iestādēm, kas būs iesaistītas plāna īstenošanā, progresa uzraudzībā un ziņojumu sniegšanā, ir skaidri noteiktas atbildības jomas un pienācīga struktūra (skatīt plāna 4. iedaļu). Latvija plāna īstenošanas procesu ir paredzējusi nodrošināt, izmantojot ES kohēzijas politikas īstenošanai ieviesto pārvaldības un kontroles sistēmu. Lai izpildītu ANM regulējuma nosacījumus un prasības, sistēmu paredzēts papildināt. Šajā sistēmā plāna īstenošanu koordinēs Finanšu ministrija, kura būs arī vadošā iestāde. Funkcijas, kuras Finanšu ministrija pilda vadošās iestādes statusā, būs nošķirtas no citām tās funkcijām, ieskaitot revīzijas iestādes funkcijas. Revīzijas iestāde, kas plānošanas, revīzijas, ziņošanas un atzinumu sniegšanas jomā ir neatkarīga no citām Finanšu ministrijas struktūrvienībām, izstrādās ANP revīzijas stratēģiju un sagatavos kopsavilkumu par veiktajām revīzijām, kurš Eiropas Komisijai tiks iesniegts kopā ar maksājuma pieprasījumiem. Nozaru ministrijas un Valsts kanceleja pildīs tām attiecīgi noteiktos pienākumus, kas galvenokārt saistīti ar plāna praktisko īstenošanu.

Plāna uzraudzībā un īstenošanā iesaistītās iestādes un to funkcijas ir skaidri norādītas (skatīt 14. attēlu 4. iedaļā). Vadošā iestāde ir iesaistīta plāna organizēšanā un atbild par plāna

pārvaldības un kontroles sistēmas izstrādi, ziņojumu sniegšanas procesa koordinēšanu plāna īstenošanas gaitā (pusgada ziņojumu par plāna progresu apkopošana) un citām funkcijām. Šajā struktūrā ir skaidri noteikti normatīvajos aktos nostiprināti pienākumi, kas *a priori* nodrošina pienācīgu koordinācijas un ziņošanas mehānismu starp šo iestādi un citām struktūrām, kuras atbild par dažādajos komponentos paredzēto investīciju un reformu īstenošanu.

Administratīvie resursi, kas vajadzīgi plāna īstenošanas vadības un uzraudzības funkcijām, tiks nodrošināti iestāžu esošo resursu ietvaros, vajadzības gadījumā piesaistot papildu cilvēkresursus. Šādai kārtībai būtu jānodrošina pienācīgs īstenošanas process, un tā nerada nesamērīgu papildu administratīvo un finansiālo slogu – attiecīgajām iestādēm ir nepieciešamās zināšanas, pieredze un prasmes. Tomēr Latvijas publiskā pārvalde ir salīdzinoši maza, un nepieciešamība īstenot gan ANM, gan kohēzijas politikas programmas varētu radīt papildu slogu. Iestāžu iesaiste plāna īstenošanā notiks to pamatdarbību un pamatfunkciju noteiktajos ietvaros. Latvija ir paredzējusi, ka finansējums nozaru ministrijām plāna īstenošanai tiks piešķirts valsts budžeta finansējuma noteiktajā kārtībā. Valsts budžetā ir paredzēta atsevišķa budžeta programma, kas nodrošinās finanšu plūsmu izsekojamību un nodalamību. Jautājumu par valsts budžeta līdzekļu iedalīšanu plāna administratīvo resursu izdevumu segšanai izskatīs Ministru kabinets atbilstoši valsts budžeta finansiālajām iespējām.

Plānā ir pienācīgi aprakstīti plānotie uzraudzības un ziņojumu sniegšanas mehānismi. Reformu un investīciju uzraudzībai vajadzīgā informācija, tai skaitā par atskaites punktiem, mērķrādītājiiem un rezultātiem, tiks apkopota informācijas sistēmā. Informācijas sistēma nodrošinās arī informācijas pieejamību par ANP investīcijām un reformām, tai skaitā datus par finansējuma galasaņēmējiem. Informācija, kas attiecas uz plāna īstenošanu un uzraudzību, tiks glabāta esošajā datu pārvaldības sistēmā – ES fondu pārvaldības un kontroles sistēmā (KPVIS). KPVIS tiks pielāgota atbilstoši ANM satvarā noteiktajām prasībām attiecībā uz datu vākšanu, progresa ziņojumiem un maksājuma pieprasījumiem, tai skaitā attiecībā uz atskaites punktu un mērķrādītāju sasniegšanas apliecinājumam un ziņojumiem vajadzīgajiem rādītājiem un citu informāciju. Plānots, ka KPVIS modulis, kas paredzēts projektu datu vākšanai, glabāšanai un analīzei, būs gatavs 2022. gada 1. ceturkšņa sākumā, kas ir samērā vēlu. Ja projektu pieteikumi tiks iesniegti pirms KPVIS moduļa izveides, Centrālā finanšu un līgumu aģentūra (CFLA) attiecīgo dokumentāciju reģistrēs un glabās esošajā lietvedības sistēmā *DocLogix*. Informācija par veiktajām pārbaudēm tiks uzkrāta un pēc KPVIS moduļa izveides ievadīta KPVIS. Plāna īstenošanas gaitā tiks izmantotas visas pieejamās IT sistēmas, kas var palīdzēt uzraudzības procesā, tai skaitā *ARACHNE*. *ARACHNE* tiks izmantota gan CFLA veiktajās *ex ante* un *ex post* pārbaudēs, gan RI veiktajās revīzijās. KPVIS izmantos visas plāna īstenošanā iesaistītās iestādes, tai skaitā finansējuma saņēmēji un uzraudzības iestādes kā CFLA, nozaru ministrijas, revīzijas iestāde u. c. Attiecībā uz ziņojumu sniegšanu – nozaru ministrijas pastāvīgi ievadīs un aktualizēs informāciju KPVIS par ANP īstenošanas progresu un sasniegtajiem rezultātiem, par veiktajām pārbaudēm un kontrolēm, tai skaitā par konstatētajiem trūkumiem, un visām veiktajām korektīvajām darbībām. Uz pieprasījuma pamata Eiropas Komisijai, *OLAF*, Eiropas Revīzijas palātai un Eiropas Prokuratūrai tiks nodrošināta piekļuve visai ar plānu saistītajai informācijai un datiem, kas atrodas KPVIS. Finanšu ministrija sagatavos, saskaņos ar nozaru ministrijām un CFLA un iesniegs progresa pusgada ziņojumu, tai skaitā uz faktiem balstītus maksājuma pieprasījuma piedāvājumu, ņemot vērā nozaru ministriju un CFLA ievadīto informāciju.

Latvijas plāna atskaites punkti un mērķrādītāji kopumā veido piemērotu sistēmu plāna īstenošanas uzraudzībai. Izvēlētie atskaites punkt un mērķrādītāji pārsvarā atspoguļo pasākumu galvenos elementus, un līdz ar to tos var uzskatīt par piemērotiem īstenošanas uzraudzībai.

Latvijas iestāžu aprakstītie verifikācijas mehānismi, datu vākšana un atbildības jomas šķiet pietiekami, lai pienācīgi pamatotu maksājuma pieprasījumus pēc atskaites punktu un mērķrādītāju sasniegšanas. Nozaru ministrijas būs atbildīgas par atskaites punktu un mērķrādītāju sasniegšanu, izsekojamu un derīgu datu vākšanu par sasniegtajiem atskaites punktiem un mērķrādītājiem un vajadzības gadījumā par nepieciešamās informācijas pieejamības nodrošināšanu vai sniegšanu. Latvijas Ministru kabinets tiks informēts par būtiskajiem riskiem un problēmām, jo īpaši gadījumiem, kad plānā noteiktie atskaites punkti un mērķrādītāji nav sasniegti. Plānā paredzētie pasākumi ir zināmā mērā sadrumstaloti. Tā rezultātā ir daudz atskaites punktu un mērķrādītāju, un attiecībā uz investīcijām infrastruktūrā un horizontālajām uzņēmumu investīciju shēmām tiem ir tendence nosvērties uz perioda beigām, kas ir 2026. gads. Uzraudzības rādītāji kopumā ir pietiekami skaidri un pienācīgi, kas ļaus nodrošināt to izsekojamību un verificēšanu. Tie pienācīgi atspoguļo plāna ieceru vērienīgumu un šķiet reālistiski.

Latvija ir norādījusi detalizētus rādītājus, ko tā izmantos, lai neformāli uzraudzītu atsevišķo pasākumu īstenošanas progresu laikā starp maksājuma pieprasījumiem. Šos rādītājus paredzēts iekļaut darbības nolīgumā, un tie nodrošinās pienācīgu agrīnās brīdināšanas sistēmu, kas Latvijai vajadzības gadījumā ļaus laikus veikt korektīvos pasākumus, lai novērstu attiecīgajā atskaites punktā vai mērķrādītājā atspoguļotā mērķa nesasniegšanu. Turklāt atskaites punkti un mērķrādītāji pietiekami aptver apakšinvestīcijas un tādējādi dos iespēju uzraudzīt plāna pasākumus.

ANP vispārējo politisko vadību nodrošinās Latvijas Ministru kabinets. Lai nodrošinātu plāna efektīvu īstenošanu, Latvijas Ministru kabinets ir paredzējis noteikt efektīvas, pārredzamas un pareizas finanšu vadības uzraudzības procedūras plāna īstenošanai un uzraudzībai. Attiecīgās koordinācijas un revīzijas funkcijas Ministru kabinets deleģēs Finanšu ministrijai. Par komponentu īstenošanu atbildēs nozaru ministrijas un Valsts kanceleja, savukārt plāna īstenošanas kontroles un pārbaudes nodrošinās CFLA.

Plāna īstenošanā izšķirīga nozīme būs attiecīgo valsts iestāžu (Finanšu ministrijas, CFLA, nozaru ministriju, Valsts kancelejas, revīzijas iestādes u. c.) tehniskajai sadarbībai. Latvija katrai attiecīgajai iestādei ir izstrādājusi iekšējās kontroles sistēmu korupcijas un interešu konflikta riska novēršanai iestādē. CFLA kā finanšu ministra pakļautībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas ir attiecīgi akreditēta (sertifikāts par atbilstību ISO 27001:2013 "Informācijas drošības vadības sistēmas – Prasības standarts"), uzraudzīs progresu, tai skaitā rādītājus, novērtēs riskus, uzraudzīs valsts atbalstu, nodrošinās dubultā finansējuma pārbaudes, atbildēs par neatbilstību konstatēšanu un neatbilstīgo izdevumu atgūšanu, kā arī komercdarbības atbalsta nosacījumu ievērošanu. Tā sadarbosies ar citām struktūrām, tai skaitā revīzijas iestādi, kura izstrādās plāna revīzijas stratēģiju un sagatavos kopsavilkumu par veiktajām revīzijām, kurš Eiropas Komisijai tiks iesniegts kopā ar plāna progresa ziņojumu. Šīs revīzijas papildinās novērtējums par esošajām kontroles sistēmām iestādēs, kas iesaistītas plāna īstenošanā, ar mērķi mazināt dubulta finansējuma, interešu konflikta un korupcijas un krāpšanas risku, kā arī novērtējums par datu par sasniegtajiem rezultātiem ticamību. Nozaru ministrijas atbildēs par atskaites punktu / mērķrādītāju sasniegšanu, sadarbībā ar CFLA par neatbilstību konstatēšanu un ziņošanu, datu ievadi KPVIS, progresa uzraudzību, par visa īstenošanas procesa nodrošināšanu un tā atbilstību ES un valsts normatīvo aktu prasībām un korupcijas, interešu konflikta un krāpšanas riska pārbaudēm. Finanšu ministrijas, nozaru ministriju, CFLA un revīzijas iestādes pieredzei un zināšanām, kas uzkrātas ES fondu projektu plānošanā, īstenošanā un pārbaudēs, būtu jābūt pietiekamām plāna pareizas īstenošanas nodrošināšanai.

Plānā ir pa komponentiem aprakstīti institucionālie dalībnieki, kas ir atbildīgi par atsevišķo reformu un investīciju īstenošanu. Plāna komponentu aprakstā ir skaidri norādīti dažādie par pasākumiem atbildīgie dalībnieki. Par plāna konkrēto reformu un investīciju īstenošanu ir atbildīgas nozaru ministrijas. Katras nozaru ministrijas atbildībā ir nodrošināt plāna īstenošanai un uzraudzībai vajadzīgās spējas. Nozaru ministrijas vai katras reformas vai investīcijas īstenošanā iesaistītie dalībnieki sadarbosies ar Finanšu ministriju, kas nodrošinās vispārējo koordināciju ar nozaru ministrijām un CFLA. Visas plāna īstenošanā iesaistītās iestādes veiks savu iekšējo procedūru izstrādi vai papildināšanu atbilstoši plāna specifikai.

Latvija savā atveseļošanas un noturības plānā ir ierosinājusi kārtību, kas, kā gaidāms, ļaus pienācīgi nodrošināt efektīvu atveseļošanas un noturības plāna uzraudzību un īstenošanu, tai skaitā attiecībā uz paredzēto grafiku, ierosinātajiem atskaites punktiem, mērķrādītājiem un saistītajiem rādītājiem. Tādējādi attiecībā uz ANM regulas V pielikumā noteikto 2.8. novērtējuma kritēriju būtu piešķirams A reitings.

4.9. Izmaksas

Latvija ir sniegusi individuālas izmaksu aplēses par visām atveseļošanas un noturības plānā paredzētajām investīcijām un trim reformām. Minētās trīs reformas ar izmaksu aplēsēm ir plāna veselības komponentā, proti: i) uz cilvēku centrētas, visaptverošas, integrētas veselības aprūpes sistēmas ilgtspēja un noturība, ii) cilvēkresursu nodrošinājums un prasmju pilnveide un iii) veselības aprūpes ilgtspēja, pārvaldības stiprināšana, efektīva veselības aprūpes resursu izlietošana, kopējā valsts budžeta veselības aprūpes nozarē palielinājums.

Izmaksu tāmes pārsvarā ir detalizētas un pienācīgi pamatotas. Gandrīz visās izmaksu aplēsēs izmantotie pieņēmumi ir labi aprakstīti un saprotami. Aplēses balstās uz salīdzinājumu ar līdzīgām iepriekš veiktām investīcijām un uz tirgus un cenu analīzi. Standartveidnē sniegtās tabulas bija pienācīgi aizpildītas un tika iesniegtas, taču Latvijas iesniegtās izmaksu aplēses nebija neatkarīgi validētas.

Izmaksu aplēšu un attiecīgo apliecinošo dokumentu novērtējumā secināts, ka lielākā daļa izmaksu ir pienācīgi pamatotas, saprātīgas un ticamas.

Izmaksu saprātīgums

Lai pamatotu izmaksu aplēses, Latvija iesniedza garu sarakstu ar dokumentiem, kuros pamatotas un skaidrotas ierosinātās summas, un sniedza paskaidrojumus par to, kā šīs summas aprēķinātas. Lielākoties izmaksu aplēšu pamatā bija vecāki projekti vai dati par salīdzināmām izmaksām attiecībā uz galvenajiem izmaksu posteņiem. Lai gan aprēķini pārsvarā bija skaidri formulēti un ir iespējams skaidri noteikt izmantoto metodiku, attiecībā uz nedaudzām apakšinvestīcijām sniegtā informācija bija mazāk skaidra. Tomēr nav nekādu norāžu, kas liktu apšaubīt iesniegtās izmaksu aplēses.

Tāpēc var konstatēt, ka izmaksu aplēses ir zināmā mērā saprātīgas.

Izmaksu ticamība

Atveseļošanas un noturības plāna lēsto kopējo izmaksu summa ir atbilstīga paredzēto reformu un investīciju būtībai un veidam. Latvija ir iesniegusi plašu dokumentu kopumu, lai pamatotu izmaksu aplēses. Tomēr attiecībā uz vairākām investīcijām nebija sniegti skaidri paskaidrojumi par to, kā iesniegtajās izmaksu aplēsēs par pamatu izmantoti iepriekš īstenoti projekti vai kā veiktas attiecīgās korekcijas. Bez šiem paskaidrojumiem ir grūti novērtēt izmaksu

ticamību. Tikai attiecībā uz ļoti nedaudziem pasākumiem tika atzīts, ka izmaksas nav ticamības diapazonā salīdzinājumā ar līdzīgu investīciju izmaksām.

Ņemot vērā ar izmaksu *ex ante* novērtējumu saistītos ierobežojumus, summas, kuras ierosināts finansēt, ir uzskatāmas par adekvātām, un var konstatēt, ka izmaksu aplēses ir zināmā mērā ticamas.

Dubulta ES finansējuma novēršana

Attiecībā uz katru komponentu sniegta skaidra informācija par papildu investīcijām no citiem ES līdzekļiem. Projekti, kuri tiek finansēti no citiem ES avotiem, ir laika un tvēruma ziņā norobežoti no ANP projektiem. Turklāt Latvija ir ieviesusi kārtību nolūkā novērst dubultu ES finansējumu. Pārbaudes un uzraudzība dubulta finansējuma novēršanai būs CFLA atbildībā. Pašreizējā 2014.–2020. gada ES fondu pārvaldības un kontroles sistēmā ir paredzēta Dubultfinansējuma riska kontroles matrica, ar kuru pārbauda, ka plānoto investīciju projektu ietvaros netiek piešķirts dubults finansējums. Pamatojoties uz šo informāciju, atbildīgās struktūras var efektīvi plānot, kontrolēt un uzraudzīt pasākumus nolūkā pārliecināties, ka labuma guvēji neīsteno līdzīgus vai identiskus projektus, izmantojot citus finanšu instrumentus.

Jāatzīmē, ka pašlaik notiek sarunas par 2021.–2027. gada partnerības nolīgumu, līdz ar to šobrīd nav iespējams formulēt pilnīgu atzinumu par nošķirumu. Tomēr Komisija veica provizorisku pārbaudi, lai samazinātu dubulta Eiropas Savienības finansējuma risku, un nekonstatēja nekādas konkrētu risku norādes.

Izmaksu samērīgums un lietderība

Paredzams, ka atveseļošanas un noturības plāns palīdzēs efektīvi risināt ievērojamu Latvijai adresētajos ieteikumos (LAI) norādīto problēmu daļu. Turklāt atveseļošanas un noturības plānā ir iekļauti pasākumi, kas iekļaujošā veidā sekmēs ekonomikas izaugsmi un ekonomisko kohēziju. Plāna galvenie mērķi ir uzlabot Latvijas izaugsmes potenciālu, darbvietu radīšanu un ekonomisko, sociālo un institucionālo noturību, kas galu galā ļaus samazināt valsts neaizsargātību pret satricinājumiem. Vairāki pasākumi arī faktiski sekmēs Eiropas sociālo tiesību pīlāra īstenošanu, tai skaitā veicinot rīcībpolitikas attiecībā uz bērniem un jauniešiem, un mazinās Covid-19 krīzes ekonomisko un sociālo ietekmi, tādējādi uzlabojot ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju un konverģenci Savienībā. Plāna būtiskā ekonomiskā un sociālā ietekme apvienojumā ar pozitīvu novērtējumu attiecībā uz izmaksām norāda uz to, ka **izmaksas atbilst lietderības principam**.

Latvijas sniegtais pamatojums par atveseļošanas un noturības plāna lēsto kopējo izmaksu summu ir zināmā mērā pamatots un ticams, izmaksu lietderības principam atbilstīgs un samērīgs ar paredzamo ekonomisko un sociālo ietekmi valsts mērogā. Latvija ir sniegusi pietiekamu informāciju un pierādījumus par to, ka atveseļošanas un noturības plānā ietverto reformu un investīciju lēstās izmaksas, ko paredzēts finansēt no mehānisma, netiek segtas no esoša vai plānota Savienības finansējuma. Tādējādi attiecībā uz ANM regulas V pielikumā noteikto 2.9. novērtējuma kritēriju būtu piešķirams B reitings.

4.10. Kontroles un revīzija

ANP kontrole un revīzijas sistēmu izstrādes pamats ir esošās kohēzijas politikas struktūras. ANP īstenošanu nodrošinās nozaru ministrijas sadarbībā ar Finanšu ministriju kā vadošo

ministriju, CFLA, revīzijas iestādi un Iepirkumu uzraudzības biroju. Revīzijas iestāde, kas ir neatkarīga un pienācīgi nodalīta Finanšu ministrijas struktūrvienība, veic horizontālās sistēmu revīzijas, izveido revīzijas stratēģiju un sniedz atzinumus par pārvaldības un kontroles sistēmas atbilstību ES un valsts normatīvo aktu prasībām. Tā arī sagatavo kopsavilkumu par veiktajām revīzijām pievienošanai ANP progresa ziņojumiem un maksājuma pieprasījumiem. CFLA nodrošinās investīciju projektu uzraudzības procesu, īpašu uzmanību pievēršot dubultam finansējumam, valsts atbalsta pārbaudēm, kā arī korupcijas, interešu konfliktu un krāpšanas atklāšanas un novēršanas kontrolei. Iepirkumu uzraudzības birojs veic publiskā iepirkuma procedūras priekšpārbaudes.

Kontroles sistēmu un citu attiecīgo pasākumu pienācīgums

Revīzijas iestāde veiks revīzijas, kas līdzinās 2014.–2020. gada un 2021.–2027. gada ES fondu revīzijām. Šīs revīzijas papildinās novērtējums par esošajām kontroles sistēmām iestādēs, kas iesaistītas ANP īstenošanā, ar mērķi mazināt dubulta finansējuma, interešu konflikta un korupcijas un krāpšanas risku, kā arī novērtējums par datu par sasniegtajiem rezultātiem ticamību. Vajadzības gadījumā atbilstoši riska novērtējumam var tikt veiktas izdevumu pārbaudes un citi papildu revīzijas uzdevumi.

Visa informācija, kas saistīta ar ANP īstenošanu un uzraudzību, tiks glabāta vienotā IT sistēmā. Visas ANP īstenošanā iesaistītās iestādes, tai skaitā finansējuma saņēmēji un uzraudzības iestādes kā CFLA, Iepirkumu uzraudzības birojs, Finanšu ministrija, nozaru ministrijas, revīzijas iestādes izmantos pašreizējo ES fondu pārvaldības un kontroles sistēmu KPVIS. KPVIS nodrošinās vajadzīgās revīzijas liecības un uzskaiti attiecībā uz ANP komponentu atskaites punktiem un mērķrādītājiem. KPVIS ANM modulis būs gatavs līdz 2022. gada 1. ceturksnim – pirms pirmā maksājuma pieprasījuma iesniegšanas Komisijai. Līdz tam laikam attiecīgo dokumentāciju glabās esošajā lietvedības sistēmā *DocLogix*. Līdz KPVIS ANM moduļa ieviešanai var izmantot arī KPVIS ES fondu moduļa kopiju, kura nodrošina pilnīgu datu glabāšanas struktūru. Pēc KPVIS ANM moduļa ieviešanas visa informācija retrospektīvi līdz pat 2020. gada februārim, tai skaitā par veiktajām pārbaudēm, tiks pārnesta uz jauno moduli. Par šo sistēmu paredzēts sagatavot speciālu revīzijas ziņojumu. Ja tiks konstatētas kādas nepilnības, revīzijas ziņojumā tiks ieteikti korektīvie pasākumi.

Ir ieviests krāpšanas, korupcijas un interešu konfliktu novēršanas, atklāšanas un izbeigšanas process. Attiecīgās kontroles veiks Iepirkumu uzraudzības birojs un CFLA attiecībā uz investīcijām/projektiem un nozaru ministrijas attiecībā uz reformām. Turklāt arī revīzijas iestāde, veicot sistēmu revīzijas, pievērsīs uzmanību šiem jautājumiem. Krāpšanas, korupcijas un interešu konfliktu novēršanai, atklāšanai un izbeigšanai izmantos: 1) iepirkuma pārbaudes, proti, izlases veidā atbilstoši uz riskiem balstītai pieejai tiks pārbaudīta atbilstība būtiskākajām iepirkuma prasībām, attiecībā uz kurām ir visaugtākais risks konstatēt novirzes, kas saistītas ar korupcijas, interešu konflikta vai krāpšanas riskiem, 2) dažādu informācijas sistēmu datu analīzi (*Arachne*, VID, *Lursoft*, *firm.lv*), 3) pārbaudes projektu īstenošanas vietās ar mērķi pārliecināties, ka plānotās investīcijas tiek veiktas un mērķi tiek sasniegti atbilstoši projektā paredzētajam, 4) līgumā noteiktus investīciju projektu īstenošanas pienākumus un atbildību interešu konfliktu, korupcijas un krāpšanas novēršanai, 5) mediju monitoringu, no trešām personām saņemtu informāciju un sadarbību ar tiesībaizsardzības iestādēm. Pastāv horizontāls instruments trauksmes cēlēju aizsardzībai.

Dubulta ES finansējuma novēršanas pasākumu pienācīgums

Ir ieviesti pasākumi ar mērķi novērst dubultu ES finansējumu. Latvija ir norādījusi finansējuma esību un dažos gadījumos arī summas, kas noteiktu pasākumu īstenošanai paredzētas no citiem avotiem, tādiem kā *REACT-EU*, kohēzijas politika, Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments, "Digitālā Eiropa" un citi. Pārbaudes un uzraudzība dubulta finansējuma novēršanai būs CFLA atbildībā. Pašreizējā 2014.–2020. gada ES fondu pārvaldības un kontroles sistēmā ir paredzēta Dubultfinansējuma riska kontroles matrica, ar kuru pārbauda, ka plānoto investīciju projektu ietvaros netiek piešķirts dubults finansējums. Matricā ir ietverta informācija šādā detalizācijā: konkrētā atbalsta mērķa numurs un nosaukums, atbalsta pasākuma numurs, atlases metode, atbildīgā nozares ministrija, finansējuma avots, konkrētā atbalsta mērķa un pasākuma apraksts, finansējuma saņēmēji, mērķgrupa. Pamatojoties uz šo informāciju, atbildīgās struktūras var efektīvi plānot, kontrolēt un uzraudzīt pasākumus nolūkā pārliecināties, ka labuma guvēji neīsteno līdzīgus vai identiskus projektus, izmantojot citus finanšu instrumentus.

Juridiskās pilnvaras un administratīvā spēja pildīt kontroles funkcijas

ANP īstenošanas struktūra balstīsies uz pašreizējo kohēzijas politikas satvaru. Ministru kabinets 2020. gada 18. augustā pieņēma lēmumu par to, ka ANM īstenošanas process tiks nodrošināts, izmantojot ES 2014.–2020. gada fondu īstenošanai ieviesto pārvaldības un kontroles sistēmu, kas atbilst iekšējās kontroles vides, riska pārvaldības, pārvaldības un kontroles sistēmas un uzraudzības prasībām, kuras noteiktas Regulas Nr. 1303/2013 XIII pielikumā, un kuru apstiprinājis Ministru kabinets un akreditējusi Komisija. Pamatojoties uz šo lēmumu un ANM regulu, līdz 2021. gada beigām tiks pieņemti Ministru kabineta noteikumi par ANM īstenošanu. Ministru kabinets deleģēs koordinācijas un revīzijas funkcijas Finanšu ministrijai kā vadošajai ministrijai, nozaru ministrijām un Valsts kancelejai tiks deleģēta atbildība par komponentu īstenošanu, savukārt CFLA nodrošinās kontroles un pārbaudes. Aktualizētu informāciju par minēto aktu pieņemšanu un attiecīgajiem pienākumiem paredzēts iekļaut finansēšanas nolīgumā, kas tiks noslēgts saskaņā ar Regulas (ES) 2021/241 23. panta 1. punktu.

ANP sniedz pietiekamu informāciju par koordinācijas un īstenošanas struktūru administratīvajām spējām. Finanšu ministrijas, nozaru ministriju, CFLA un revīzijas iestādes pieredzei un zināšanas, kas uzkrātas ES fondu projektu plānošanā, īstenošanā un pārbaudēs, ir pietiekamas ANP pareizas īstenošanas nodrošināšanai. Finanšu ministrija sadarbībā ar nozaru ministrijām novērtēs ANP īstenošanas administratīvo slogu un noteiks nepieciešamos papildu cilvēkresursus uz ierobežotu laiku, lai garantētu, ka tiek nodrošināta ANP administrēšana un uzraudzība. Papildus iestāžu administratīvās spējas zināšanu veidā tiks stiprinātas plāna ietvaros veikto Administratīvās kapacitātes ceļa kartes kohēzijas politikas īstenošanas darbību ietvaros. ANP 2021. gada prasību izpildei nepieciešamie finanšu līdzekļi vajadzīgajā apmērā tiks iedalīti no valsts budžeta līdzekļiem, savukārt atlikušajam īstenošanas periodam nepieciešamais finansējums tiks izskatīts likumprojekta "Par valsts budžetu 2022. gadam" un likumprojekta "Par vidējā termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam" sagatavošanas gaitā.

Latvijas atveseļošanas un noturības plānā ierosinātie pasākumi ar mērķi novērst, atklāt un izbeigt korupciju, krāpšanu un interešu konfliktus saistībā ar mehānisma līdzekļu izmantošanu, tai skaitā pasākumi ar mērķi novērst dubultu finansēšanu no mehānisma un citām Savienības programmām, tiek vērtēti kā pienācīgi. Tādējādi attiecībā uz ANM regulas V pielikumā noteikto 2.10. novērtējuma kritēriju būtu piešķirams A reitings.

4.11. Saskanīgums

Latvijas atveseļošanas un noturības plāns ir konsekvents, ar saskanīgām reformām un investīcijām un sinerģiju starp dažādajiem komponentiem. Atveseļošanas un noturības plānā ir ietverti saskanīgi reformu un publisko investīciju projektu īstenošanas pasākumi. Plāna seši komponenti, pa kuriem strukturētas investīcijas un reformas, labi raksturo tematisko piederību un savstarpējās saiknes. Saskanīgums ir nodrošināts gan katrā komponentā, jo reformām ir paredzētas attiecīgas investīcijas, gan dažādo plāna komponentu starpā ar savstarpēji pastiprinošām reformām un investīcijām. Tomēr plāns ir vairāk vērsts uz investīcijām nekā uz reformām.

ANP ir ņemtas vērā Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes (NIPP) 2021.–2027. gadam. NIPP balstās uz mērķiem, kas noteikti Nacionālajā attīstības plānā, Viedās specializācijas stratēģijā, kā arī "Stratēģijā Latvijai Covid-19 krīzes radīto seku mazināšanai", kas paredz ne tikai stabilizēt ekonomiku, bet arī pārorietēt to un izmantot krīzes radītās izaugsmes iespējas. Būtiska ANP finansējuma daļa (64 %) ir paredzēta NIIP īstenošanai. Turklāt ANP ir saskanīgs ar citiem nacionālajiem plānošanas dokumentiem, piemēram, nacionālo enerģētikas un klimata plānu.

Pasākumu savstarpēji pastiprinošais efekts

Katrā plānā komponentā ietvertās reformas un investīcijas ir saskanīgas un savstarpēji pastiprinošas. Plānā paredzētās reformas ir pamats plānotajām investīcijām. Nav konstatēta neviena joma, kurā komponenta ietvaros paredzētie pasākumi (reformas vai investīcijas) būtu savstarpēji pretrunā vai apdraudētu cits cita efektivitāti.

Klimata pārmaiņu un vides ilgtspējas uzstādījumi balstās uz 2019. gadā apstiprināto nacionālo enerģētikas un klimata plānu (NEKP). Attiecīgajā komponentā ietvertās reformas un investīcijas ir vērstas uz to pašu mērķu sasniegšanu, proti: 1) samazināt SEG emisijas transporta sektorā, 2) palielināt energoefektivitāti un 3) stiprināt pielāgošanos klimata pārmaiņām. Pasākumi ir saskanīgi tādā ziņā, ka vispārīgās reformas ir vērstas uz šo mērķu sasniegšanu, savukārt konkrētās investīcijas ir paredzētas reformu mērķu sasniegšanai un atbalstam. Nozīmīgākās investīcijas ir plānotas ilgtspējīga transporta infrastruktūrā Rīgā un Pierīgas reģionā, publiskā un privātā sektora ēku energoefektivitātes uzlabošanā, spēju reaģēt uz krīzēm stiprināšanā, kā arī klimatadaptācijā. Minētie pasākumi ir stratēģiski svarīgi elementi Latvijas NEKP 2030. un 2050. gada klimata mērķrādītāju sasniegšanai.

2. komponents "Digitālā pārkārtošanās" nosedz visus digitālās pārveides aspektus gan reformu, gan investīciju perspektīvā. Ierosinātie pasākumi ir saskanīgi ar attiecīgajām valsts stratēģijām un plāniem un ir vērsti uz publiskās pārvaldes digitālajiem procesiem un datu pārvaldību ar valsts IKT risinājumiem, e-pakalpojumiem un lietotnēm nolūkā panākt efektīvāku publisko pārvaldi, kas ir tuvāka iedzīvotājiem un uzņēmumiem. Īpašs uzsvars likts uz ANP Investīciju nozīmi prasmju pilnveidošanā. Pieaugušo izglītības sistēmas reformas un attiecīgās investīcijas ir savstarpēji papildinošas. Šis komponents ir saskaņots arī ar Eiropas digitālo stratēģiju un pievēršas konkurētspējas uzlabošanai un digitalizācijas veicināšanai, tai skaitā ar dalību vairākvalstu projektos un *IPCEI*.

3. komponentā "Nevienlīdzības mazināšana" ir divi atšķirīgi elementi: atbalsts administratīvi teritoriālajai reformai un sociālā iekļaušana. Tā kā to kopīgais mērķis ir kohēzija, šeit nav saskatāma pārmērīga problēma. Abu elementu kodols ir būtiskas reformas –

administratīvi teritoriālā reforma (retroaktīva) un minimālo ienākumu reforma –, un to atbalstam paredzētas saskanīgas investīcijas.

4. komponentā "Veselība" paredzētie pasākumi ir saskanīgi, taču ar krietnu uzsvaru uz investīcijām. Veselības aprūpes noturību, piekļūstamību un kvalitāti ar veselības komponentu paredzēts uzlabot, īstenojot divas pamatreformas – attiecībā uz integrēto veselības aprūpi un veselības nozares darbaspēka stiprināšanu. Reformu ietvaros tiks sagatavoti ieteikumi par aprūpes integrāciju un epidemioloģisko prasību izpildi, un šie ieteikumi kalpos par ievirzi investīcijām slimnīcu infrastruktūrā. Tāpat arī attiecībā uz veselības aprūpes darbaspēku ir reformu elements un investīciju elements ar savstarpēju saikni starp tiem, kaut arī reformu elementā trūkst vērienīgu apņemšanos attiecībā uz īstenošanu. Attiecīgo investīciju mērķis ir atbalstīt veselības aprūpes darbaspēka izglītību un apmācību, tādējādi palīdzot īstenot darbaspēka plānojumu, kas tiks sagatavots reformas ietvaros.

5. komponents "Produktivitāte" ir saskanīgs ar vispārīgajiem mērķiem produktivitātes jomā. Ar šajā komponentā ietvertajiem pasākumiem ir galvenokārt paredzēts palielināt augstākās izglītības sistēmas efektivitāti, koncentrējot augstākās izglītības un zinātnisko iestāžu resursus, kā arī reformēt inovāciju pārvaldības sistēmu, lai palielinātu privātā sektora investīcijas. Reforma palīdzēs panākt paredzēto ietekmi uz produktivitāti, un tā ir saskanīga ar vispārējo izglītības rīcībpolitiku, pētniecības un inovācijas rīcībpolitikām un plānotajām investīcijām.

6. komponenta "Tiesiskums" pasākumu mērķis ir sekmēt publiskās pārvaldes modernizācijas reformas īstenošanu. Publiskās pārvaldes modernizācijas reforma un publiskā iepirkuma reforma ir savstarpēji papildinošas un saskanīgas. Paredzams, ka attiecīgās reformas un investīcijas ļaus palielināt publiskās pārvaldes pārredzamību, pārskatatbildību un efektivitāti.

Pasākumu papildinošais efekts

Atveseļošanas un noturības plānā ir iekļauti pasākumi, kas cits citu papildina. Latvijas ANP ietvertie komponenti veido reformu un investīciju vienotu veselumu ar pamatuzdevumu 1) veicināt produktivitāti, 2) mazināt nevienlīdzību, kā arī veicināt 3) klimatisko pārkārtošanos un 4) digitālo pārkārtošanos. Visi seši komponenti ir savstarpēji pastiprinoši un mērķu ziņā saskanīgi. Tiem nav pretrunīgu mērķu vai iespējamas savstarpējās negatīvās ietekmes.

Vairākos ANP komponentos ir plānotas savstarpēji papildinošas reformas produktivitātes un efektivitātes palielināšanai. Galvenās strukturālās reformas un atbalsta pasākumi Latvijas ekonomikas produktivitātes palielināšanai ir koncentrēti produktivitātes komponentā. Līdztekus zaļās pārkārtošanās komponentā būtiska nozīme ir uzņēmumu energoefektivitātes uzlabošanai, tai skaitā investīcijām tehnoloģisko procesu uzlabošanā, kam ir papildinoša ietekme uz produktivitātes palielināšanu.

Digitālās pārkārošanās komponentam ir svarīga horizontāla nozīme Latvijas ANP. Tajā paredzēts horizontāls atbalsts citu strukturālo reformu īstenošanai un vairāku valsts stratēģiju mērķu sasniegšanai. Ņemot vērā digitālo prasmju pārnozaru raksturu un ieguvumus, saiknes starp investīcijām, tai skaitā citos ANP komponentos, ir izteiktas un savstarpēji pastiprinošas. Līdztekus digitālās pārkārtošanās komponents papildina vairākas reformas citos komponentos, piemēram, veselības aprūpes un izglītības pakalpojumu pieejamības palielināšanu, tiesiskuma un uzņēmējdarbības vides uzlabošanu un publiskās pārvaldes modernizāciju un pārvaldes sniegto pakalpojumu kvalitātes un pieejamības nodrošināšanu.

Kopējais pasākumu samērs ir adekvāts, ņemot vērā galvenos problēmjautājumus, taču plāns ir vairāk vērsts uz investīcijām nekā uz reformām. Latvijas galvenie problēmjautājumi

ir ilgtspējīgas ekonomikas izaugsmes nodrošināšana, tuvināšanās ES vidējiem rādītājiem un ekonomikas dekarbonizācija, un tas viss uz iedzīvotāju skaita samazināšanās fona. Būtiskas ir reformas un investīcijas, kas vērstas uz inovāciju un prasmēm, sociālās iekļaušanas stiprināšanu un reģionālo atšķirību mazināšanu. Šajā ziņā uzskatāms, ka galvenie reformu pasākumi nodrošina pienācīgu reakciju. Ir plānotas ievērojamas investīcijas ilgtspējīgā transportā, energoefektivitātē un reģionālajā attīstībā, savukārt digitālajai infrastruktūrai, sociālajai iekļaušanai un tīrai enerģijai ir paredzēts mazāk finansējuma salīdzinājumā ar attiecīgo problēmu apmēru.

Lai veicinātu lielāku saskaņotību instrumentu vidū, jo īpaši ar Eiropas kohēzijas politikas fondiem, ir vēlams sabalansēts resursu teritoriālais sadalījums.

Ņemot vērā visu Latvijas atveseļošanas un noturības plāna komponentu kvalitatīvo novērtējumu, to individuālo svaru (nozīmīgums, piemērotība, finanšu piešķīrums) un to savstarpējās saiknes, uzskatāms, ka plānā ir ietverti lielā mērā saskanīgi reformu un publisko investīciju īstenošanas pasākumi. Tādējādi attiecībā uz ANM regulas V pielikumā noteikto 2.11. novērtējuma kritēriju būtu piešķirams A reitings.

PIELIKUMS. LATVIJAS ATVESEĻOŠANAS UN NOTURĪBAS PLĀNA PASĀKUMU KLIMATISKAIS UN DIGITĀLAIS DEVUMS

		Klimatiskais		Digitālais	
Pasākuma/apakšpasākuma nosaukums (ar ID)	**Budžets (EUR)**	**Interv. joma**	**Koef. %**	**Interv. joma**	**Koef. %**
1.1.1.1.i.1. Konkurētspējīgs dzelzceļa pasažieru transports kopējā Rīgas pilsētas sabiedriskā transporta sistēmā (elektriskā ritošā sastāva iegāde)	74 400 000	074	100 %		
1.1.1.1.i.2. Konkurētspējīgs dzelzceļa pasažieru transports kopējā Rīgas pilsētas sabiedriskā transporta sistēmā (dzelzceļa modernizācija: *TEN-T*)	32 450 000	067	100 %		
1.1.1.1.i.3. Konkurētspējīgs dzelzceļa pasažieru transports kopējā Rīgas pilsētas sabiedriskā transporta sistēmā (dzelzceļa modernizācija)	40 250 000	069a	100 %		
1.1.1.2.i.1. Videi draudzīgi uzlabojumi Rīgas pilsētas sabiedriskā transporta sistēmā (tīrs pilsētas transports)	24 270 000	n. p.[13]	100 %		
1.1.1.2.i.2. Videi draudzīgi uzlabojumi Rīgas pilsētas sabiedriskā transporta sistēmā (tīra pilsētas transporta infrastruktūra)	87 285 492	073	100 %		
1.1.1.3.i. Pilnveidota veloceļu infrastruktūra (riteņbraukšanas infrastruktūra)	34 514 008	075	100 %		
1.2.1.1.i.I. Daudzdzīvokļu māju energoefektivitātes uzlabošana un pāreja uz atjaunojamo energoresursu tehnoloģiju izmantošanu	57 282 000	025a	100 %		
1.2.1.2.i. Energoefektivitātes paaugstināšana uzņēmējdarbībā (plānota valsts atbalsta programma kombinēta finanšu instrumenta veidā)	120 586 000	024b	100 %		
1.2.1.3.i.I. Pašvaldību ēku un infrastruktūras uzlabošana, veicinot pāreju uz atjaunojamo energoresursu tehnoloģiju izmantošanu un uzlabojot energoefektivitāti	29 304 000	026a	100 %		

[13] Atveseļošanas un noturības mehānisma regulas pielikumā sniegtā "Klimatrīcības izsekojamības metodika" neparedz intervences jomas, kas ļautu klimatisko vai vidisko devumu atzīt elektriskajiem transportlīdzekļiem vai uzlādējamiem hibrīdelektriskajiem transportlīdzekļiem, izņemot pilsētas transportlīdzekļus, kuru intervences joma ir 074. Tomēr saskaņā ar regulas 18. panta 4. punkta e) apakšpunktu minēto metodiku "attiecīgi izmanto pasākumiem, kurus nevar tieši attiecināt uz kādu no VI pielikumā uzskaitītajām intervences jomām". Pamatojoties uz to, Komisija visu kategoriju bezemisiju transportlīdzekļiem (ietver akumulatoru elektriskos transportlīdzekļus, degvielas elementa transportlīdzekļus un ar ūdeņradi darbināmus transportlīdzekļus) ir piemērojusi klimatiskā devuma koeficientu 100 %.

1.2.1.4.i.I. Energoefektivitātes uzlabošana valsts sektora ēkās, t. sk. vēsturiskajās ēkās	23 956 000	026a	100 %		
1.2.1.5.i. Elektroenerģijas pārvades un sadales tīklu modernizācija	80 000 000	033	100 %		
1.3.1.1.i.1. Glābšanas dienestu kapacitātes stiprināšana, īpaši VUGD infrastruktūras un materiāltehniskās bāzes modernizācija (koeficients palielināts līdz 100 % – skatīt 4.5. iedaļu)	36 630 000	025ter	100 %		
1.3.1.2.i. Investīcijas plūdu risku mazināšanas infrastruktūrā	32 967 000	035	100 %		
2.1.1.1.i. Pārvaldes modernizācija un pakalpojumu digitālā transformācija, tai skaitā uzņēmējdarbības vide	24 437 280			011	100 %
2.1.2.1.i. Pārvaldes centralizētās platformas un sistēmas	70 177 920			011	100 %
2.1.2.2.i. Latvijas nacionālais federētais mākonis	12 490 800			055	100 %
2.1.3.1.i. Datu pieejamība, koplietošana un analītika	21 756 000			011	100 %
2.2.1.1.i. Atbalsts Digitālo inovāciju centru un reģionālo digitālo aģentu tīkla izveidei	10 000 000			010	100 %
2.2.1.2.i. Atbalsts procesu digitalizācijai komercdarbībā	40 000 000			010	100 %
2.2.1.3.i. Atbalsts jaunu produktu un pakalpojumu ieviešanai uzņēmējdarbībā	24 300 000			010	100 %
2.2.1.4.i. Finanšu instrumenti komersantu digitālās transformācijas veicināšanai	45 143 000			010	100 %
2.2.1.5.i. Mediju nozares uzņēmumu digitālās transformācijas veicināšana	5 700 000			010	100 %
2.3.1.1.i. Augsta līmeņa digitālo prasmju apguves nodrošināšana	17 000 000			108	100 %
2.3.1.2.i. Uzņēmumu digitālo prasmju attīstība	20 000 000			108	100 %
2.3.1.3.i. Pašvadītas IKT speciālistu mācību pieejas attīstība	7 600 000			108	100 %
2.3.1.4.i. Individuālo mācību kontu pieejas attīstība	14 306 000			108	100 %
2.3.2.1. Digitālās prasmes iedzīvotājiem, t. sk. jauniešiem	12 632 000			108	100 %
2.3.2.2.i. Valsts un pašvaldību digitālās transformācijas prasmju un spēju attīstība	8 250 000			108	100 %
2.3.2.3.i. Digitālās plaisas mazināšana sociāli neaizsargātajam grupām un izglītības iestādēs	15 000 000			108	100 %
2.4.1.1.i. Pasīvās infrastruktūras izbūve *Via Baltica* koridorā 5G pārklājuma nodrošināšanai	12 500 000			054bis	100 %
2.4.1.2.i. Platjoslas jeb ļoti augstas veiktspējas tīklu "pēdējās jūdzes" infrastruktūras attīstība	4 000 000			053	100 %

3.1.1.6.i. Pašvaldību funkciju īstenošanai un pakalpojumu sniegšanai nepieciešamo bezizmešu transportlīdzekļu iegāde	10 000 000	n. p.[14]	100 %		
3.1.2.5.i. Bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto iedzīvotāju iesaiste darba tirgū	28 710 000			016	40 %
6.1.1.1.i. Esošo analītisko risinājumu modernizācija	2 100 000			011	100 %
6.1.1.2.i. Jaunu analīzes sistēmu izstrāde	1 880 000			11	100 %
6.1.1.3.i. Personāla apmācības darbam ar analītisko platformu un konsultācijas	20 000			108	100 %
6.1.2.1.i. Dzelzceļa rentgena iekārtu sasaiste ar *BAXE* un mākslīgā intelekta izmantošana dzelzceļu kravu skenēšanas attēlu analīzei	3 000 000			11	100 %

[14] Atveseļošanas un noturības mehānisma regulas pielikumā sniegtā "Klimatrīcības izsekojamības metodika" neparedz intervences jomas, kas ļautu klimatisko vai vidisko devumu atzīt elektriskajiem transportlīdzekļiem vai uzlādējamiem hibrīdelektriskajiem transportlīdzekļiem, izņemot pilsētas transportlīdzekļus, kuru intervences joma ir 074. Tomēr saskaņā ar regulas 18. panta 4. punkta e) apakšpunktu minēto metodiku "attiecīgi izmanto pasākumiem, kurus nevar tieši attiecināt uz kādu no VI pielikumā uzskaitītajām intervences jomām". Pamatojoties uz to, Komisija visu kategoriju bezemisiju transportlīdzekļiem (ietver akumulatoru elektriskos transportlīdzekļus, degvielas elementa transportlīdzekļus un ar ūdeņradi darbināmus transportlīdzekļus) ir piemērojusi klimatiskā devuma koeficientu 100 %.